

ЕВРОПЕЙСКИ СЪЮЗ
ЕВРОПЕЙСКИ
СОЦИАЛЕН ФОНД

ОПЕРАТИВНА ПРОГРАМА
ДОБРО УПРАВЛЕНИЕ

Проект "Развитие на конституционния модел на съдебната система – опит и перспективи",
финансиран от Оперативна програма "Добро управление", съфинансирана от Европейския съюз чрез Европейския социален фонд,
Договор № BG05SFOP001-3.003-0126-C01/03.02.2021 г.

ДОКЛАД – АНАЛИЗ ЗА ХРОНОЛОГИЧНАТА ПОСЛЕДОВАТЕЛНОСТ И РЕШЕНИЯТА ПРИ ПРИЕМАНЕТО НА МОДЕЛА НА СЪДЕБНАТА ВЛАСТ В КРБ 1991 г.

Център за
Модеризиране
на Политики

ЦЕНТЪР ЗА
ИМИГРАЦИЯ И
ИНТЕГРАЦИЯ

ЕВРОПЕЙСКИ СЪЮЗ
ЕВРОПЕЙСКИ
СОЦИАЛЕН ФОНД

ОПЕРАТИВНА ПРОГРАМА
ДОБРО УПРАВЛЕНИЕ

Проект "Развитие на конституционния модел на съдебната система – опит и перспективи",
финансиран от Оперативна програма "Добро управление", съфинансирана от Европейския съюз чрез Европейския социален фонд,
Договор № BG05SFOP001-3.003-0126-C01/03.02.2021 г.

Център за
Модернизирание
на Политики

Този документ е създаден в рамките на проект "Развитие на конституционния модел на съдебната система – опит и перспективи",
финансиран от Оперативна програма "Добро управление",
Договор № BG05SFOP001-3.003-0126-C01/03.02.2021 г.

ЦЕНТЪР ЗА
ИМИГРАЦИЯ И
ИНТЕГРАЦИЯ

СЪДЪРЖАНИЕ

ТАБЛИЦИ	V
СЪКРАЩЕНИЯ	VI
I. Въведение	2
1. Предмет и обхват на изследването.....	2
2. Цели.....	2
3. Очаквани резултати	3
4. Цел на доклада	3
II. Методология на изследването	5
1. Обща методическа рамка	5
1.1. Общ подход.....	5
1.2. Основни методи.....	6
1.3. Задачи за изпълнение на дейност 1.....	7
2. Източници – библиография	9
2.1. Официални актове.....	9
2.2. Автентични документи, свързани с приемането на КРБ (1991).....	9
2.3. Академични разработки, анализи и коментари	10
3. Управление на информацията и данните	11
III. Хронология според източниците	12
1. Кратък преглед на конституционното развитие на България.....	12
2. Модел на Конституцията на Народна Република България	16
3. Приемане на Конституцията на Република България през 1991 г.	20
3.1. Официални актове.....	21
3.2. Автентични документи, свързани с приемането на КРБ (1991).....	22
4. Промени в Конституцията от 1991 г.	35
4.1. Промените в Конституцията от 2003 г.	36
4.2. Промените в Конституцията от 2006 г.	36
4.3. Промените в Конституцията от 2007 г.	36
4.4. Промените в Конституцията от 2015 г.	36
4.5. Тълкувателни и други решения на Конституционния съд, свързани с модела на съдебната власт.....	37
IV. Преглед на процеса по изработване на Конституцията на Република България (1991).....	41
1. Въведение	41
2. Организация и процедури, свързани с изработването на проект на Конституция на България.....	42

3.	Проекти за нова конституция	47
3.1.	Проекти, внесени по реда на Правилника за организацията и дейността на Великото народно събрание	48
3.2.	Проекти, внесени от парламентарни групи във ВНС.....	48
3.3.	Проект, представен на председателя на ВНС и изготвен от група хабилитирани юристи, съгласно негова заповед.....	49
3.4.	Други проекти.....	49
4.	Модели на съдебната власт в проектите за конституция.....	50
5.	Обобщение.....	142
5.1.	Принципът за разделение на властта.....	142
5.2.	Място на съдебната власт в държавната организация	142
5.3.	Обхват на съдебната власт	143
5.4.	Основни принципи за осъществяване на съдебната власт	144
5.5.	Стаут на Висшия съдебен съвет.....	144
5.6.	Ресурси за осъществяване на съдебната власт	145
5.7.	Структура.....	145
5.8.	Статут на съдиите – избор, назначаване, сменяемост.....	146
5.9.	Основни правомощия на органите на съдебната власт – прокуратура	147
5.10.	Административна организация на съдебната власт	148
5.11.	Конституционна юрисдикция	148
5.12.	Специфични предложения, свързани с конституционното регламентиране на съдебната власт.....	148
V.	Конституцията от 1991 г.....	150
1.	Окончателен текст на Конституцията на Република България.....	150
2.	Основни характеристики на приетия модел на съдебната власт.....	150

ТАБЛИЦИ

Таблица 1.	Официални актове, свързани конституционното развитие на България до 1991 г.	14
Таблица 2.	Организация и процедури, свързани с изработването на проект на Конституция на България	21
Таблица 3.	Проекти за нова Конституция на България, внесени в VII-то Велико Народно събрание	22
Таблица 4.	Протоколи от заседанията на Комисията за изработване на проект на Конституция на България	25
Таблица 5.	Протоколи от работата на подкомисиите, създадени към Комисията за изработване на проект на Конституция на България	27
Таблица 6.	Кореспонденция между към Комисията за изработване на проект на Конституция на България и различни заинтересовани страни	27
Таблица 7.	Стенограми от заседанията на VII-то Велико Народно събрание, свързани с обсъжданията на проекта за нова Конституция на България	28
Таблица 8.	Хронология на поправките в Конституцията на Република България след 1991 г.	35
Таблица 9.	Тълкувателни и други решения на Конституционния съд, свързани с модела на съдебната власт	37
Фигура 1.	Конституционно развитие на България до 1991 г.	14
Фигура 2.	Хронология на промените в КРБ.....	36

СЪКРАЩЕНИЯ

БЗНС	Български земеделски народен съюз
БСП	Българска социалистическа партия
ВАС	Върховен административен съд
ВКС	Върховен касационен съд
ВНС	Велико Народно събрание
ВСС	Висш съдебен съвет
ЕС	Европейски съюз
ГП	Главен прокурор
ГСУ	Главно следствено управление
ДВ	Държавен вестник
Изв.	Известия на Президиума на Народното събрание
КИКБ	Комисия за изработване на проект на Конституция на България
КНРБ (1947)	Конституция на Народна Република България от 1947 г.
КНРБ (1971)	Конституция на Народна Република България от 1971 г.
КРБ	Конституция на Република България от 1991 г.
КРБ (1990)	Конституция на Република България, изменена през 1990 г.
КС	Конституционен съд на Република България
МВР	Министерство на вътрешните работи
МП	Министерство на правосъдието
НП/н.п.	народен представител
ОНС	Обикновено Народно събрание
ОС	Отечествен съюз

РБ	Република България
СВ	съдебна власт
СДП	Социалдемократическа партия
СДС	Съюз на демократичните сили
СОСВ	система от/на органите на съдебната власт
ТК (1879)	Търновска конституция – Конституция на българското Княжество, 1879 г.
ТК (1911)	Търновска конституция – Конституция на Царство България, 1911 г.
ЦСА	Централен съвет на адвокатурата

ЕВРОПЕЙСКИ СЪЮЗ
ЕВРОПЕЙСКИ
СОЦИАЛЕН ФОНД

ОПЕРАТИВНА ПРОГРАМА
ДОБРО УПРАВЛЕНИЕ

Проект "Развитие на конституционния модел на съдебната система – опит и перспективи",
финансиран от Оперативна програма "Добро управление", съфинансирана от Европейския съюз чрез Европейския социален фонд,
Договор № BG05SFOP001-3.003-0126-C01/03.02.2021 г.

Център за
Модеризиране
на Политики

ЦЕНТЪР ЗА
ИМИГРАЦИЯ И
ИНТЕГРАЦИЯ

I. ВЪВЕДЕНИЕ

1. Предмет и обхват на изследването

Проектът "Развитие на конституционния модел на съдебната система – опит и перспективи" е съвместна инициатива на [Центъра за модернизиране на политики](#) (ЦМП) и [Центъра за интеграция и имиграция](#) (ЦИИ), насочена към активно включване на гражданския сектор при разработването, наблюдението и оценката на стратегиите за реформа на съдебната система е пряко свързано с увеличаване на гражданския контрол върху реформата, нейното качество и доверието в съдебната система, в контекста на обществения дебат за промени в конституционната регламентация на съдебната власт.

Предметът на изследванията в рамките на проекта включва детайлен преглед и анализ на процеса на формиране на съществуващия **конституционен модел на съдебната власт** в България, както и очертаване на средносрочните перспективи за неговото развитие. Изследванията включват и извършване на сравнителен анализ на модели на съдебни системи на държави членки на Европейския съюз, основан на проучване на ключови характеристики на съответните конституционни модели.

Изпълнението на проекта е организирано в четири основни дейности:

- **Дейност 1:** Картографиране на конституционното регулиране на Съдебната система (Д1);
- **Дейност 2:** Проучване на конституционни модела на съдебната власт в държави членки на Европейския съюз (Д2);
- **Дейност 3:** Формулиране на перспективи пред развитието на модела на съдебната власт и провеждане на публични обсъждания по тях (Д3);
- **Дейност 4:** Информация и комуникации по проекта (Д4).

В методологията за изпълнение на проекта са описани конкретните задачи по **дейност 1**, както и приложимите методи за постигане на определените цели. Определена е и връзката с останалите дейности по проекта.

2. Цели

Общата цел на проекта е: Повишаване на активния граждански контрол върху реформата в съдебната система (СС) в процеса на разработване, наблюдение и оценка на стратегиите за реформи, изготвяне на предложения за подобрения в СС чрез извършване на независими анализи на развитието на конституционния модел на съдебната власт и сравнителен анали на българския модел с анализирани модели на държави членки на Европейския съюз.

Специфичните цели на проекта са:

- Изработване на ясен и хронологично подреден модел на съдебната власт, съгласно неговото развитие в Конституцията, на основа на независим анализ на внесени предложения във ВНС, предложения между четенията, мотиви за тях, дебати, работа на Конституционната комисия, гласувания (Д1);
- Разработване на интерактивен онлайн архив от етапите на развитие на модела на съдебната власт, включително дебати, предложения, мотиви. Архивът ще бъде достъпен на гражданската платформа за проследяване и оценка на Съдебната система www.betterjustice.bg (Д1);
- Изведени поне 3 конституционни модела на съдебната власт в държави членки на Европейския съюз, които да могат да се използват като добри примери за развитие (Д2);
- Разработване на референтни модели за развитие на съдебната власт въз основа на конституционния модел и конституционните модели в държави членки на Европейския съюз (Д3);
- Задълбочен дебат в професионалната общност, НПО и обществото като цяло по отношение на моделите, перспективите за развитие на съдебната власт за изграждане на доверие към тези перспективи и в съдебната система като цяло (Д3);
- Повишаване на информираността за развитието на съдебната власт, поддържане и развитие на базата с документи и архиви в "Гражданската платформа за проследяване и оценка на Съдебната система" www.betterjustice.bg (Д4).

3. Очаквани резултати

Очакваните резултати са свързани с подобряване ангажираността и качеството на гражданския мониторинг по отношение на развитието на съдебната власт, осигуряващ възможност както за проследимост на реформата, така и по-широко информирано гражданско участие, чрез мрежата, формирана от ЦМП в предишен проект.

4. Цел на доклада

Настоящият доклад има за цел формирането и ясен и хронологично подреден модел на съдебната власт, съгласно неговото развитие в Конституцията (след 1990), като и изготвянето на независим анализ на внесени предложения в VII-то Велико Народно събрание, предложения между четенията, мотиви за тях, дебати, работа на Комисията за изработване на проект на Конституция на България (Конституционната комисия), гласувания и становища.

Подборът на информацията надеждно и доколкото е възможно изчерпателно подпомага изработването на този модел на съдебната власт, съгласно неговото развитие в Конституцията, и основа за извършване на независим анализ на внесени предложения в VII-то Велико Народно събрание, предложения между четенията, мотиви за тях, дебати, работа на Конституционната комисия, гласуванията.

Специфичните цели на доклада са:

- обща методическа рамка за изпълнение на проекта;
- подбор на информационните източници и определяне обхват на изследваните източници;
- Хронологичен преглед на внесените предложения за Конституция
- подробен преглед на процеса на изработване на Конституцията от VII-то Велико Народно събрание;
- Модели на съдебната власт, според различните проекти, внесени в VII-то Велико Народно събрание.

II. МЕТОДОЛОГИЯ НА ИЗСЛЕДВАНЕТО

1. Обща методическа рамка

1.1. Общ подход

Екипът на ЦМП и ЦИИ възприема настоящия проект като част от обществения дебат за развитието и модернизацията на конституционния модел на съдебната власт в България.

Подходът на ЦМП и ЦИИ към изпълнението на проекта акцентира върху постигането на реални, полезни и адекватни спрямо идентифицираните нужди и пристигане на резултати, постигнати чрез прилагане на съвременни мултидисциплинарни методи, включващи използване на техники и инструменти, осигуряващи логическите взаимовръзки, обективността на аналитичните хипотези и формулираните изводи за изпълнение на предвидените дейности. Екипът на ЦМП и ЦИИ притежава необходимите знания, професионални умения и дълъг опит в управление на мащабни проекти и се ангажира осъществи дейностите, включени в обхвата на проекта в пълно съответствие с обществените очаквания и най-високите професионални стандарти.

Изготвените анализи и предложения ще бъдат базирани на ясно представени данни, доказващи валидността на интерпретираните данни и факти. Препоръките ще бъдат формулирани по начин, който представя конкретните стъпки за тяхното прилагане и изпълнение.

Стратегията на ЦМП и ЦИИ за изпълнение на проекта се основа на използване и прилагане на **системният подход**, известен още като структурно-функционален подход към обществените явления и процеси. По-специално, правните явления и процеси се разглеждат в по-широкия обществен контекст, като се очертава тяхната роля за организацията на държавата и функционирането на обществото, в частност на конституционната регламентация на съдебната власт.

Методологията съчетава специфични изследователски методи от правната и от историческата наука за постигане на триангулация в методическия апарат на проучването. Съчетаването на методи от различни подходи ще осигури по-пълна картина на резултатите и може да доведе до следните варианти:

- резултатите са близки и предполагат еднакви изводи – увеличена валидност на изводите;
- резултатите се допълват и подкрепят изводите от прилагането на различните методи – подчертаване на различните аспекти;
- резултатите са разнопосочни и противоречиви – търси се ново обяснение на проучваното явление.

Методологията за провеждане на проучванията на предложенията за Конституция и мотивите към тях е основана на структурните компоненти на изследваното явление. Като форма Конституцията представлява единен и системен закон. Като израз на ценности и с функцията си да организира упражняването на публичната власт тя е общоприета като основа на правния ред, който направлява политиката и законодателството. Върховенството на закона означава по същество върховенство на конституцията, която манифестира "общата воля" на хората. Тези принципни положения са определени в преамбюла. Конституцията е структурирана в глави, излагащи концепция за организиране на държавата и обществото, разделението на властите по функции и органи и техните взаимодействия. Друг базов структурен компонент на Конституцията са основните права на гражданите.

1.2. Основни методи

Предметът, обхватът и целите на проекта определят необходимостта от прилагане микс от съвременни мултидисциплинарни методи и техники за идентифициране, преглед и анализ на обществените явления и процесите, свързани с конституционното регламентиране на съдебната власт и нейните институции, както и на техния материален израз – конкретните конституционни текстове, включващи:

- **документални проучвания** – преглед и анализ на документи и информация (дейност 1, дейност 2 и дейност 3);
- **системен правно-технически анализ** – анализ на нормативни (конституционни) текстове, включително определяне на семантичното значение на използваната терминология (дейност 1 и дейност 2);
- **институционален анализ** – установява характеристиките на институционалната рамка и организацията на съдебната власт в контекста на конституционно установеното устройство на държавата на (дейност 1 и дейност 2);
- **сравнителен правен анализ** – съвместен преглед на правни норми, регламентиращи аналогични структури, организационни правила, процедури и др. – в конкретния случай – нормативно установени случаи на (дейност 1 и дейност 2)

Методите на правната наука се основават на универсалния философски метод. Основните му принципи, които правната наука използва, са: всеобхватност, принцип на диалектика, обективност и принцип на историцизъм. В допълнение, юриспруденцията прилага и общи научни методи, сред които системни, информационни, вероятностни и др. Логическите методи и техники като анализ и синтез, индукция и дедукция и т.н. намират приложение в аналитичната юриспруденция.

Методите на историческата наука са предназначени за анализ на данни, който позволява синтез на информацията и съгласуван опис на събитията в три фази. В

евристичната фаза се идентифицират материали, които ще се използват като източник на информация. За целите на проучването са предвидени първични (оригинални документи) и вторични източници (анализи на първични източници от квалифицирани лица/ учени, книги, научни трудове). В критичната фаза се прави оценка на източниците за достоверност и контекст (обстоятелства при изработването, целева аудитория, политически причини). Във фазата на синтез се формулират заключенията от анализа.

Триангулацията/съчетанието от методи, в съответствие с теорията и предвид характера на това изследване, трябва да гарантира безпристрастност и балансираност на анализа и резултатите. Включени са следните изследователски методи:

- системно-структурен;
- историко-ситуационен;
- логически.

Системно-структурният метод изхожда от факта, че всеки обект на познание, включително в държавната и правната сфера, има вътрешна структура, която го разделя на съставни елементи и задачата на изследвателя е да ги определи, да очертае организационната логика и взаимодействието между тях. Държавата и законът са сложни системни образувания, следователно те трябва да се изучават в зависимост. В същото време всеки изследван обект е компонент на по-обща структура и е необходимо да се проучи неговото място в нея, функционалните и конструктивни отношения с другите му елементи. Резултатът от прилагането на този метод ще бъде структурен разрез на Конституцията и определяне на мястото и в общата система за нормативно регулиране на обществените отношения и връзката с други части на тази система.

Историко-ситуационният метод ще има следната роля: определяне на тематичен фокус на проучването; определяне на източници на информация и събиране на документите; анализ на съществуващите модели; основни тенденции в развитието на процеса; формулиране на изводи.

Логическият метод се основава на използването на логика - законите и формите на мислене – в изучаването на държавно-правните явления. Този метод ще бъде приложен под формата на анализ, синтез, индукция, дедукция, хипотези, сравнения, аналогия.

1.3. Задачи за изпълнение на дейност 1

Изпълнението на **дейност 1** е планирано в два етапа, всеки с продължителност 3 месеца. Разпределението на работата по етапи е както следва:

- Етап 1:
 - Д1: методическо осигуряване на проучванията – изготвяне на обща рамка за провеждане на проучванията и спецификация на източниците на информация

- Д1: разработване на инструменти за проучванията
 - Д1: подбор на информационните източници за целите на проучванията
 - Д1: изготвяне на обобщена библиография на източниците на информация за проучването
 - Д1: преглед и анализ на информация и документи на Народното събрание и обработка на данните
 - Д1: преглед и анализ на информация и документи на Министерски съвет и обработка на данните
 - Д1: преглед и анализ на информация и документи на Конституционния съд и обработка на данните
 - Д1: преглед и анализ на информация и документи от Държавна агенция "Архиви" и обработка на данните
 - Д1: преглед и анализ на информация и документи от други източници – академични разработки, литературни и др. източници
 - Д1: изготвяне на Списък с източници на информация и информационни материали за изследването
 - Д1: исторически преглед на конституционното развитие на България преди приемането на КРБ (1991)
 - Д1: създаване на хронограма на конституционното развитие на България преди приемането на КРБ (1991)
 - Д1: преглед на процеса по разработване на КРБ (1991)
 - Д1: създаване на хронограма на процеса по разработване и приемане на модела на съдебната власт в КРБ (1991) и промените в него до 2020 г.
 - Д1: изготвяне на Доклад – анализ за хронологичната последователност конституционното развитие на съдебната власт в България
- Етап 2:
- Д1: модели на съдебната власт в конституционните проекти, внесени във ВНС
 - Д1: дебатът в ВНС по модела на съдебната власт
 - Д1: модел на съдебната власт според КРБ (1991)
 - Д1: предизвикателства пред съдебната власт след приемането на КРБ (1991)
 - Д1: промени в конституционния модел на съдебната власт

- Д1: решения на КС във връзка с модела на съдебната власт
- Д1: актуални предложения, свързани с промени в конституционния модел на съдебната власт
- Д1: изготвяне на Доклад – развитие на конституционния модел на съдебната власт в България
- Д1: систематизиране на информацията за развитието на конституционния модел на съдебната власт
- Д1: създаване на интерактивен он-лайн архив за развитието на конституционния модел на съдебната власт.

2. Източници – библиография

2.1. Официални актове

В раздела "Официални актове" са включени актове на Народното събрание, Конституционния съд (КС) на Република България (РБ) и др., пряко отнасящи се към изработването, промяната и тълкуването на основния закон в онези негови части, свързани с правомощията, структурата, управлението и функционирането на съдебната власт. В списъка са включени всички тълкувателни решения на КС по отношение на съдебната власт и само някои от решенията за противоконституционност на законови текстове, с ключово значение за развитието на системата. Включените решения извън тълкувателните са свързани със спазване на принципа за разделение на властите и независимост на съдебната власт, с магистратския статут и организацията и ръководството на системата, както и такива относими към практическото правораздаване¹.

2.2. Автентични документи, свързани с приемането на КРБ (1991)

Този раздел включва различни официални, работни и др. документи, свързани с приемането на КРБ (1991):

- Стенограми от заседанията на VII-то Велико Народно събрание, свързани с обсъжданията на проекта за нова Конституция на България;
- Протоколи от заседанията на Комисията за изработване на проект на Конституция на България;
- Протоколи от работата на подкомисиите, създадени към Комисията за изработване на проект на Конституция на България;

¹ Пенчо Пенев, СЪДЕБНАТА ВЛАСТ В БЪЛГАРИЯ 1989-2014 г., ПРОБЛЕМИ НА СЪВРЕМЕННИЯ ДИСКУРС, Издателство СИБИ, София 2014, ISBN 9789547309098

- Кореспонденция между към Комисията за изработване на проект на Конституция на България и различни заинтересовани страни;
- проектите за нова Конституция на България, внесени в VII-то Велико Народно събрание.

2.3. Академични разработки, анализи и коментари

Пенев, Пенчо, Съдебната власт в България (1989–2014), 2014 г. ISBN: 9789547309098 (Сиби, 266 стр.)

проф. д-р Кискинов Вихър, Правната система. Ч. I. Онтология и методология ISBN: 978-954-730-07-4588-6 (УИ, „Св. Кл. Охридски“, 550 стр.)

проф. д-р Кискинов Вихър, Правната система. Ч. II. Състав и действие, ISBN: 978-954-730-07-4589-3 (УИ, „Св. Кл. Охридски“, 566 стр.)

Близнашки, Георги, Общо учение за Конституцията, 2019 г., ISBN: 9789540746050 (УИ-"Св.-Климент-Охридски", 864 стр.)

Близнашки, Георги, Конституционно право Т.1: Принципи, 2020 г., ISBN: 9789540750293 (УИ-"Св.-Климент-Охридски", 672 стр.)

Българските конституции и конституционни проекти Състав.: Методиев, Веселин.: Стоянов, Лъчезар, ISBN 954-402-062-4 (Издателство: Петър Берон, 544 стр.)

Танчев, Евгени, Белов, Мартин, Сравнително конституционно право, 2009 г., ISBN: 978-954-730-615-8 (Сиби, 647 стр.)

Проф. д-р Танчев, Евгени. Въведение в конституционното право, 2003 г., ISBN: 954-730-118-0 (Сиби, 477 стр.)

Спасов, Борис, Учение за Конституцията, трето преработено и допълнено издание, 1997 г., ISBN: 954-815-073-5, (Сиби, 216 стр.)

Хабриева, Талия, Чиркин, Вениамин, Теория на съвременната конституция, 2009 г., ISBN: 9789540728704, (УИ-"Св.-Климент-Охридски", 366 стр.)

Гройсман, Симеон, Право и власт, 2020 г., ISBN 9789542831327 (Сиела 444 стр.)

Марчева, Деяна, Конституционният принцип на правовата държава, 2021 г., ISBN : 9786192331450, (Издателство НБУ, 429 стр.)

Христо Йорданов Паунов, Ревизия на Конституцията на Република България, Материалноправни и процесуалноправни аспекти, (автореферат) дисертационен труд за придобиване на образователната и научна степен „доктор”

3. Управление на информацията и данните

Подборът на източници за целите на проучването е подчинен на избрания подход и методите, които ще бъдат приложени.

Първичните източници, които ще бъдат използвани, са оригинални правни документи, стенографски дневници, извадки от изказвания и дебати, решения на Кръглата маса. Използваните източници ще бъдат документирани по съдържание, структура, дали са преминали обработка, връзки между документите, липсващи документи. Първичните източници подлежат на контекстуализация: социалните обстоятелства при тяхното разработване, политически причини. Вторичните източници ще бъдат придружени от подробна библиографска справка.

III. ХРОНОЛОГИЯ СПОРЕД ИЗТОЧНИЦИТЕ

1. Кратък преглед на конституционното развитие на България

В резултат на Руско-турската война (1877-1878) и политиката на Великите сили с решенията на Берлинския конгрес от 1878 г. се създават условия за изграждането на новата Българска държава. В изпълнение на клаузите на предварителния **Санстефански мирен договор** и на чл. 4 от **Берлинския договор** от 1878 г. между Великите сили и Османската империя на 10 януари (стар стил) 1879 г. е свикано Учредително събрание (УС), което да изработи и утвърди бъдещото държавно устройство на новоосвободеното Княжество България. Учредителното събрание заседава от 10 февруари до 16 април 1879 г. в старата българска столица Търново прави съществени промени в първоначалния проект на **Органически устав за държавното устройство на българското княжество**, изготвен от временното руско управление за, вкл. промяна на наименованието му.

Конституцията на Княжество България (Търновската конституция), приета от Учредителното събрание на 16 април 1879 г., полага основите и определя формата и характера на държавното ни устройство като закрепва юридически социално-икономическите и политическите изменения в българското общество след Освобождението през 1878 г.

Паралелно с приемането на Търновската конституция в съответствие с цитирания **Берлински договор** започва и процесът за определяне на устройството на **Източна Румелия**. За целта на 18 септември 1878 г. е свикана Международната комисия за Източна Румелия, която включва представители на Великите сили и Османската империя. На 14 април 1879 г. Международната комисия за Източна Румелия приема **Органическият устав на Източна Румелия**, който регламентира политическия и обществения живот в областта и нейната автономия в рамките на Османската империя. През септември 1885 година, в резултат от Съединението на Източна Румелия и Княжество България, **Органическият устав на Източна Румелия** е фактически обезсилен², макар че Великите сили, не приемат отмяната му. Османската империя се отказва от претенциите си за суверенитет над Южна България едва след обявяването на независимостта на България през 1908 година.

Търновската конституция е променяна през 1893 г. както и след обявяване на независимостта на Княжество България на 22 септември 1908 г. (5 октомври нов стил) и последвалото дипломатическо признаване от страна на другите държави на този акт, с Указ № 214 на княз Фердинанд I от 18 април 1911 г. [обн. ДВ, бр. 93 от 02.05.1911] са насрочени избори за V Велико народно събрание, което да приеме изготвените от XIV-то обикновено Народно събрание изменения на 15 члена от Търновската конституция. Изборите са проведени на 5 юни 1911 г., а V Велико народно събрание заседава в периода

² След Съединението на територията, спадаща де юре към Източна Румелия са въведени администрацията и законите на Княжеството.

от 9 юни до 9 юли 1911 г. Измененията са свързани с обявената независимост на държавата – държавният глава официално получава титлата "цар на българите", а държавата е определена като "царство". Мандатът на обикновените народни събрания е намален от пет на четири години. Създават се и четири нови министерства. Измененията в основния закон от 1911 г. са издадени във впечатляващата "**Сребърна конституция**", наричана така поради това, че нейната корица е от ковано сребро с позлата, която се пази в Централния държавен архив.

Конституцията на Народна република България от 1947 г., известна още като Димитровска конституция, е приета на 4 декември 1947 г. от VI^{-то} Велико народно събрание.

Стратегическа задача, обявена с Програмата на Отечествения фронт от 1942 г. е свикването на Велико Народно събрание, което да промени формата на държавно управление и да внесе промени в действащата Конституция на Българското княжество от 1879 г., След Деветосептемврийския преврат през 1944 г. по външно- и вътрешнополитически причини се приема възстановяване пълноценното действие на Търновската конституция. Запазва се монархическият институт чрез регентски съвет. След края на Втората световна война XXVI-то обикновено Народно събрание на 26 юли 1946 г. е приет *Закон за допитване до народа за премахване на монархията и провъзгласяване на народна република и свикване на Велико народно събрание* (обн. ДВ, 174 от 2.08.1946). Проведеният на 8 септември 1946 г. референдум има положителен резултат и на 4 декември 1946 г. е публикуван проект за нова конституция на Отечествения фронт. Избрано е VI^{-то} Велико народно събрание, което да обсъди и приеме новата конституция. Абсолютно мнозинство в VI Велико народно събрание има БРП (к).

Конституцията на Народна република България от 1947 г. определя държавното устройство, обществено-политическите и стопански отношения, основните права и задължения на гражданите на Народна република България за периода 6 декември 1947 – 18 май 1971 г.

Конституцията на Народна република България от 1971 г., наричана още Живковска конституция, е приета на 18 май 1971 г. от 5^{-то} Народно събрание.

Решението за приемане на нова Конституция е мотивирано в партийните документи на Българската комунистическа партия с несъответствия между конституцията и практиката. През март 1968 г. 5^{-то} Народно събрание избира комисия за изработването на нов основен закон. Проектът е готов през март 1971 г. и след "всенародно" обсъждане е гласуван на референдум, проведен на 16 май 1971 г. На 18 май 1971 г. Народното събрание провъзгласява приемането на новата Конституция. Конституция утвърждава идеологизацията на цялостния обществен, икономически и духовен живот на основата на презумпцията за "изграждане на развито социалистическо общество".

Фигура 1. Конституционно развитие на България до 1991 г.

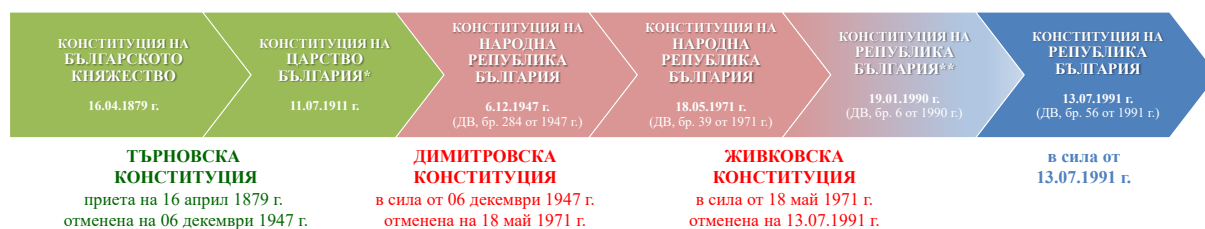

Таблица 1. Официални актове, свързани конституционното развитие на България до 1991 г.

Година	Акт	Източник
1879	Органически устав на Източна Румелия	Държавна агенция "Архиви", ЦДА-12, ф. 121К, оп. 1, а.е. 397
1879	Конституция на Българското Княжество	Държавна агенция "Архиви", ЦДА-12, ф. 173К, оп. 6, а.е. 3116, л. 1-22 Годишен съборник от закони на Българското Княжество, приети от Търновското Учредителното Народно Събрание през 1879 год. Официално издание на Министерство на правосъдието, София, Държавна печатница 1887 год.
1893	Конституция на Българското княжество, приета на 15 май 1893 г. Търново..	Държавна агенция "Архиви", Оригинал. Ръкопис. ЦДА-12, ф. 173К, оп. 6, а.е. 3117, л. 1-38
1911	Конституция на Царство България („Сребърна конституция“)	Държавна агенция "Архиви", ЦДА-12, ф. 173К, оп. 6, а.е. 3118, л. 1-48
1947	Конституция на Народна Република България	ДВ, бр. 284 от 6.12.1947 г.
1961	Закон за изменение на Конституцията на Народна Република България	Изв., бр. 89 от 7.11.1961 г.

Година	Акт	Източник
1965	Закон за изменение на Конституцията на Народна Република България	ДВ., бр. 97 от 10.12.1965 г.
1971	Конституция на Народна Република България	ДВ, бр. 39 от 18.05.1971 г.
1990	Закон за изменение на Конституцията на Народна Република България	ДВ, бр. 6 от 19.01.1990 г.
1990	Закон за изменение на Конституцията на Народна Република България	ДВ, бр. 29 от 10.04.1990 г.
1990	Закон за изменение на чл. 143, ал.2 от Конституцията на Народна Република България	ДВ, бр. 87 от 30.10.1990 г.
1990	Закон за изменение на Конституцията на Народна Република България	ДВ, бр. 94 от 23.11.1990 г.
1990	Закон за изменение на чл. 141 от Конституцията на Република България	ДВ, бр. 98 от 07.12.1990 г.

Хронологичната подредба на официалните актове, свързани с конституционното развитие на България до 1991 г. е включена в създадения онлайн архив, достъпен в интернет на адрес: <http://betterjustice.bg/constitution/548>.

2. Модел на Конституцията на Народна Република България

(1) Конституция на Народна Република България

Приета чрез всенародно гласуване - референдум - на 16 май 1971 г. и провъзгласена от Пето Народно събрание на шестнадесетата му сесия в тържествено заседание, състояло се на 18 май 1971 г. Разглеждана е Конституцията в сила преди свикването на Седмото Велико Народно събрание, юни 1990 г.

Области на изследване	Описание
Източници:	<i>Обн., ДВ, бр. 39 от 18.05.1971 г., изм., бр. 6 от 19.01.1990 г.</i>
Структура на проекта	<p><i>Преамбюл</i></p> <p><i>Глава I ОБЩЕСТВЕНО-ПОЛИТИЧЕСКО УСТРОЙСТВО</i></p> <p><i>Глава II, ОБЩЕСТВЕНО-ИКОНОМИЧЕСКО УСТРОЙСТВО</i></p> <p><i>Глава III ОСНОВНИ ПРАВА И ЗАДЪЛЖЕНИЯ НА ГРАЖДАНИТЕ</i></p> <p><i>Глава IV НАРОДНО СЪБРАНИЕ</i></p> <p><i>Глава V ДЪРЖАВЕН СЪВЕТ</i></p> <p><i>Глава VI МИНИСТЕРСКИ СЪВЕТ (ПРАВИТЕЛСТВО)</i></p> <p><i>Глава VII НАРОДНИ СЪВЕТИ</i></p> <p><i>Глава VIII СЪД И ПРОКУРАТУРА</i></p> <p><i>Глава IX ГЕРБ, ПЕЧАТ, ЗНАМЕ, СТОЛИЦА</i></p> <p><i>Глава X СЪЗДАВАНЕ И ИЗМЕНЕНИЕ НА КОНСТИТУЦИЯТА</i></p>
Конституционна уредба на държавата	<p>Народна Република България е социалистическа държава на трудещите се от града и селото начело с работническата класа.</p> <p>Основни принципи, върху които се изгражда и действа политическата система на обществото, са: народният суверенитет, единството на властта, демократическият централизъм, социалистическият демократизъм, законността и социалистическият интернационализъм.</p> <p>Народните представители и съветниците могат да бъдат отзовавани и преди срока, за който са избрани, което става с решение на избирателите по определен от закона ред.</p> <p>Икономическата система на Народна република България е социалистическа, основана на обществената собственост върху средствата за производство.</p> <p>Народното събрание е върховен орган на държавната власт, върховен представителен орган, който изразява волята на народа и неговия суверенитет. То съединява законодателната и изпълнителната дейност на държавата и осъществява върховен контрол. Народното събрание е единствен законодателен орган на Народна Република България и върховен организатор на плановото ръководство на общественото развитие.</p>

	<p>Народното събрание избира Държавен съвет из средата на народните представители на първата си сесия с мнозинство повече от половината от всички народни представители</p> <p>Народното събрание се свиква на сесия от Държавния съвет най-малко три пъти през годината.</p> <p>Държавният съвет на Народна Република България е висш постоянно действащ орган на държавната власт (на НС), който съединява вземането на решения с тяхното изпълнение.</p> <p>Държавния съвет организира и контролира изпълнението на основните задачи, произтичащи от законите и решенията на Народното събрание, упражнява общо ръководство и контрол върху работата на Министерския съвет и на останалите държавни органи, взема решения и осъществява изпълнителна и разпоредителна дейност по основни въпроси на държавното управление.</p> <p>Министерският съвет осъществява своята дейност под ръководството и контрола на Народното събрание, а когато то не е в сесия, под ръководството и контрола на Държавния съвет.</p>
<p>Място на съдебната власт в Конституционна уредба на държавата/Общ модел на СС</p>	<p><i>Съдилищата осъществяват правосъдието в Народна република България. Те защитават установения от Конституцията обществен и държавен строй, социалистическата собственост, живота, свободата, честта, правата и законните интереси на гражданите, както и правата и законните интереси на социалистическите организации.</i></p>
<p>Организация на Съда</p>	<p>В пределите на закона съдилищата осъществяват съдебен надзор върху актовете на административните органи и особените юрисдикции. В Народна Република България има Върховен съд, окръжни съдилища, районни съдилища и военни съдилища. За определени видове дела могат да се създават със закон и други правораздавателни органи.</p> <p>В правосъдието участват съдебни заседатели, освен когато в закона е предвидено друго.</p> <p>Съдиите и съдебните заседатели са изборни. Те могат да бъдат отзовани и преди срока, за който са избрани. При осъществяване на своите функции съдиите и съдебните заседатели са независими и се подчиняват само на закона.</p> <p>Устройството на съдилищата, подведомствеността и подсъдността, редът за определяне районите на съдилищата, производството за разглеждане на делата, условията, редът и срокът за избиране, отчитане и отзоваване на съдиите и съдебните заседатели се уреждат със закон.</p> <p>Върховният съд е най-висш съдебен орган и се избира за срок от пет години. Той осъществява върховен съдебен надзор върху дейността на всички съдилища и осигурява точното и еднакво приложение на законите от тях.</p> <p>Върховният съд отговаря и отчита своята дейност пред Народното събрание, а между сесиите - пред Държавния съвет.</p>

<p>Организация на прокуратурата</p>	<p><i>Организацията на прокуратурата и редът за осъществяване на нейната дейност се уреждат със закон.</i></p> <p><i>Надзор за точното и еднакво изпълнение на законите от министерствата и другите ведомства, местните държавни органи, стопанските и обществените организации, длъжностните лица и гражданите се осъществява от главния прокурор. Тя организира и води борба против престъпленията и другите правонарушения, като взема мерки за тяхното предотвратяване и привлича извършителите на престъпления към отговорност.</i></p> <p><i>Прокуратурата взема мерки за отменяване на противозаконните актове и за възстановяване на нарушените права.</i></p> <p><i>Главният прокурор се избира за срок от пет години. Той може да бъде отзован и преди изтичането на този срок. Останалите прокурори се назначават и уволняват от главния прокурор и са подчинени на него.</i></p> <p><i>Главният прокурор е отговорен пред Народното събрание и отчита дейността на прокуратурата пред него, а между сесиите - пред Държавния съвет.</i></p>
<p>Място на следствието/съдебни служби</p>	<p>не се определя</p>
<p>Съдебни съвети</p>	<p><i>Не се предвижда</i></p>
<p>Адвокатура</p>	<p>При осъществяване на правосъдието гражданите имат право на защита. Обвиняемият има право на защита.</p>

(а) Модел на съдебната власт според Конституция на Народна Република България

Съдебната власт е част от организацията социалистическа държава на трудещите се от града и селото начело с работническата класа, с ръководна роля на Комунистическата партия (до 19 януари 1990 г., когато е отменена алинея 2 на чл.1 за ръководната роля на БКП).

Принципът за разделение на властите не е прокламиран в КНРБ, и доколкото естествено разделението съществува, то не гарантира независимост и самостоятелност на всяка една от властите, естествено следствие от конструкцията на държавата, подчинена на една партия с ръководна роля на една класа.

Моделът на съдебната власт е изграден върху следните конституционни постулати:

1. Конституционни гаранции за независимост на съдебната система/съдиите и прокурорите **няма** в смисъла, който се влага днес. Съдиите и главния прокурор са изборни с мандат 5 г., който може да бъде прекратен предварително при обстоятелства, които не са указани в основния закон.
2. Конституционната юрисдикция се осъществява от НС (чл.78, т.17);

3. Структурата на съда:
 - Върховен съд - отговаря и отчита своята дейност пред Народното събрание, а между сесиите пред Държавния съвет.
 - окръжни съдилища;
 - районни съдилища и
 - военни съдилища.
4. Бюджет на СВ – няма специфичен ред за определяне, в рамките на общия бюджет на държавата.
5. *Статут на съдиите, избор, назначаемост, сменяемост* – съдиите и съдебните заседатели са изборни. Те могат да бъдат отзовани и преди срока, за който са избрани. Редът и срокът за избиране, отчитане и отзоваване на съдиите и съдебните заседатели се уреждат със закон.
6. Организацията и дейността на учрежденията, които обслужват правосъдието – уреждат се със закон.
7. Прокуратура, структура и статут – **главният прокурор** осъществява надзор за точното и еднакво изпълнение на законите от министерствата и другите ведомства, местните държавни органи, стопанските и обществените организации, длъжностните лица и гражданите.
8. Главен прокурор – избор, мандатност, отчетност – Главният прокурор се избира за срок от пет години. Той може да бъде отзован и преди изтичането на този срок, отговорен пред Народното събрание и отчита дейността на прокуратурата пред него.
9. Организацията на прокуратурата и назначаемост на прокурорите – Останалите прокурори се назначават и уволняват от главния прокурор и са подчинени на него.
10. Съдебен съвет-специфични функции и роля – няма предвидена.

3. Приемане на Конституцията на Република България през 1991 г.

Настоящата (пета) българска конституция е създадена в резултат на мащабните геополитически процеси, засегнали цяла Източна Европа. Възстановяването парламентарно-демократичния модел на държавата чрез приемането на нова конституция е определено от **Националната кръгла маса**³ като необходимо условие за понататъшното осъществяване на мирния и легален преход към демокрация⁴. Участниците в Националната кръгла маса се съгласяват за възстановяване на институцията Велико народно събрание, което "в срок от една година и половина да изработи и приеме нова Конституция на страната и да реши да се проведе референдум, чрез който народът да я утвърди."⁵

В резултат от решенията на Националната кръгла маса на 10 и 17 юни 1990 г. са проведени избори за **VII Велико Народно събрание**. Основна цел на събранието е изработване и приемане на нова Конституция на България.

Процесът по изработване и приемане на нова Конституция на България е организиран от VII Великото народно събрание въз основа на промени в действащата от 1971 г. Конституция на Народна република България. Създадена е **Комисия за изработване на Конституция на Република България**, а процедурите по изработване и приемане на нова Конституция са определени в **Правилника за организацията и дейността на Великото народно събрание**⁶, както и в ad hoc решения на VII Великото народно събрание.

Конституция на Република България, приета от VII Великото народно събрание на 12 юли 1991 г.⁷

VII Велико Народно събрание работи от 10 юли 1990 до 2 октомври 1991 г., когато се саморазпуска.

³ Политически консултации между представители на властта и новите политически сили, проведени в България от 3 януари до 14 май 1990, по подобие на други страни от бившия Източен блок при падането на комунистическите режими в Източна Европа.

⁴ Споразумение по основните идеи и принципи на законопроекта за изменение и допълнение на Конституцията на Народна република България от 30 март 1990 г., http://www.omda.bg/public/bulg/k_masa/dokumenti_round_table/agreement_amendments_constitution_NRB.htm

⁵ Пак там.

⁶ обн., ДВ, бр. 102 от 1990 г., в сила от 4.12.1990 г., изм., бр. 42 от 1991 г.

⁷ обн., ДВ, бр. 56 от 1991 г., в сила от 13.07.1991 г.

3.1. Официални актове**Таблица 2. Организация и процедури, свързани с изработването на проект на Конституция на България**

Година	Акт	Източник
27 юли 1990 г.	Решение за определяне на постоянните комисии на Великото Народно Събрание	ДВ, бр. 63 от 7.08.1990 г.
30 юли 1990 г.	Решение на Великото Народно събрание от 30.07.1990 г. за създаване на Комисия за изработване на проект на Конституция на България	ДВ, бр. 63 от 7.08.1990 г.
30 август 1990 г.	Решение на Великото Народно събрание от 30.08.1990 г. за промени в състава на Комисията за изработване на проект на Конституция на България	ДВ, бр. 71 от 04.09.1990 г.
04 декември 1990 г.	Правилник за организацията и дейността на Великото Народно събрание	ДВ, бр. 102 от 21.12.1990 г. , в сила от 4.12.1990 г.
12 април 1991 г.	Решение на Великото Народно събрание от 12.04.1991 г. относно процедурата за предварително обсъждане на проекта за Конституция	ДВ, бр. 32 от 23.04.1991 г.
10 май 1991 г.	Решение на Великото Народно събрание за изменение на Правилника за организацията и дейността на Великото Народно събрание	ДВ, бр. 42 от 28.05.1991 г.
28 май 1991 г.	Решение на Великото Народно събрание от 28.05.1991 г. във връзка с по-нататъшната дейност на Великото Народно събрание	ДВ, бр. 46 от 11.05.1991 г.
05 юни 2019 г.	Решение на Великото Народно събрание от 09.07.1991 г. за изменение на Решение на Великото Народно събрание от 28.05.1991 г. във връзка с по-нататъшната дейност на Великото Народно събрание	ДВ, бр. 49 от 21.06.1991 г.
03 юли 1991 г.	Решение на Великото Народно събрание от 03.07.1991 г. във връзка с третото четене на проекта за нова Конституция	ДВ, бр. 60 от 26.07.1991 г.

Година	Акт	Източник
09 юли 1991 г.	Решение на Великото Народно събрание от 09.07.1991 г. за изменение на Решение на Великото Народно събрание от 28.05.1991 г. във връзка с понататъшната дейност на Великото Народно събрание	ДВ, бр. 60 от 26.07.1991 г.
12 юли 1991 г.	Конституция на Република България	ДВ, бр. 56 от 1991 г., в сила от 13.07.1991 г. ЦДА-12, ф. 117, оп. 46, а.е. 1084, л. 1-129

Хронологичната подредба на официалните актове, свързани с приемането на Конституцията на Република България е включена в създадения онлайн архив, достъпен в интернет на адрес: <http://betterjustice.bg/constitution/549>.

3.2. Автентични документи, свързани с приемането на КРБ (1991)

В процеса на изработване и приемане на нова Конституция на България организиран от [Комисията за изработване на Конституция на Република България](#), са създадени и разглеждани множество документи, които онагледяват, както различните идеи за бъдещото устройство на България, така и цялостния процес по формулиране на конституционните текстове. Тези документи да структурирани, както следва:

Таблица 3. *Проекти за нова Конституция на България, внесени в VII-то Велико Народно събрание*

Дата	Наименование	Вносител	Източник
02 октомври 1990 г.	проект/модел за Конституция на Народна Република България	изготвен по Проект за икономически растеж и преход към пазарна икономика в България с ръководители д-р Ричард Ран и д-р Роналд Ът , финансиран от Фондацията на Националната Камара (National Chamber Foundation)	ЦДА-12, ф. 117, оп. 46, а.е. 223, л. 2-95
10 октомври 1990 г.	проект за Конституция на България	изготвен от Андрей Симов Якимов , к.и.н., преподавател по политическа икономика, Сентийъл Колидж, Канада	Библиотека на Народното събрание

Дата	Наименование	Вносител	Източник
11 октомври 1990 г.	проект за Конституция на Република България и мотиви	внесен от н.п. Николай Павлов (СДС – ОДЦ) с подписите на 101 народни представители	ЦДА-12, ф. 117, оп. 46, а.е. 916, л. 2-20
05 декември 1990 г.	проект за Конституция "Общество на народа"	изготвен от Максим Генов , българин с австрийско гражданство. Програмата му "Общество на народа", писана през 1964 г. в Париж, адаптация на този проект е внесена в НС през декември 1990 г.	ЦДА-12, ф. 117, оп. 46, а.е. 917, л. 140-160
22 декември 1990 г.	проект за Конституция на Република България и мотиви	внесен от н.п. Янаки Стоилов (БСП) с подписите на 110 народни представители, изготвен от Конституционен клуб "311" – к.ю.н. Валентин Георгиев, Георги Денков, Даниел Вълчев, Димитър Радев, к.ю.н. Росен Тошев и к.ю.н. Янаки Стоилов	ЦДА-12, ф. 117, оп. 46, а.е. 916, л. 26-53
08 януари 1991 г.	проект за Конституция на България	изготвен от акад. Ярослав Радев	ЦДА-12, ф. 117, оп. 46, а.е. 917, л. 2-35
08 януари 1991 г.	проект за Конституция на Република България	изготвен от Владимир Радев , българин, живеещ в САЩ	ЦДА-12, ф. 117, оп. 46, а.е. 917, л. 73-105
09 януари 1991 г.	проект за Конституция на България	изготвен от Кръстьо Кръстев , главен юрисконсулт на текстилен комбинат "Тунджа" – Ямбол, член на БЗНС "Никола Петков", представен на Гиньо Ганев на 9 януари 1991 г.	ЦДА-12, ф. 117, оп. 46, а.е. 917, л. 37-61
14 януари 1991 г.	проект за Конституция на Република България	внесен от н.п. Петър Дертлиев , председател на парламентарната група на БСДП	ЦДА-12, ф. 117, оп. 46, а.е. 916, л. 77-96
16 януари 1991 г.	проект за Конституция на Република България	внесен с подписите на 102 народни представители, изготвен от н.п. Велко Вълканов (БСП)	ЦДА-12, ф. 117, оп. 46, а.е. 916а, л. 5-53

Дата	Наименование	Вносител	Източник
16 януари 1991 г.	проект за Конституция на Република България	внесен от н.п. Виктор Вълков , председател на парламентарната група на БЗНС, с подписите на 16 народни представители членове на парламентарната група на БЗНС	ЦДА-12, ф. 117, оп. 46, а.е. 916, л. 98-156
17 януари 1991 г.	проект за Конституция на Република България	внесен с подписите на 129 народни представители (на Българската социалистическа партия)	ЦДА-12, ф. 117, оп. 46, а.е. 916а, л. 60-105
21 януари 1991 г.	проект за Конституция на България	внесен от председателя на парламентарната група на Българския земеделски народен съюз "Никола Петков"	ЦДА-12, ф. 117, оп. 46, а.е. 916а, л. 136-164
22 януари 1991 г.	проект за Конституция	изготвен от Александър Александров	ЦДА-12, ф. 117, оп. 46, а.е. 917, л. 107-125
30 януари 1991 г.	проект за Конституция на Република България	изготвен от Цоню Данев , член на БЗНС "Никола Петков" от 1945 г., представен на Гиньо Ганев на 30 януари 1991 г.	ЦДА-12, ф. 117, оп. 46, а.е. 917, л. 127-136
27 февруари 1991 г.	проект за Конституция на България	внесен от Радикалдемократическата партия	ЦДА-12, ф. 117, оп. 46, а.е. 916а, л. 166-190
19 март 1991 г.	проект за Конституция на Република България	изготвен от колектив в състав: проф. Живко Миланов, проф. Кино Лазаров, проф. Стефан Стойчев, проф. Евгени Танчев, к.ю.н. Любен Кулишев, доц. Снежана Начева, ст.н.с. Емилия Друмева, ст.н.с. Красен Стойчев , въз основа на Заповед на председателя на ВНС	ЦДА-12, ф. 117, оп. 46, а.е. 918, л. 2-25
28 март 1991 г.	проект за Конституция на Република България	изготвен от Алекси Венцеславов Попов , българин, живеещ в Казабланка – Мароко, 28 март 1991 г.	ЦДА-12, ф. 117, оп. 46, а.е. 917, л. 189-195

Дата	Наименование	Вносител	Източник
29 март 1991 г.	проект за Конституция на Република България	внесен от н.п. Димитрина Петрова , изготвен от група ПРАКТИС – Марио Паскалев, Руслан Стоянов, Валентин Тодоров, Йордан Янков със съдействието на Андриан Первазов и Ася Хаджийска	ЦДА-12, ф. 117, оп. 46, а.е. 917, л. 197-211

Таблица 4. Протоколи от заседанията на Комисията за изработване на проект на Конституция на България

Дата	Документ	Източник
31 август 1990 г.	Протокол от заседание на КИКБ	Библиотека на Народното събрание, ЦДА-12, ф. 117, оп. 46
30 януари 1991 г.	Протокол от заседание на КИКБ (част първа)	
30 януари 1991 г.	Протокол от заседание на КИКБ (част втора)	
06 февруари 1991 г.	Протокол от заседание на КИКБ	
13 февруари 1991 г.	Протокол от заседание на КИКБ	
20 февруари 1991 г.	Протокол от заседание на КИКБ	
26 март 1991 г.	Протокол от заседание на КИКБ	
28 март 1991 г.	Протоколи от заседания на КИКБ	
02 април 1991 г.	Протоколи от заседания на КИКБ	
03 април 1991 г.	Протоколи от заседания на КИКБ	
04 април 1991 г.	Протоколи от заседания на КИКБ	
05 април 1991 г.	Протоколи от заседания на КИКБ	
09 април 1991 г.	Протоколи от заседания на КИКБ	
11 април 1991 г.	Протоколи от заседания на КИКБ	
08 май 1991 г.	Протоколи от заседания на КИКБ	
13 май 1991 г.	Протокол от заседание на КИКБ	
30 май 1991 г.	Протокол от заседание на КИКБ	

Дата	Документ	Източник
30 май 1991 г.	Приложение към Протокол от заседанието на КИКБ, проведено на 30.05.1991 г.	
31 май 1991 г.	Протокол от заседание на КИКБ	
01 юни 1991 г.	Протокол от заседание на КИКБ	
02 юни 1991 г.	Протокол от заседание на КИКБ	
03 юни 1991 г.	Протокол от заседание на КИКБ	
06 юни 1991 г.	Протокол от заседание на КИКБ	
10 юни 1991 г.	Протокол от заседание на КИКБ	
12 юни 1991 г.	Протокол от заседание на КИКБ	
13 юни 1991 г.	Предложения към протоколи от заседания на КИКБ	
14 юни 1991 г.	Предложения към протоколи от заседания на КИКБ	
17 юни 1991 г.	Предложения към протоколи от заседания на КИКБ	
18 юни 1991 г.	Предложения към протоколи от заседания на КИКБ	
19 юни 1991 г.	Протокол от заседание на КИКБ	
22 юни 1991 г.	Протокол от заседание на КИКБ	
24 юни 1991 г.	Протокол от заседание на КИКБ	
25 юни 1991 г.	Протокол от заседание на КИКБ	
27 юни 1991 г.	Протокол от заседание на КИКБ	
28 юни 1991 г.	Протокол от заседание на КИКБ	
02 юли 1991 г.	Протокол от заседание на КИКБ	
03 юли 1991 г.	Протокол от заседание на КИКБ	
04 юли 1991 г.	Протокол от заседание на КИКБ	
05 юли 1991 г.	Протокол от заседание на КИКБ	
08 юли 1991 г.	Протокол от заседание на КИКБ	
09 юли 1991 г.	Протокол от заседание на КИКБ	

Таблица 5. Протоколи от работата на подкомисиите, създадени към Комисията за изработване на проект на Конституция на България

Дата	Документ	Източник
20 декември 1990 г.	Протокол от заседание на Подкомисията "Съд и прокуратура" към КИКБ	Библиотека на Народното събрание, ЦДА-12, ф. 117, оп. 46
01 февруари 1991 г.	Протокол от заседание на експертна група към КИКБ	
19 февруари 1991 г.	Протокол от заседание на Подкомисията "Контрол за конституционност" към КИКБ	

Таблица 6. Кореспонденция между към Комисията за изработване на проект на Конституция на България и различни заинтересовани страни

период	Наименование	Източник
20 декември 1990 г. – 22 февруари 1991 г.	предложения и становища, във връзка с обсъждане на въпросите, свързани с работата на съда и прокуратурата.	Държавна агенция "Архиви", ЦДА-12, ф. 117, оп. 46, а.е. 910 (90 листа)
04 октомври 1990 г. – 13 юни 1991 г.	Кореспонденция до Комисията за изработване на проект за Конституция на България при Великото Народно събрание от министерства, Медицинска академия, Гражданска отбрана, общински народни съвети, комитети, Съюза на съдиите и съдебните служители в България, Върховния съд, Главна прокуратура, Светия синод и др. ведомства и обществени организации с предложения и становища по проекта за Конституция на Република България.	Държавна агенция "Архиви", ЦДА-12, ф. 117, оп. 46, а.е. 920 (98листа)

Таблица 7. Стенограми от заседанията на VII-то Велико Народно събрание, свързани с обсъжданията на проекта за нова Конституция на България

Дата	Документ	Описание	Източник	Връзка
12 април 1991 г.	Стенограма от 120-то заседание на VII ВНС	Предварително обсъждане на основните начала на проекта за Конституция (109 – 158 стр.)	Народно събрание	https://www.parliament.bg/pub/StenD/2013032901345912041991_120.pdf
16 април 1991 г.	Стенограма от 121-во заседание на VII ВНС	Предварително обсъждане на основните начала на проекта за Конституция (10 – 24 стр.)	Народно събрание	https://www.parliament.bg/pub/StenD/2013032901464216041991_121.pdf
18 април 1991 г.	Стенограма от 122-ро заседание на VII ВНС	Предварително обсъждане на основните начала на проекта за Конституция (46 (91) – до 66 (116) стр.)	Народно събрание	https://www.parliament.bg/pub/StenD/2013032901481118041991_122.pdf
25 април 1991 г.	Стенограма от 125-то заседание на VII ВНС	Предварително обсъждане на основните начала на проекта за Конституция (187 – 216 стр.)	Народно събрание	https://www.parliament.bg/pub/StenD/2013032901551025041991_125.pdf
14 май 1991 г.	Стенограма от 133-то заседание на VII ВНС	Доклад на Комисията за изработване на проект на Конституция на България и мотиви към внесен проект (19 – 35 стр.)	Народно събрание	https://www.parliament.bg/pub/StenD/2013032903501914051991_133.pdf
16 май 1991 г.	Стенограма от 134-то заседание на VII ВНС	Първо четене на проекта за Конституция на Република България (65 – 99 стр.)	Народно събрание	https://www.parliament.bg/pub/StenD/2013032903514616051991_134.pdf

Дата	Документ	Описание	Източник	Връзка
17 май 1991 г.	Стенограма от 135-то заседание на VII ВНС	Първо четене на проекта за Конституция на Република България (141 – 168 стр.)	Народно събрание	https://www.parliament.bg/pub/StenD/2013032903531117051991_135.pdf
21 май 1991 г.	Стенограма от 136-то заседание на VII ВНС	Първо четене на проекта за Конституция на Република България (1 – 64 стр.)	Народно събрание	https://www.parliament.bg/pub/StenD/2013032903544321051991_136.pdf
22 май 1991 г.	Стенограма от 137-мо заседание на VII ВНС	Първо четене на проекта за Конституция на Република България (67 – 110 стр.)	Народно събрание	https://www.parliament.bg/pub/StenD/2013032903560322051991_137.pdf
23 май 1991 г.	Стенограма от 138-мо заседание на VII ВНС	Първо четене на проекта за Конституция на Република България (121 – 141 стр.)	Народно събрание	https://www.parliament.bg/pub/StenD/2013032903572523051991_138.pdf
28 май 1991 г.	Стенограма от 139-то заседание на VII ВНС	Първо четене на проекта за Конституция на Република България (1 – 78 стр.)	Народно събрание	https://www.parliament.bg/pub/StenD/2013032903585828051991_139.pdf
29 май 1991 г.	Стенограма от 140-то заседание на VII ВНС	Първо четене на проекта за Конституция на Република България – гласуване (79 – 190 стр.)	Народно събрание	https://www.parliament.bg/pub/StenD/2013032904002329051991_140.pdf
07 юни 1991 г.	Стенограма от 146-то заседание на VII ВНС	Второ четене на проекта за Конституция на България, гласувани: заглавие, чл. 1 и 2 (181 – 223 стр.)	Народно събрание	https://www.parliament.bg/pub/StenD/2013040104030507061991_146.pdf

Дата	Документ	Описание	Източник	Връзка
11 юни 1991 г.	Стенограма от 147-мо заседание на VII ВНС	Второ четене на проекта за Конституция на България, гласувани: чл. 4, чл. 5, ал. 1 и 2 (1 – 42 стр.)	Народно събрание	https://www.parliament.bg/pub/StenD/2013040104044811061991_147.pdf
11 юни 1991 г.	Стенограма от 148-мо заседание на VII ВНС	Второ четене на проекта за Конституция на България, гласувани: чл. 6 – чл. 12 (56 – 104 стр.)	Народно събрание	https://www.parliament.bg/pub/StenD/2013040104060911061991_148.pdf
12 юни 1991 г.	Стенограма от 149-то заседание на VII ВНС	Второ четене на проекта за Конституция на България, гласувани: чл. 13 – чл. 16 (105 – 137 стр.)	Народно събрание	https://www.parliament.bg/pub/StenD/2013040104075112061991_149.pdf
12 юни 1991 г.	Стенограма от 150-то заседание на VII ВНС	Второ четене на проекта за Конституция на България, гласувани: чл. 16 (доп.), чл. 17, чл. 19 – чл. 23 (139 – 214 стр.)	Народно събрание	https://www.parliament.bg/pub/StenD/2013040104093312061991_150.pdf
13 юни 1991 г.	Стенограма от 151-во заседание на VII ВНС	Второ четене на проекта за Конституция на България, гласувани: чл. 24 – чл. 27 (без ал. 2 на чл. 27) (217 – 244 стр.)	Народно събрание	https://www.parliament.bg/pub/StenD/2013040104104813061991_151.pdf
14 юни 1991 г.	Стенограма от 152-ро заседание на VII ВНС	Второ четене на проекта за Конституция на България, гласувани: чл. 28 – чл. 34, без ал. 2 на чл. 32 (271 – 311 стр.)	Народно събрание	https://www.parliament.bg/pub/StenD/2013040104121714061991_152.pdf
17 юни 1991 г.	Стенограма от 154-то заседание на VII ВНС	Второ четене на проекта за Конституция на България, гласувани: чл. 36 – чл. 46, без ал. 2 на чл. 46 (3 – 87 стр.)	Библиотека на	n/a

Дата	Документ	Описание	Източник	Връзка
			Народното събрание	
18 юни 1991 г.	Стенограма от 155-то заседание на VII ВНС	Второ четене на проекта за Конституция на България, гласувани: чл. 47 – чл. 52, чл. 54, като чл. чл. 50, 51 и 52 се заличават (3 – 87 стр.)	Библиотека на Народното събрание	n/a
18 юни 1991 г.	Стенограма от 156-то заседание на VII ВНС	Второ четене на проекта за Конституция на България, гласувани: чл. 55 – чл. 81 (1 – 92 стр.)	Библиотека на Народното събрание	n/a
19 юни 1991 г.	Стенограма от 157-мо заседание на VII ВНС	Второ четене на проекта за Конституция на България, гласувани: чл. 82 – чл. 86, без чл. 82, ал. 2, чл. 85, т. 4 и т. 7 (1 – 57 стр.)	Библиотека на Народното събрание	n/a
19 юни 1991 г.	Стенограма от 158-мо заседание на VII ВНС	Второ четене на проекта за Конституция на България, гласувани: чл. 87 – чл. 126 (без ал. 3 на чл. 87, чл. 91 (отхвърлен), и без чл. 95 – чл. 115) (1 – 81 стр.)	Библиотека на Народното събрание	n/a
20 юни 1991 г.	Стенограма от 159-то заседание на VII ВНС	Второ четене на проекта за Конституция на България, дискусия по чл. 92 – чл. 102 (1 – 39 стр.)	Библиотека на Народното събрание	n/a

ХРОНОЛОГИЯ СПОРЕД ИЗТОЧНИЦИТЕ*Приемане на Конституцията на Република България през 1991 г.*

Дата	Документ	Описание	Източник	Връзка
20 юни 1991 г.	Стенограма от 160-то заседание на VII ВНС	Второ четене на проекта за Конституция на България, гласувани: чл. 103 – чл. 109, без чл. 104, ал. 6, чл. 108, ал. 1 и чл. 109, т. 3, 5, 7 (1 – 92 стр.)	Библиотека на Народното събрание	n/a
21 юни 1991 г.	Стенограма от 161-во заседание на VII ВНС	Второ четене на проекта за Конституция на България, гласувани: чл. 109 – чл. 115 (1 – 84 стр.)	Библиотека на Народното събрание	n/a
22 юни 1991 г.	Стенограма от 162-ро заседание на VII ВНС	Второ четене на проекта за Конституция на България, гласувани: Глава "Съдебна власт" чл. 127 – чл. 134, дискусия по чл. 158 (1 – 49 стр.)	Библиотека на Народното събрание	n/a
24 юни 1991 г.	Стенограма от 163-то заседание на VII ВНС	Второ четене на проекта за Конституция на България, гласувани: чл. 135 – чл. 142 (1 – 78 стр.)	Библиотека на Народното събрание	n/a
25 юни 1991 г.	Стенограма от 164-то заседание на VII ВНС	Второ четене на проекта за Конституция на България, гласувани: чл. 143 – чл. 152 (1 – 43 стр.)	Библиотека на Народното събрание	n/a

Дата	Документ	Описание	Източник	Връзка
25 юни 1991 г.	Стенограма от 165-то заседание на VII ВНС	Второ четене на проекта за Конституция на България, гласувани: чл. 153 – чл. 156, чл. 67, чл. 73, ал. 2, чл. 104, ал. 6, чл. 114, ал. 3 (1 – 82 стр.)	Библиотека на Народното събрание	n/a
26 юни 1991 г.	Стенограма от 167-мо заседание на VII ВНС	Второ четене на проекта за Конституция на България, гласувани: Глава десета "Изменение и допълнение на Конституцията. Приемане на нова Конституция" (1 – 56 стр.)	Библиотека на Народното събрание	n/a
27 юни 1991 г.	Стенограма от 169-то заседание на VII ВНС	Второ четене на проекта за Конституция на България, гласувани: чл. 3, чл. 35, чл. 5, чл. 18 и чл. 32 (1 – 83 стр.)	Библиотека на Народното събрание	n/a
27 юни 1991 г.	Стенограма от 170-то заседание на VII ВНС	Второ четене на проекта за Конституция на България, гласувани: чл. 69, чл. 85, чл. 87, чл. 108, чл. 109, чл. 46, чл. 137, чл. 138, чл. 139 (1 – 46 стр.)	Библиотека на Народното събрание	n/a
28 юни 1991 г.	Стенограма от 171-во заседание на VII ВНС	Второ четене на проекта за Конституция на България, гласувани: чл. 159 – чл. 162, вкл. чл. 160а и Преходни и заключителни разпоредби (1 – 78 стр.)	Библиотека на Народното събрание	n/a

Дата	Документ	Описание	Източник	Връзка
04 юли 1991 г.	Стенограма от 174-то заседание на VII ВНС	Трето четене на проекта за Конституция на България, гласувани: чл. 1 – чл. 62 (155 – 224 стр.)	Народно събрание	https://www.parliament.bg/pub/StenD/2013040212273704071991_174.pdf
05 юли 1991 г.	Стенограма от 175-то заседание на VII ВНС	Трето четене на проекта за Конституция на България, гласувани: чл. 63 – чл. 134 (225 – 275 стр.)	Народно събрание	https://www.parliament.bg/pub/StenD/2013040212284405071991_175.pdf
08 юли 1991 г.	Стенограма от 176-то заседание на VII ВНС	Трето четене на проекта за Конституция на България, гласувани: от чл. 135 до Преходни и заключителни разпоредби и предложения по чл. 3, чл. 97, ал. 3, чл. 98, ал. 4 (1 – 50 стр.)	Народно събрание	https://www.parliament.bg/pub/StenD/2013040212302108071991_176.pdf
09 юли 1991 г.	Стенограма от 177-мо заседание на VII ВНС	Трето четене на проекта за Конституция на България, гласувани: от чл. 135 до Преходни и заключителни разпоредби и предложения по чл. 71, чл.163 , проектът е гласуван като цяло (51 – 81 стр.)	Народно събрание	https://www.parliament.bg/pub/StenD/2013040202085109071991_177.pdf
12 юли 1991 г.	Стенограма от 180-то заседание на VII ВНС	приемане на проекта за Конституция на Република България – подписване на Конституцията (1 – 41 стр.)	Народно събрание	https://www.parliament.bg/pub/StenD/2013040202131312071991_180.pdf

Хронологичната подредба на автентичните документи, свързани с приемането на Конституцията на Република България е включена в създадения онлайн архив, достъпен в интернет на адрес: <http://betterjustice.bg/constitution/549>.

4. Промени в Конституцията от 1991 г.

Към момента са направени пет промени (поправки) в Конституцията, повечето от тези промени са насочени приоритетно към подобряване на регулацията на съдебната власт: първата поправка от 2003 г.; втората поправка е насочена не към съдебната власт, а към адаптиране на конституционната уредба във връзка с приемането на България в Европейския съюз⁸; третата поправка от 2006 г.; четвъртата поправка от 2007 г. и петата поправка от 2015 г.

Таблица 8. Хронология на поправките в Конституцията на Република България след 1991 г.

Дата	Изменения и допълнения на КРБ	Източник
26 септември 2003 г.	Закон за изменение и допълнение на Конституцията на Република България (първа поправка)	ДВ, бр. 85 от 2003 г.
25 февруари 2005 г.	Закон за изменение и допълнение на Конституцията на Република България (втора поправка)	ДВ, бр. 18 от 2005 г.
31 март 2006 г.	Закон за изменение и допълнение на Конституцията на Република България (трета поправка)	ДВ, бр. 27 от 2006 г.
06 февруари 2007 г.	Закон за изменение и допълнение на Конституцията на Република България (четвърта поправка)	ДВ, бр. 12 от 2007 г.
18 декември 2015 г.	Закон за изменение и допълнение на Конституцията на Република България (пета поправка)	ДВ, бр. 100 от 2015 г.

⁸ Конституционните поправки, включително и конституционната практика, са коментирани от Друмева Е. Конституционно право. С.: Снела, 2013, с. 531, както и от Начева, Сн. Конституционният съд – юриспруденция 1997-2006 г. Раздел 6 – "Съдебна власт". С.: Отворено общество, с. 526 и сл.

Фигура 2. Хронология на промените в КРБ

4.1. Промените в Конституцията от 2003 г.

Първата поправка на КРБ е породена от необходимостта от промени, свързани с реформата на съдебната система и членството на Република България в Европейския съюз и НАТО, както и с тълкувателно Решение № 3 на КС от 10 април 2003 г. по конституционно дело № 22 от 2002 г.⁹

4.2. Промените в Конституцията от 2006 г.

Третата поправка на КРБ е мотивирана от необходимостта за подобряване на взаимодействието между органите на законодателната, изпълнителната и съдебната власт, както с оглед на по-добрата защита правата на гражданите, така и на противодействието на престъпността и корупцията.

4.3. Промените в Конституцията от 2007 г.

Четвъртата поправка в КРБ е мотивирана от предстоящото членство на България в Европейския съюз и необходимостта от актуализация на конституционна уредба за функционирането и правомощията на някои конституционни органи, включително и такива на местното самоуправление. Констатира се, че през изминалите петнадесет години на прилагане на Конституцията на Република България е натрупан достатъчно опит, който позволи да се търсят и намират нови конституционни решения. Промените обществено-политически условия във вътрешен и международен план и състоянието на съдебната система, също обуславят необходимостта от засилване на способността и ефективността на съдебната система да осъществява същинската си функция на защита на основните права и свободи на гражданите и юридическите лица като фактор в борбата с престъпността, особено организираната престъпност и корупцията, и в крайна сметка като основа на правовата държава.

4.4. Промените в Конституцията от 2015 г.

Въпреки извършените последователни, макар и не цялостни реформи в периода след приемането на КРБ, е констатирано, че продължават да съществуват конституционни дефицити в модела на съдебната власт. Един от основните проблеми,

⁹ Обн., ДВ, бр. 36 от 18 април 2003 г., (<http://www.constcourt.bg/bg/Cases/Details/364>), <http://www.constcourt.bg/bg/Acts/GetHtmlContent/4bc826fe-aa52-4590-8c0e-3ab698cd272a>

който съсредоточава критики от страна на европейски и международни институции и организации е по отношение на едновременното администриране от Висшия съдебен съвет на различни по своята природа, функции и логика институции – съдът и прокуратурата. В тази връзка през 2015 г. е предложен пакет от промени в КРБ, обосновани с препоръките, формулирани във Становище № 444 от 2007 г. на Венецианска комисия¹⁰.

4.5. Тълкувателни и други решения на Конституционния съд, свързани с модела на съдебната власт

Таблица 9. Тълкувателни и други решения на Конституционния съд, свързани с модела на съдебната власт

Година	Акт	Източник
1992	Решение № 3 от 3.IV.1992 г. на КС на РБ по конституционно дело № 30/91 г ¹¹ .	ДВ, бр. 30 от 10.4.1992 г.
1993	Решение № 18 от 16 декември 1993 г. на КС по конституционно дело № 19/93 г.	ДВ, бр. 1 от 4 януари 1994 г.
1994	Решение № 3 от 17.V.1994 г. на КС на РБ по конституционно дело № 1/94 г.	ДВ, бр.49 от 17.06.1994 г.
1994	Решение № 13 от 8.XI.1994 г. на КС на РБ по конституционно дело № 13/94 г. ¹²	ДВ, бр. 97 от 25.11.1994 г.
1995	Решение № 14 от 12 септември 1995 г. на КС на РБ по конституционно дело № 23/95 г.	ДВ, бр.85 от 22 септември 1995 г.
1995	Решение № 17 от 3.X.1995 г. на КС на РБ по конституционно дело № 13/95 г.	ДВ бр. 93 от 20.10.1995 г.
1995	Решение № 21 от 26 октомври 1995 г. на КС на РБ по конституционно дело № 18/95 г.	ДВ, бр.99 от 10 ноември 1995 г.
1996	Решение № 13 от 25.VII.1996 г. на КС на РБ по конституционно дело № 11/96 г.	ДВ, бр.66 от 2.08.1996 г.

¹⁰ Opinion No 44412007 on the Constitution of Bulgaria, European Commission for Democracy through Law (Venice Commission), CDL -AD (2008)009

¹¹ Искане до КС да обяви противоконституционността на Закона за изменение и допълнение на Закона за Висшия съдебен съвет (ЗИДЗВСС) или отделни негови разпоредби.

¹² Противоконституционност на решението на Народното събрание от 16 септември 1994 г. за избиране членове на Висшия съдебен съвет и за освобождаване на изборните членове на Висшия съдебен съвет

Година	Акт	Източник
1996	Решение № 17 от 3.X.1996 г. на КС на РБ по конституционно дело № 18/96 г. ¹³	ДВ, бр. 88 от 18.10.1996 г.
1998	Решение № 10 от 29 април 1998 г. на КС на РБ по конституционно дело № 8/98 г.	ДВ, бр.52 от 8 май 1998 г.
1999	Решение № 1 от 14.01.1999 г. на КС на РБ по конституционно дело № 34/98 г. ¹⁴	ДВ, бр. 6 от 22.1.1999 г.
1999	Решение № 16 от 19 октомври 1999 г. по конституционно дело № 10/1999 г.	ДВ, бр. 95 от 2 ноември 1999 г.
2002	Решение № 11 от 14 ноември 2002 г. на КС на РБ по конституционно дело № 18/2002 г.	ДВ, бр.110 от 22 ноември 2002 г.
2002	Решение № 13 от 16.12.2002 г. на КС на РБ по конституционно дело № 17 от 2002 г. ¹⁵	ДВ, бр. 118 от 20.12.2002 г.
2003	Решение № 3 от 10 април 2003 г. на КС на РБ по конституционно дело № 22/2002 г.	ДВ, бр. 36 от 18 април 2003 г.
2003	Решение № 4 от 15.04.2003 г. на КС на РБ по конституционно дело № 2/2003 г. ¹⁶	ДВ бр. 38 от 23.4.2003 г.
2004	Решение № 1 от 23 март 2004 г. на КС на РБ по конституционно дело № 1/2004 г.	ДВ, бр. 27 от 1 април 2004 г.
2004	Решение № 4 от 21.04.2005 г. на КС по конституционно дело № 11/2004 г. ¹⁷	ДВ, бр. 37 от 29.4.2005 г., поправка в ДВ бр. бр. 41 от 13.05.2005 г.
2005	Решение № 2 на КС на РБ от 10 февруари 2005 г. по конституционно дело № 9/2004 г.	ДВ, бр. 16 от 18 февруари 2005 г.
2005	Решение № 3 от 5 април 2005 г. по конституционно дело № 2/2005 г.	ДВ, бр. 33 от 15 април 2005 г.; попр., ДВ, бр. 38 от 3 май 2005 г.

¹³ Обявява за противоконституционна разпоредбата от държавния бюджет за 1996 г.,

¹⁴ КС се произнася по конституционно съобразността на редица разпоредби на ЗИДЗСВ

¹⁵ Установяване противоконституционността на редица разпоредби от Закона за изменение и допълнение на Закона за съдебната власт (*преодоляно с промените на КРБ от 2003 с измененията на чл.129, ал.3.*)

¹⁶ Противоконституционна разпоредбата на чл. 2, ал. 2, т. 2 от Закона за държавния бюджет на Република България за 2003 г.

¹⁷ Оспорена конституционността на чл. 28, ал. 9, изр. 2 от Закона за съдебната власт (бюджет)

Година	Акт	Източник
2005	Решение № 4 от 21.04.2005 г. на КС по конституционно дело № 11/2004 г.¹⁸	ДВ, бр. 37 от 29.4.2005 г., попр., бр. 41 от 13.05.2005 г.
2005	Решение № 8 от 1.09.2005 г. на КС на РБ по конституционно дело № 7/2005 г.	<u>ДВ, бр.</u> 74 от 13.9.2005 г.
2006	Решение № 1 от 7.03.2006 г. на КС на РБ по конституционно дело № 8/2005 г.	ДВ бр.23. от 17.03.2006 г.
2006	Решение № 7 от 13 септември 2006 г. на КС на РБ по конституционно дело № 6/2006 г.	ДВ, бр. 78 от 26 септември 2006 г.
2007	Решение № 8 от 12 юли 2007 г. по конституционно дело № 5/2007 г.	ДВ, бр. 59 от 20 юли 2007 г.
2009	Решение № 5 от 9.07.2009 г. на КС по конституционно дело № 6/2009 г.¹⁹	ДВ, бр. 55 от 17.7.2009 г.
2011	Решение № 10 от 15.11.2011 г. на КС по конституционно дело № 6/2011 г.²⁰	ДБ, бр. 93 от 25.11.2011 г.
2014	Решение № 9 от 3 юли 2014 г. по конституционно дело № 3/2014 г.	ДВ, бр. 58 от 15.07.2014 г.
2014	Решение № 11 от 10 юли 2014 г. на КС на РБ по конституционно дело № 2/2013 г.	ДВ, бр. 61 от 25 юли 2014 г.
2014	Решение № 14 от 4 ноември 2014 г. на КС на РБ по конституционно дело № 12/2014 г.	ДВ, бр. 95 от 18.11.2014 г.
2017	Решение № 2 от 7 февруари 2017 г. на КС на РБ по конституционно дело № 13/2016 г.	ДВ, бр. 20 от 07.03.2017 г.
2017	Решение № 6 от 6.06.2017 г. на КС по конституционно дело № 15/2016 г.	ДВ, бр. 48 от 16.06.2017 г.

¹⁸ Противоконституционна разпоредба на ЗСВ, с която се дава възможност на председателите на ВКС, ВАС или главния прокурор да продължат да изпълняват длъжността си до избор на нов титуляр

¹⁹ Отхвърля искането за обявяване на противоконституционност на разпоредби от ЗИДЗСВ във връзка с реструктурирането на следствените органи.

²⁰ Противоконституционност на разпоредби от ЗИД на НПК

Година	Акт	Източник
2018	Решение № 3 от 30 януари 2018 г. на КС на РБ по конституционно дело № 9/2017 г.	ДВ, бр. 12 от 06.02.2018 г.
2018	Решение № 8 от 23 април 2018 г. на КС на РБ по конституционно дело № 13 от 2017 г.	ДВ, бр. 37 от 04.05.2018 г.
2020	Решение № 7 на КС на РБ от 30 юни 2020 г. по конституционно дело № 11/ 2019 г.	ДВ, бр. 62 от 14.07.2020 г.
2020	Решение № 11 от 23 юли 2020 г. на КС на РБ по конституционно дело № 15/2019 г.	ДВ, бр. 68 от 31.07.2020 г.

Процесът и хронологията на промените в Конституцията от 1991 г. е разгледан в „Доклад анализ за измененията на КРБ в частта съдебна власт след 1991 г. – хронология и въздействия“, а съответните официални актове и документи са включени в създадения онлайн архив, достъпен в интернет на адрес: <http://betterjustice.bg/bg/constitution/550>.

IV. ПРЕГЛЕД НА ПРОЦЕСА ПО ИЗРАБОТВАНЕ НА КОНСТИТУЦИЯТА НА РЕПУБЛИКА БЪЛГАРИЯ (1991)

1. Въведение

Настоящата (пета) българска конституция е създадена в резултат на мащабните геополитически процеси, засегнали цяла Източна Европа. Възстановяването на парламентарно-демократичния модел на държавата чрез приемането на нова конституция е определено от **Националната кръгла маса**²¹ като необходимо условие за по-нататъшното осъществяване на мирния и легален преход към демокрация²². Участниците в Националната кръгла маса се съгласяват за възстановяване на институцията Велико народно събрание, което "в срок от една година и половина да изработи и приеме нова Конституция на страната и да реши да се проведе референдум, чрез който народът да я утвърди."²³

След падането на комунистическия режим в България подобно на други държави от социалистическия лагер от 3 януари 1990 – 14 май 1990 г. се провежда Национална кръгла маса. Основните резултати от нейната работа²⁴ са съгласието за премахването на член 1 от действащата конституция, разпускане на политическата полиция (част от Държавна сигурност), деполитизиране на армията, полицията, съда, прокуратурата и дипломатията, разпускане на организациите на БКП по местоработата, за премахване на Държавния съвет и на негово място да се учреди президентска институция.

В резултат от решенията на Националната кръгла маса на 10 и 17 юни 1990 г. са проведени избори за **VII Велико Народно събрание**. Основна цел на събранието е изработване и приемане на нова Конституция на България.

В изпълнение на решенията на НКМ преди изборите за 7 ВНС Деветото НС прави две промени в Конституцията на НРБ (ДВ.бр.39, 1971 г) на 15 януари 1990 г. (обн. бр. 6, 1990 г.) за отмяна на чл. 1, и на 3 април, (обн. бр.29 от 1990 г.) за отразяване с по-мащабна промяна за прехвърляне функциите на Държавния съвет, определяне правомощията на Председателя (Президент), определяне броя на народните представители във ВНС, както и разпоредби поставящи основите на плурализма и либералната демокрация.

С втората промяна се изменя и чл. 143 за реда за създаване и изменение на Конституцията на Република България. Новите разпоредби определят, че приемането на нова конституция и изменението на действащата конституция става по предложение на

²¹ Политически консултации между представители на властта и новите политически сили, проведени в България от 3 януари до 14 май 1990, по подобие на други страни от бившия Източен блок при падането на комунистическите режими в Източна Европа.

²² Споразумение по основните идеи и принципи на законопроекта за изменение и допълнение на Конституцията на Народна република България от 30 март 1990 г., http://www.omda.bg/public/bulg/k_masa/dokumenti_round_table/agreement_amendments_constitution_NRB.htm

²³ Пак там.

²⁴ http://www.omda.bg/public/bulg/k_masa/okolo_masata/spravochen_razdel.html

Председателя (Президента) на Републиката, правителството или най-малко на една четвърт от народните представители.

На 30 октомври 1990 г. ВНС приема още една промяна на чл.143, ал.2 като допълва, че проектът за нова Конституция се разглежда по реда и в сроковете, установени от Великото Народно събрание.

Новата **Конституция на Република България**, приета от **VII Великото народно събрание** на 12 юли 1991 г.²⁵

VII Велико Народно събрание работи от 10 юли 1990 до 2 октомври 1991 г., когато се саморазпуска.

2. Организация и процедури, свързани с изработването на проект на Конституция на България

Процесът по изработване и приемане на нова Конституция на България е организиран от VII Великото народно събрание въз основа на промени в действащата от 1971 г. Конституция на Народна република България. Създадена е **Комисия за изработване на Конституция на Република България**, а процедурите по изработване и приемане на нова Конституция са определени в **Правилника за организацията и дейността на Великото народно събрание**²⁶, както и в *ad hoc* решения на VII Великото народно събрание.

Комисията за изработване на Конституция на Република България се състои от 57 народни представители, в т.ч. ръководство. Комисията се състои от председател, трима заместник-председатели, секретар и членове, Председател е заместник-председателят на ВНС Гиньо Ганев, и заместници – Любен Корнезов, Стоян Ганев и Елена Кирчева. Секретар на комисията е Янаки Стоилов. Членовете на комисията определени на пропорционален принцип на представителство на политическите партии, коалиции, организации и движения и независими народни представители. (БСП-30, СДС -17, БЗНС-2, ОС-2, ДПС-4, СДП-немарксисти-1). В Комисията са включени утвърдени специалисти от различни области, като 34 от тях са юристи.

С Правилника се дава право на Комисията да образува толкова работни групи, колкото реши за необходимо, специализирани в различни области на конституционната уредба. В настоящото изследване са използвани пълни стенографски протоколи от заседанията на Комисията, подкомисиите и работните групи създавани и подържани съгласно Правилника.

Срокът за представяне на проект на нова Конституция и мотиви към него се определя от ВНС и се представят на Председателя на ВНС, който насрочва първото

²⁵ обн., ДВ, бр. 56 от 1991 г., в сила от 13.07.1991 г.

²⁶ обн., ДВ, бр. 102 от 1990 г., в сила от 4.12.1990 г., изм., бр. 42 от 1991 г.

заседание за разисквания по проекта за Конституция в 5-дневен срок, след като бъде раздаден на народните представители.

- Решение на ВНС от 30.07.1990 г. за създаване на Комисия за изработване на проект на Конституция на България, обн., ДВ, бр. 63 от 7.08.1990 г.
- Състав на Комисията за изработване на проект на Конституция на България
- Решение на ВНС от 30.08.1990 г. за промени в състава на Комисията за изработване на проект на Конституция на България, обн., ДВ, бр. 71 от 4.09.1990 г.
- други решения на VII ВНС, свързани с изработването на проект на Конституция на България
 - Правилник за организацията и дейността на Великото народно събрание, приет с Указ № 57 на ВНС, обн., ДВ, бр. 102 от 21.12.1990 г., в сила от 4.12.1990 г., изм., бр. 42 от 28.05.1991 г.
 - Решение на ВНС от 12.04.1991 г. относно процедурата за предварително обсъждане на проекта за Конституция, обн., ДВ, бр. 32 от 23.04.1991 г.
 - Решение на ВНС от 28.05.1991 г. във връзка с по-нататъшната дейност на Великото народно събрание, обн., ДВ, бр. 46 от 11.06.1991 г.
 - Решение на ВНС от 3.07.1991 г. във връзка с третото четене на проекта за нова Конституция, обн., ДВ, бр. 60 от 26.07.1991 г.
 - Решение на ВНС от 9.07.1991 г. за промяна на Решение на ВНС от 28.05.1991 г. във връзка с по-нататъшната дейност на Великото народно събрание, обн., ДВ, бр. 60 от 26.07.1991 г.

С Решение на ВНС от 27 юли 1990 г., обн. ДВ. бр.63, са одобрени постоянните комисии на ВНС, една от които е Комисия за изработване на проект за Конституция на Българи. Съставът на Комисията е променян веднъж с решение на ВНС от 31 август 1990 г., обн. ДВ, бр. 71.

С Указ 57 на ВНС, обн., ДВ, бр. 102 от 1990 г., е приет Правилникът за организацията и дейността на Великото народно събрание, който в Глава седма „Изработване и приемане на Конституция“ подробно урежда реда и сроковете за работата по изработване на Конституцията. Правилникът формализира създаването на Комисия за изработване на проект за Конституция на България и пропорционалния принцип на представителство на политическите партии, коалиции, организации и движения и независими народни представители. С Решение на НС, публикувано в ДВ. Бр. 42 от 28 май 1991 г., са направени промени за изменение на сроковете по насрочване и разглеждане в пленарна зала на първо и трето четене на проекта на Конституция.

Проектът за нова Конституция се обсъжда и гласува от Великото народно събрание на три четения като се спазва следната процедура:

- на първо четене проектът се докладва изцяло заедно с мотивите;
- след приключване на разискванията председателят на ВНС поставя на гласуване проекта за Конституция по принцип;
- проектът се смята за приет на първо четене, ако за него са гласували две трети от присъстващите народни представители; В случай че проектът за Конституция не бъде приет на първо гласуване, Великото народно събрание отново избира комисия за изработване на нов проект за Конституция, като се спазва същата процедура. Това се повтаря дотогава, докато проектът бъде приет.
- Приетият на първо гласуване проект за Конституция се изпраща на комисията, която го е изработила. Комисията обсъжда направените предложения, прави изменения и допълнения на приетия проект и в писмен доклад информира Великото народно събрание за взетите от комисията решения в срок не по-късно от 5 дни.
- Председателят на Великото народно събрание насрочва второто гласуване най-малко 3 дни след представянето на проекта и доклада на комисията.
- На второто четене Великото народно събрание обсъжда проекта за Конституция текст по текст и се произнася по предложените допълнения и изменения.
- Предложенията за изменения и допълнения се обсъждат само ако са направени писмено пред председателя на Великото народно събрание. Те се поставят на разискване веднага, освен ако Великото народно събрание реши да ги изпрати на комисията за допълнително проучване и докладване на едно от следващите заседания.
- Второто гласуване става по отделни текстове, като всеки текст се смята за приет, ако за него са гласували две трети от присъстващите народни представители.
- Проектът за Конституция се поставя на трето четене не по-късно от 7 дни след приемането му на второ гласуване.
- На трето четене се поставят на разискване само онези текстове на проекта за Конституция, за които са постъпили писмени предложения за отменяне, изменение или допълнение, подписани най-малко от една десета от общия брой на народните представители.
- Предложенията, направени на трето четене, се смятат за приети, ако за тях са гласували две трети от присъстващите народни представители.
- Гласуването на проекта за Конституция в цялост се извършва на заседанието, следващо това, на което проектът е бил приет на трето гласуване.

Конституцията се счита за приета, ако за нея са гласували две трети от всички народни представители.

В процеса на работа по изработването на проекта на нова Конституция и нейното приемане няколко решения на ВНС доразработват процедурата, а именно:

- Решение на ВНС от 12.04.1991 г. относно процедурата за предварително обсъждане на проекта за Конституция, ДВ, бр. 32 от 23.04.1991 г., Указ № 152 от 17 април 1991 г.
- Решение на ВНС от 28.05.1991 г. във връзка с по-нататъшната дейност на дейност на Великото народно събрание, прието на 28 май 1991 г. ДВ, бр. 46 от 11.06.1991 г., Указ № 188 от 31 май 1991 г.
- Решение на ВНС от 3.07.1991 г. във връзка с третото четене на проекта за нова Конституция, ДВ, бр. 60 от 26. 07.1991 г., Указ 219 от 8 юли 1991 г.
- Решение на ВНС от 9 юли за изменение на решението на ВНС от 28.05.1991 г., ДВ, бр. 60 от 26. 07.1991 г., Указ 226 от 9 юли 1991 г.

Тези решения на ВНС могат да бъдат разбрани по-добре в контекста на събитията във ВНС преди и по време на тяхното приемане. Според Петьо Цеков²⁷, описващ събитията 10 години по-късно, през февруари-март 1991 г. в СДС започва тежка дискусия на тема "Трябва ли да се разпусне ВНС преди приемането на конституция или не". "За" напускане на ВНС са Филип Димитров, Йордан Василев, Едвин Сугарев, Александър Йорданов, Стоян Ганев и Стефан Савов. "Против" са лидерите на двете най-големи партии в СДС – социалдемократите и земеделците. Мандатната комисия за законността на изборите от 10 и 17 юни 1990 г. докладва през март, че вотът е законен, но само един избор - на Стоян Ганев е недействителен. След два дебата по казуса "Ганев" на 14 март 1991 г. парламентът обяви за законно избрани всички депутати без Стоян Ганев. На 19 март ВНС гласува обаче второ решение, с което на практика решаването на казуса "Ганев" се отлага за неопределено време. На 4 април 1991 г. 44 депутати от СДС искат с декларация да се разпусне Великото народно събрание. На 10 април двете най-големи сини партии – БСДП и БЗНС "Никола Петков", обявяват създаването на СДС-център.

С Решението си от 12 април 1991 г. ВНС приема, съобразно действащата Конституция, правила за предварително обсъждане на основните правила на предлагания проект на Конституция. С решението се възлага на Комисията по изработване на проект на Конституция на Република България да обсъди и обобщи предложенията. С това решение се цели от една страна да се успокои общественото мнение, че не се бави умишлено изработването на Конституция, а от друга се дава допълнително време за работа по най-важните от гледна точка на демокрацията аспекти на бъдещата уредба на държавата.

²⁷ Цеков, Петьо. Епопеята на гладуващите – 10 години по-късно., вестник Сега, 7.7.2001.

На 20 април шефовете на ПГ получават доклада на анкетната комисия "Тамбуев", няколко дни по-късно в. "Факс" публикува прочутия списък с доносниците на ДС.²⁸ Заседанията на 23 и 24 април се отклоняват от предварителния дневен ред за предварително обсъждане на основните начала на проекта за Конституция и обсъждат изтеклите списъци на агенти на Държавна сигурност. На 25 април 1991 г. Илич Цветков внася предложение за саморазпускане на ВНС. Подкрепят го Александър Чирков, Стоян Ганев, Николай Слатински, Едвин Сугарев, Вили Цанков, Еленко Божков, Янко Янков. Владимир Манолов, който напуска ВНС на 2 май, нарича 23 и 24 април "страшни и унижителни дни". 39-имата напускат парламента на 14 май 1991 г., вторник. Петко Търпанов чете декларация, в която обяснява, че освен саморазпускане на ВНС и избори в средата на юли 39-имата искат и БСП да върне парите, които е взела от бюджета. Парламентът е напуснат и от Румен Данов, който обаче не се присъединява към 39-имата.

На 28 май Петър Дертлиев²⁹ от името на СДС прави декларация, с която се поставят следните искания:

- Проектът на нова Конституция да се приеме на трето четене включително до 30 юни 1991 г.
- Окончателното поименно гласуване да стане на 15 юли във Велико Търново и в същия ден ВНС да се разпусне.
- Между 1 и 15 юли да се проведе референдум по чл. 1 на Конституцията, който решава основното устройство на държавата (република или монархия).
- Насрочване на нови избори през септември, като ВНС продължава да действа до като обикновено Народно събрание до тяхното провеждане.

В резултат на проведените по декларацията разисквания е прието и Решение на ВНС от 28.05.1991 г. във връзка с по-нататъшната дейност на дейност на Великото народно събрание, прието на 28 май 1991 г. (ДВ, бр. 46 от 11.06.1991 г., Указ № 188 от 31 май 1991 г.):

- Обсъждането на проекта на Конституция да продължи така, че окончателното поименно гласуване в цялост чрез саморъчно вписване на инемата на народните представители да стане на 17 юли във Велико Търново.
- На основание чл. 78 от действащата Конституция да се проведе национален референдум по формата на бъдещото държавно управление във връзка с чл. 1, ал. 1 от проекта на нова Конституция. Определя да се проведе на 6 юли.
- В зависимост от резултата на референдума Комисията по изработване на проект на Конституция на Република България да предложи евентуални изменения;

²⁸ Пак Петьо Цеков

²⁹ Стенограма от 139 заседание на ВНС, проведено на 28.05.1991 г.

- Веднага след приемането на новата Конституция ВНС да вземе решение да се саморазпусне на 17 юли.
- Предлага на председателя (президента) да насрочи едновременно избори за Обикновено народно събрание (ОНС) и избори за местна власт, които да се произведат през септември 1991 г.
- След решението за саморазпускането си ВНС да продължи да изпълнява функциите до изборите на ОНС като приема най-неотложните закони.

Второто четене на проекта на Конституция приключва с гласуване на 28 юни 1991 г. и създава очевидна невъзможност за изпълнение на решението от 28 май.

На 3 юли ВНС приема решение във връзка с третото четене на проекта на Конституция на Република България с което определя краен срок за приемане на предложения за трето четене - 3 юли 20 часа.

На свое заседание, проведено на 9 юли 1991 г. ВНС приема решение за изменение на решението от 28 май 1991 г. с което променя мястото и датата за окончателно приемане на Конституцията – 12 юли 1991 г., гр. София, сградата на НС.

3. Проекти за нова конституция

Съгласно действащата Конституция право да внесат проект на Конституция или промени в действащата имат:

- Президентът;
- Правителството;
- Една четвърт от народните представители.

В постъпилите в деловодството на Народното събрание проекти за Конституция няма проекти на Президента и на Министерски съвет. От стенограмите на заседанията на Комисията за изготвяне на проект на Конституция става ясно, че МП е изготвило проект, който е внесен в МС, но няма данни МС да го е внасял в ВНС, както и че председателят на НС е издал заповед за създаване на експертна работна група от хабилитирани учени за подготовка на отделен експертен проект.

В Конституционната комисия са разглеждани **18 пълни проекта** на Конституция и един проект/модел на Конституция. На 2 октомври 1990 г. е внесен проект/модел на Конституция на Народна Република България, изготвен по Проект за икономически растеж и преход към пазарна икономика в България с ръководители д-р Ричард Ран и д-р Роналд Ът, финансиран от Фондацията на Националната Камара (National Chamber Foundation). Последен е внесен от народния представител Димитрина Петрова, изготвен от Марио Паскалев, Руслан Стоянов, Валентин Тодоров, Йордан Янков със съдействието на Андриан Первазов и Ася Хаджийска – група ПРАКТИС. Към тези

3.1. Проекти, внесени по реда на Правилника за организацията и дейността на Великото народно събрание

От всички проекти само **четири** отговарят на изискванията на действащата Конституция, подкрепени с гласовете на поне една четвърт или сто народни представители, а именно:

- проект за Конституция Република България и мотиви – внесен във ВНС на 11 октомври 1990 г. от Николай Павлов, народен представител СДС – ОДЦ, с подписите на 101 народни представители;
- проект за Конституция, изготвен от Конституционен клуб „311“, (В. Георгиев, Г. Денков, Д. Вълчев, Д. Радев, Р. Ташев, Ян. Стоилов), внесен във ВНС на 22 декември 1990 г. с подписите на 110 народни представители;
- проект за Конституция, изготвен народния представител Велко Вълканов, Внесен във ВНС на 16 януари 1991 г. с подписите на 102 народни представители;
- проект на Конституция на Република България на БСП, внесен във ВНС на 17 януари 1991 г. с подписите на 129 народни представители.

3.2. Проекти, внесени от парламентарни групи във ВНС

От името на парламентарни групи са внесени шест проекта, от тях само два отговарят на изискванията на действащата Конституция:

- проект за Конституция – СДС – ОДЦ, внесен във ВНС на 11 октомври 1990 г. от Николай Павлов, народен представител, с подписите на 101 народни представители;
- проект за Конституция на Република България, внесен във ВНС на 14 януари 1991 г. от Петър Дертлиев, председател на парламентарната група на БСП;
- проект за Конституция на БЗНС, Изготвен от Постоянното присъствие на Българския Земеделски Народен Съюз, внесен във ВНС на 16 януари 1991 г. от Виктор Вълков, председател на парламентарната група на БЗНС, с подписите на 16 народни представители членове на парламентарната група на БЗНС;
- проект на Конституция на Република България, внесен във ВНС на 21 януари 1991 г. от парламентарната група на БЗНС „Никола Петков“;
- проект за Конституция на Радикалдемократическата Партия, внесен във ВНС на 27 февруари 1991
- БСП, внесен във ВНС на 17 януари 1991 г. с подписите на 129 народни представители.

3.3. Проект, представен на председателя на ВНС и изготвен от група хабилитирани юристи, съгласно негова заповед.

Проектът е дело на група юристи, предимно от Института за държавата и правото към Българската академия на науките и Юридическия факултет, (проф. Ж. Миланов, проф. С. Стойчев, проф. К. Лазаров, проф. Е. Танчев, Л. Кулишев, доц. Сн. Начева, доц. Е. Друмева и доц. Кр. Стойчев) и е изготвен по заповед на председателя на ВНС. Проектът е внесен във ВНС на 19 март 1991 г. от проф. Живко Миланов.

3.4. Други проекти

Останалите 11 проекта могат да бъдат разглеждани като проекти на граждани, внасяни във Великото Народно събрание в периода от 10 октомври 1990 г. до 29 март 1991 г.

- проект за Конституция на България изготвен от Андрей Симов Якимов, к.и.н. Преподавател по политическа икономика, Сентийл Колидж. Канада, внесен във ВНС на 10.10.1990 г.;
- проект за Конституция, изготвен от Максим Генов, българин с австрийско поданство. Програмата му "Общество на народа", писана през 1964 г. в Париж, адаптация на този проект е внесена в НС през декември 1990 г.
- проект за Конституция, изготвен от акад. Ярослав Радев (професор и академик по конституционно право, бивш зам. председател на Държавния съвет и член на ЦК на БКП), внесен във ВНС на 8 януари 1991 г.;
- проект за Конституция, изготвен от Владимир Радев, българин, живеещ в САЩ. Внесен във ВНС на 8 януари 1991 г.;
- проект за Конституция, изготвен от Кръстьо Кръстев, главен юрисконсулт на текстилен комбинат "Тунджа" – Ямбол, член на БЗНС "Никола Петков", представен на Гиньо Ганев на 9 януари 1991 г.;
- проект за Конституция, изработен от Д. Александров, внесен във ВНС на 22 януари 1991 г.;
- проект за Конституция, изработен от Цоню Георгиев Данев, член на БЗНС "Никола Петков" от 1945 г., с непубликувани разработки по сравнително конституционно право. Предложен на Гиньо Ганев на 30 януари 1991 г.;
- проект за Конституция, изготвен от Алекси Венцеславов Попов, българин, живеещ в Казабланка – Мароко, внесен във ВНС на 28 март 1991 г.
- проект за Конституция на група ПРАКТИС. Изготвен от Марио Паскалев, Руслан Стоянов, Валентин Тодоров, Йордан Янков със съдействието на Андриан Первазов и Ася Хаджийска. Внесен в НС на 29 март 1991 г. от народния представител Димитрина Петрова

4. Модели на съдебната власт в проектите за конституция

(1) проект за КОНСТИТУЦИЯ НА БЪЛГАРИЯ

Изготвен от **Андрей Симов Якимов**, к.и.н. Преподавател по политическа икономика, Сентийл Колидж. Канада. Отбелязаната дата е 10.10.1990 г.

Характеристики	Описание
Източници:	Библиотеката на Народното събрание, ВНС, том 48.9
Структура на проекта	<p>Преамбюл</p> <p>Част I. Българският народ</p> <p>Част II Национално или Федерално управление</p> <p>Раздел А Законодателна власт на федералното управление</p> <p>Раздел Б Изпълнителна власт на федералното управление</p> <p>Раздел В Юридическа власт на федералното управление</p> <p>Част III Областно управление</p> <p>Раздел А Законодателна власт на областните управления</p> <p>Раздел Б Изпълнителна власт на областните управления</p> <p>Част IV Конституционни поправки</p> <p>Част V Приложение на тази конституция</p>
Конституционна уредба на държавата	<p>Основата на предлагания проект е хартата на правата и свободите на българския народ. Проектът предвижда национално (федерално) управление изградено от три различни, но равноправни направления: законодателно, изпълнително и съдебно (юридическо).</p> <p>Законодателното управление се състои от Камера на представителите (КП, Камерата) (90 представителя) и Сената (63-ма,), образуващи Национален конгрес на България.</p> <p>Камера на представителите разделя страната на три административни области: Тракия Македония и Румелия, осигуряващи федералната система на управление. 1/3 от сенаторите се избират пряко, 1/3 се назначават от областните управители (по 7 от област) и 1/3 се избират от президента с мандат 4 години. Границите на областите са само административни.</p> <p>Националният конгрес осъществява цялата законодателна и контролна власт в България.</p> <p>Камерата на представителите е единствената инстанция, която има право да отменя решения на Върховния съд, договори или съглашения с мажоритарно гласуване с най-малко 3/4 от всички представители. Тя има власт, позволяваща обвинение и откриване на съдебен процес срещу Президента и членовете на ВС при предателство, корупция и тежки криминални престъпления, В тези и само в тези случаи изпълнява ролята на Върховен конституционен съд с права за обсъждане и произнасяне на</p>

Характеристики	Описание
	<p>присъда за виновност/невинност с 2/3 от гласовете. Проектът възлага на Камерата да създаде 21 комитета за различните области на политиката.</p> <p>Сенатът трябва да създаде 13 регулиращи комисии, би могло да се каже във всички регулирани области.</p> <p>Изпълнителната власт на федералното управление е съставено от Президент и кабинет. Президентът е пряко избираем от български граждани с поне 10 години гражданство на възраст между 35 и 60 години за мандат с продължителност 7 год. Президентът има власт да състави кабинет, като постове в него трябва да се утвърдят от КП, Конституцията задава задължително 21 министерства. Министрите трябва да са членове на сената (21 се назначават от Президента в сената) и да са членове на съответните сенатски регулаторни комитети. Президентът ръководи и Съвета по Национална сигурност и въоръжените сили.</p> <p>Управлението на всяка област има две направления – законодателна и изпълнителна . Всяка област има 60 избирателни района.</p> <p>Областното изпълнително направление се ръководи от Управител и кабинет. Управителят се избира пряко с мандат 7 години. Кабинетът се състои от 16 министерства. Министрите се назначават от ОУ и се утвърждават от областната законодателна власт.</p>
<p>Място на съдебната власт в Конституционна уредба на държавата/Общ модел на СС</p>	<p>Юридическото направление на националното управление се състои от Върховния съд (ВС), които има 12 съдии. Президентът назначава 6, а областните управители по двама, Президентът назначава главния съдия. Съдиите трябва да са между 35 и 60 години, докато са на този пост. ВС има власт да налага фискални ограничения на разходите на правителството.</p>
<p>Организация на Съда</p>	<p>ВС има власт да налага фискални ограничения на разходите на правителството. Той има право да съди всички министри от кабинета членовете на КП, сенаторите и областните управители, обвинени в измяна, корупция или тежки престъпления. Всички криминални и граждански дела се гледат от съдебни заседатели , освен упоменатите в Конституцията и дребните престъпления. Заседателите се назначават от съдебно-селекционен съвет (ССС). СССР се състои от 3 ма члена посочени от местните управляващи съвети на района от районните съдилища.</p> <p>ВС има право да формира униформена гвардия- сили на правната безопасност.</p> <p>Отговорността за създаването на 9 апелационни съдилища се разделя между ОУ, президента и Главния съдия. Всеки назначава по 9 съдии. Назначените от Гл. съдия стават главни апелационни съдии.</p>
<p>Организация на прокуратурата</p>	<p>няма прокуратура, Агенцията за разследване (отделът) трябва да предостави събраните доказателства на МП за преглед и анализ с цел да се определи наличието на вероятна причина за съставяне на</p>

Характеристики	Описание
	обвинителен акт. При основания, МП изисква от съответния юрисдикционен съд призовка.
Място на следствието/съдебни служби	Агенция за национални разследвания, отдели при районите.
Съдебни съвети	не
Адвокатура	не е изрично уредена
Бележки/мотиви	

(а) **Модел на съдебната власт според проекта**

Национално (федерално) управление изградено от три различни, но равноправни направления: законодателно, изпълнително и съдебно (юридическо).

Съдебната власт е равноправна част от националното (федералното) ниво на управление в една държава с две нива на самоуправление

Прокламираме на принципа за **разделение на властите**: законодателната, изпълнителната и юридическата власт са равноправни.

Моделът на съдебната власт е изграден върху следните конституционни постулати:

1. Органи, принадлежащи към съдебната власт, т.е. *каква е нейната обща структура: Съдилищата*
2. Конституционни гаранции за независимост на съдебната система/съдиите и прокурорите – *несменяемост*
3. Конституционната юрисдикция се осъществява в рамките на *(част или не от СС) от (място на органите за конституционен контрол и на други институции, притежаващи между другото и правораздавателни функции, в системата на разделението на властите): Народното събрание при определени условия определя съответствие с Конституцията.*
4. Структурата на съда *(система на съдилищата не само от гледна точка на инстанционност, но по-скоро във връзка със съществуването на специализирани съдилища):*
 - **Върховен съд**
 - **9 апелационни съда**
 - **180 райони съда**
5. Бюджет на СВ – *не се разглежда*
6. Статут на съдиите, избор, назначаемост, сменяемост – **несменяеми**
7. Организацията и дейността на учрежденията, които обслужват правосъдието – *Агенцията за разследване (отделът) събира доказателства и ги представя на МП, което повдига обвинение*

8. Прокуратура, структура и статут – *няма прокуратура*
9. Главен прокурор- избор, мандатност, отчетност – *няма*
10. Организацията на прокуратурата и назначаемот на прокурорите – *няма*
11. Съдебен съвет – специфични функции и роля - система за управление и самоуправление на *съдебната власт* – *не се разглежда*

(2) **проект/модел за КОНСТИТУЦИЯ НА НАРОДНА РЕПУБЛИКА БЪЛГАРИЯ**

Изготвен по Проект за икономически растеж и преход към пазарна икономика в България с ръководители **д-р Ричард Ран** и **д-р Роналд Ът**, финансиран от Фондацията на Националната Камара (National Chamber Foundation), внесен във ВНС на 02 октомври 1990 г. (изготвен от Бърнард Х. Сийгън, дългогодишен професор по право в Юридическия факултет на Университета в Сан Диего, либертариански правен теоретик и бивш федерален съдебен кандидат в Апелативния съд на Съединените щати за Девети окръг

Характеристики	Описание
Източници:	ЦДА-12, ф. 117, оп. 46, а.е. 223, л. 2-95
Структура на проекта	Предложение за модел за Конституция на Народна Република България Преамбюл: Член I (Разделение на властите) Член II (Народно събрание) Член III (Организация на законодателната дейност) Член IV (Президентско вето) Член V (Пълномощия на НС) Член VI (Президент) Член VII (Избор на Президент) Член VIII (Права и задължения на Президента и Вицепрезидента) Член IX (Ценз за Президент и Вицепрезидент) Член X (Съдебна власт) Член XI (Личностни права) Член XII (Защита на обвинени лица) Член XIII (Поправки на Конституцията) Член XIV (Български символи и език) Член XV (Ратифициране на настоящата Конституция)
Конституционна уредба на държавата	Властите на националното управление са законодателна, изпълнителна и съдебна, като всяка от тях е отделна и ясно очертана. Лицата, ангажирани в упражняването на една от властите, не могат да упражняват някоя от другите две освен в случаите, разрешени от настоящата Конституция. Цялата законодателна власт, гарантирана от настоящата Конституция, е съсредоточена в Народното събрание на България. Преди даден законопроект, приет с мнозинство от НС, да стане закон, той трябва да се представи на Президента на България. Ако той го одобри, го подписва, но ако не го одобри, го връща заедно с възраженията си в НС, което трябва да продължи да го разглежда. Ако след повторното му разглеждане

Характеристики	Описание
	<p>две трети от депутатите се съгласят да приемат законопроекта, той става закон.</p> <p>Държавен глава на Народна Република България е Президентът. (Разделът за правителството не е развит).</p>
Място на съдебната власт в Конституционна уредба на държавата/Общ модел на СС	<i>Съдебната власт е една от трите власти.</i>
Организация на Съда	<p>Върховният съд и някои по-низши съдилища, които НС може при необходимост да учредява, са облечени със съдебната власт на нацията.</p> <p>Върховният съд се състои от две подразделения – едното е известно като Конституционен съд и решава изключително въпроси, свързани с интерпретирането на Конституцията. Другото подразделение трябва да е последна съдебна инстанция за обжалване по всички други юридически въпроси, отнасящи се до закони и факти, а по особено спешни въпроси има право на самостоятелна юрисдикция.</p> <p>Конституционният съд има единствено негативни права при прилагането на Конституцията; той не може да прави нищо повече от отменяне на закони, постановления и наредби. Той няма власт да налага закони, постановления и наредби или да насочва законодателната власт, Президента или правителствените ведомства да налагат закони, постановления и наредби. Конституционният съд не следи законодателните и изпълнителни ведомства при изпълнението на техните задължения и не наблюдава по никакъв начин другите сектори при изпълнението на функциите им, освен когато надхвърлят или узурпират управленската власт или отричат или лишават лица или корпорации от запазените им свободи.</p> <p>Разделът с назначенията в съдебната власт не е развит, само е маркирана необходимостта от уредба в параграф 5, на чл. X.</p>
Организация на прокуратурата	<i>Не разглежда</i>
Място на следствието/съдебни служби	<i>Не е разглеждано</i>
Съдебни съвети	<i>Не е разглеждан</i>
Адвокатура	В член XII (Защита на обвинени лица) се разглеждат правата на обвинените лица и на гражданите при самозащита, но не е въведен института на адвоката/адвокатурата.

(3) проект за КОНСТИТУЦИЯ НА РЕПУБЛИКА БЪЛГАРИЯ

Внесен от **н.п. Николай Павлов** (СДС – ОДЦ) с подписите на 101 народни представители

Характеристики	Описание
Източници:	ЦДА, ф. 117, оп. 46, а. е. 916, л. 2-20. <i>Българските конституции и конституционни проекти, София 2003 г., Издателство "Петър Берон", Второ преработено и допълнено издание, съставители: доц. д-р Веселин Методиев и доц. д-р Лъчезар Стоянов, ISBN 954-402-062-4</i>
Структура на проекта	Преамбюл (Част Първа) Глава първа Основни принципи Глава втора Права и задължения на гражданите Глава трета Етико-социални отношения Глава четвърта Икономически отношения Глава пета Политически отношения Част втора Държавно устройство, Парламент Раздел втори Законодателна дейност Президент на републиката Правителство. Министерски съвет Държавна администрация Съдоустройство Административно деление Конституционни гаранции. Върховен конституционен съд Изменение на конституцията. Конституционни закони Преходни и заключителни разпоредби
Конституционна уредба на държавата	<i>Според проекта България е демократична правова държава с републиканска форма на управление, основаваща се на труда, социалната справедливост и общочовешките идеали. Върховният суверенитет принадлежи на народа, който го осъществява в рамките и по начина, установен от Конституцията. Република България е единна и неделима.</i> <i>Върховен орган на държавната власт, който изразява волята на народа и неговия суверенитет, е Парламентът. Той е единственият законодателен орган на Република България.</i> <i>Парламентът не е постоянно действащ орган, а се свиква на сесии от Президента на Републиката не по-малко от 3 пъти в годината.</i> <i>Право на законодателна инициатива имат Президентът на Републиката, Министерският съвет, постоянните комисии при</i>

Характеристики	Описание
	<p><i>Парламента и неговите членове, върховните съдилища, както и организации и учреждения, натоварени с това съгласно конституционния закон. Народът осъществява законодателната си инициатива, ако най-малко 5000 избиратели се подпишат под законопроект, съставен като закон.</i></p> <p><i>Законите се приемат на две гласувания на различни заседания и се обнародват от Президента. По изключение двете гласувания могат да се проведат в едно заседание. Проектът не предвижда свикване на Велико Народно събрание за промени в Конституцията, но изключва възможността такъв законопроект да бъде приет с две гласувания в едно заседание.</i></p> <p><i>Институтът на конституционен надзор се осъществява от Върховния конституционен съд, посочен в Глава Съдоустройство като част от съдилищата, но със самостоятелна уредба в Глава Конституционни гаранции. съд.</i></p> <p><i>Президентът на Републиката е държавен глава и представлява националното единство.</i></p> <p><i>Орган на изпълнителната власт е Правителството на Републиката. Правителството се състои от министър-председател и министри, които заедно образуват Министерски съвет. Президентът на Републиката назначава министър-председателя и по негово предложение – министрите. Министър-председателят ръководи общата политика на Правителството и носи отговорност за нея. Той поддържа политическото и административното единство, като поощрява и съгласува дейността на отделните министри.</i></p> <p><i>Министрите са отговорни за действията на Министерския съвет изцяло и индивидуално за действията на своите ведомства. Броят, функциите и организацията на отделните министерства се определят със закон.</i></p> <p><i>В Глава Административно деление е предвидено, че територията на Република България се дели на общини и окръзи. София се дели на административно-териториални райони. Общините са определени като органи на държавната власт. Проектът препраща към закон относно създаването на изпълнително-разпоредителни органи в окръзите и общините.</i></p>
<p>Място на съдебната власт в Конституционна уредба на държавата/Общ модел на СС</p>	<p>Структурата и организацията на съдебната власт е предмет на уредба в Глава Съдоустройство. и за изграждане и устройство на съдебната власт, които могат да бъдат изведени от уредбата в проекта, са:</p> <ul style="list-style-type: none"> - осъществяване на правосъдието в името на народа; .- подчиненост на съдиите единствено на закона; - точно и еднакво прилагане на законите спрямо всички граждани и юридически лица; - независимост от всяка друга власт;

Характеристики	Описание
	<p>- забрана за изключване, ограничаване или оспорване на защитата от органите на управлението;</p> <p>- законова уредба на устройството на съдилищата, подведомствеността и подсъдността, реда за определяне районите на съдилищата, производството за разглеждане на делата, условията, реда и срока за избиране на съдебните заседатели.</p> <p>В проекта се съдържа уредба в посочения по-долу обем.</p>
<p>Организация на Съда</p>	<p><i>1. Структура на съдебната система, която включва:</i></p> <ul style="list-style-type: none"> - <i>Върховен конституционен съд /ВКС/, Върховен административен съд /ВАС/, Върховен съд /ВС/, окръжни, районни и военни съдилища;</i> - <i>забрана за създаване на извънредни и особени съдилища.</i> <p><i>2. Функции на ВКС</i></p> <p><i>Въпреки, че е посочен в Глава Съдоустройство, уредбата относно ВКС е предмет на отделна глава – Конституционни гаранции. Върховен конституционен съд. Функциите му да се произнася с решение по спорове за конституционността на закони и имащи сила на закон актове на държавата, спорове за компетентност между различните власти и държавата, между отделни министерства и ведомства и обвинения, повдигнати съгласно Конституцията против президента на Републиката, дават основание да се приеме, че ВКС е извънсъдебен орган.</i></p> <p><i>3. Функции на ВС</i></p> <p><i>Съдът осъществява върховен съдебен надзор върху дейността на всички съдилища и осигурява точното и еднакво приложение и изпълнение на законите от тях. Той отговаря и отчита своята дейност пред Народното събрание.</i></p> <p><i>4. Функции на ВАС</i></p> <p><i>Съдът се произнася по спорове за законността на актовете на Министерския съвет, от делните министерства, ведомствата и учрежденията, с които са засегнати права и законни интереси на гражданите и юридически лица.</i></p> <p><i>5. Организация на съдебното производство, както следва:</i></p> <ul style="list-style-type: none"> - <i>законова уредба на случаите и формите на пряко участие на народа в осъществяването на правосъдието;</i> - <i>изискване за мотивиране на всеки съдебен акт;</i> - <i>публично разглеждане на делата във всички съдилища, освен когато законът предвижда друго;</i> - <i>задължение за съда да разкрие обективната истина по делата;</i> - <i>предоставяне на възможност на социално слабителите да предявяват искове и да бъдат защитени пред всеки съд.</i> <p><i>6. Статут на съдиите и лицата, привлечени за участие при осъществяване на правосъдието:</i></p>

Характеристики	Описание
	<ul style="list-style-type: none"> - <i>подчиненост единствено на закона, авторитетност и независимост от всяка друга власт, гарант ирана от закона;</i> - <i>осъществяване на съдебните функции от назначаеми съдии, чийто задължения и компетенции се уреждат по закона за устроителството на съдилищата;</i> - <i>назначаване на съдиите с конкурс;</i> - <i>несменяемост на съдиите – те не могат да бъдат уволнявани или отстранявани от служба, да бъдат преместени в други съдилища, или на други длъжности и без съгласието на Президента на Републиката по мотивиран доклад от министъра на правосъдието;</i> - <i>възбуждане на дисциплинарни производства срещу съдии от министъра на правосъдието;</i> - <i>забрана за съдиите да членуват в политически партии;</i> - <i>различия между съдиите са само по техния задължения.</i>
<p>Организация на прокуратурата</p>	<p>1. Функции на прокуратурата:</p> <ul style="list-style-type: none"> - <i>повдигане и поддържане на обвинението по наказателни дела, участие в граждански и административни дела в предвидените от закона случаи;</i> - <i>защита на правата и законните интереси на гражданите, борба срещу престъпленията и други правонарушения, като взема мерки за тяхното предотвратяване и привлича извършителите на престъпление към отговорност;</i> - <i>вземане на мерки за отмяна на противозаконните актове и за възстановяване на нарушените права;</i> - <i>осъществяване на наказателното преследване.</i> <p>2. Статут на прокуратурата и прокурорите:</p> <ul style="list-style-type: none"> - <i>избор на главния прокурор за срок 4 години с възможност за отзоваване преди този срок;</i> - <i>назначаване и уволняване на останалите прокурори от главния прокурор;</i> - <i>подчиненост на прокурорите на главния прокурор;</i> - <i>отговорност на главния прокурор пред парламента;</i> - <i>отчет на главния прокурор за дейността на прокуратурата пред парламента;</i> - <i>независимост на прокуратурите към съдилищата, гарантирана от закона;</i> - <i>действия само въз основа на закона при изпълнение на длъжността на прокурорите;</i> - <i>гаранции за прокуратурата, уредени в Закона за устройството на съдилищата.</i>

Характеристики	Описание
Място на следствието/съдебни служби	<i>Според проекта организацията и дейността на учрежденията, които обслужват правосъдието, са подведомствени на министъра на правосъдието. Съдебната власт се разпорежда непосредствено със съдебната полиция.</i>
Съдебни съвети	Проектът не предвижда създаване на такъв орган.
Адвокатура	<i>Проектът предвижда право на адвокатска защита при осъществяване на правосъдието за гражданите във всички фази и пред всички институции, осъществяващи правораздавателна дейност, включително предварителната фаза на наказателното производство. Гражданите имат право на адвокатска защита от момента на задържането.</i> <i>Според проекта адвокатурата предоставя възможност на социално слабите да предявяват иски и да бъдат защитени пред всеки съд.</i>
Бележки/мотиви	- независими и несменяеми съдии, незначаеми след конкурс; - независими прокурори към съдилищата (чл.101). Главният прокурор се отчита пред НС, избира се и назначава за срок от 4 год., но може да бъде отзован и преди това. ГП назначава останалите прокурори. - Република България има Върховен конституционен съд, Върховен административен съд, Върховен съд, окръжни, районни и военни съдилища; Не е единна магистратурата

(а) Модел на съдебната власт според проекта на ОДС

Съдебната власт е част от демократична република, в която върховната власт се упражнява от Парламента, а изпълнителната власт се ръководи от Президента и се осъществява от Министерски съвет.

Принципът на разделение на властите не е изрично прокламиран, но е ясно различим в текста на проекта.

Моделът на съдебната власт е изграден върху следните конституционни постулати:

1. Органи, принадлежащи към съдебната власт, т.е. *каква е нейната обща структура* – съдии и прокуратура към съдилищата.
2. Конституционни гаранции за независимост на съдебната система/съдиите и прокурорите - Съдиите са автономни и независими от всяка друга власт, . назначението им става с конкурс. Съдиите са несменяеми. Те не могат да бъдат уволнявани или отстранявани от служба, или да бъдат премествани в други съдилища, или на други длъжности без съгласието на Президента на Републиката по мотивиран доклад от министъра на правосъдието. Министърът на правосъдието може да възбужда дисциплинарни производства. Законът гарантира

- независимостта на съдиите във всички съдилища, прокуратурите към тези съдилища, а така също и за лицата, привлечани за участие при осъществяването на правосъдието.
3. Конституционната юрисдикция се осъществява в рамките на *(част или не от СС) от (място на органите за конституционен контрол и на други институции, притежаващи между другото и правораздавателни функции, в системата на разделението на властите)* – Върховният конституционен съд, част от съдебната система, се произнася с решение по следните дела: спорове за конституционността на закони и имащи сила на закон актове на държавата; спорове за компетентност между различните власти и държавата, между отделни министерства и ведомства; обвинения, повдигнати съгласно Конституцията против президента на Републиката.
 4. Структурата на съда *(система на съдилищата не само от гледна точка на инстанционност, но по-скоро във връзка със съществуването на специализирани съдилища)*:
 - Върховен конституционен съд;
 - Върховен административен съд;
 - Върховен съд;
 - окръжни, районни и военни съдилища.
 5. Бюджет на СВ – не се разглежда
 6. *Статут на съдиите, избор, назначаемост, сменяемост* - Съдиите са несменяеми, назначават се след конкурс *(не е ясно кой ги назначава и кой провежда конкурса, по логиката на текстовете от Президента)*
 7. Организацията и дейността на учрежденията, които обслужват правосъдието – организацията и дейността на учрежденията, които обслужват правосъдието, са подведомствени на министъра на правосъдието. Съдебната власт се разпорежда непосредствено със съдебната полиция.
 8. Прокуратура, структура и статут - Прокурорите са към съдилищата и са независими. Назначават се от Главния прокурор.
 9. Главен прокурор- избор, мандатност, отчетност – главният прокурор се назначава с мандат 4 год. (не е ясно от кого), който може да бъде прекратен предсрочно (не са определени случаите, при които това може да се случи). Отчита се пред НС
 10. Организацията на прокуратурата и назначаемост на прокурорите - организацията на прокуратурата се определя в Закон. Подчиненост на прокурорите на главния прокурор;
 11. Съдебен съвет – специфични функции и роля - система за управление и самоуправление на *съдебната власт* - Не се предвижда съдебен съвет. Министърът на правосъдието може да възбужда дисциплинарни производства.

(4) проект за КОНСТИТУЦИЯ "Общество на народа"

Изготвен от Максим Генов, българин с австрийско гражданство. Програмата му "Общество на народа", писана през 1964 г. в Париж, адаптация на този проект е внесена в НС през декември 1990 г.

Характеристики	Описание
Източници:	<i>ЩДА, ф. 117, оп. 46, а.е. 917, л. 140-160.</i> <i>Българските конституции и конституционни проекти, София 2003 г., Издателство "Петър Берон", Второ преработено и допълнено издание, съставители: доц. д-р Веселин Методиев и доц. д-р Лъчезар Стоянов, ISBN 954-402-062-4</i>
Структура на проекта	Глава I Република България Глава II Държавно устройство Велико Народно Събрание Обикновено народно събрание Президент на републиката Съвет на ветераните на българската държава Съвет на партийните и обществените лидери Правителство Местни органи Българска конфедерация на труда Глава III Обществен контрол Глава IV Права и свободи на гражданите Свобода на вероизповеданията Свобода на словото и печата Свобода на събранията и митингите Възпитание и обучение Граждански права Свобода на труд и възнаграждение Правна защита Религиозна защита Глава V Собственост Глава VI Търговия Глава VII Безработица и данъци Глава VIII Военна служба Глава IX Празници Глава X Герб, знаме, печат, столица, седалище на конгреса Глава XI Изменение на Конституцията

Характеристики	Описание
<p>Конституционна уредба на държавата</p>	<p><i>България е едно Общество на народа със свои представителни държавни органи, свой обществен облик и свои своеобразни форми на управление (чл.1).</i></p> <p><i>демократична република с избран държавен глава Президент</i></p> <p><i>Политическите сили – партиите и обществените движения, нямат право на власт.</i></p> <p><i>Партиите и обществените движения са спомагателни подразделения на обществото</i></p> <p><i>Народните представители, депутатите на Великото и Обикновеното народно събрание, са депутати на народа, а не депутати на партиите и обществените движения. Те се деполитизират в момента на избирането си. Те могат да бъдат отзовани преждевременно от тях и заместени от други депутати за нарушение на обществения ред и дисциплина, за корупция, за паразитен живот, за неморални деяния, за тиянство и пр.</i></p> <p><i>Изпълнителната власт в държавата е поверена на Министерския съвет и се упражнява под надзора на Президента на републиката.</i></p> <p><i>Законодателната власт се упражнява от Народното събрание.</i></p> <p><i>Съдебната власт се упражнява от Министерството на правосъдието.</i></p> <p><i>Великото народно събрание – КОНГРЕСЪТ се избира с мандат от пет години, независимо дали през този период ще заседава, или няма да заседава. Депутатите не получават заплати, а със закон се урежда тяхното възнаграждение. То е съставено от три хиляди депутати (конгресмени). Всеки депутат (конгресмен) е представител на три хиляди души от населението.</i></p> <p><i>Право да свикат Велико народно събрание – КОНГРЕСА, имат Обикновеното народно събрание, Президентът на републиката, Съветът на партийните и обществените лидери и Съветът на ветераните на българската държава.</i></p> <p><i>Обикновеното народно събрание – ПАРЛАМЕНТЪТ, се състои от четиристотин народни представители, избрани от четиристотин избирателни райони чрез общо, равно, пряко и тайно гласуване, и има мандат 4 години.</i></p> <p><i>Президентът на републиката е върховен обществен, държавен и народен глава на страната.</i></p> <p><i>Създават се няколко съвета като консултативни органи</i></p> <p><i>Съвет на ветераните на българската държава – висш държавен, обществен и правов орган за консултация. Съветът на ветераните на българската държава е висш държавен, обществен и правов орган за консултация.</i></p> <p><i>Съвет на партийните и обществените лидери.</i></p>

Характеристики	Описание
	<p>Правителството е експертно. Правителството е деполитизирано.</p> <p>Според проекта всеки тип професионална дейност може да наложи създаване на съответен професионален организъм – дружество, профсъюз, съюз, федерация, синдикат. Висш орган на профсъюзно ръководство е конгресът на Българската конфедерация на труда.</p> <p>Контролът в страната се осъществява от Върховен институт за обществен контрол, който е независим и се разделя на 15 вида контрол- конституционен, политически, училищен, съдебен, хранителен и др. Всеки вид контрол има контролен институт, който се създава и назначава от Парламента.</p>
Място на съдебната власт в Конституционна уредба на държавата	<p>Съдебната власт се упражнява от Министерството на правосъдието (чл.9).</p> <p>Палатата на Съвета на ветераните на българската държава носи името, "Дворец на ветерана". Дворецът на ветерана е разделен на секции и експертни комисии, които:</p> <p>Преглеждат, обсъждат и дават консултация по документи на Главната прокуратура и Върховния съд.</p> <p>Дава консултации и връща за преработка и преразглеждане решения на Върховния съд.</p> <p>Дава консултации и връща за преработка следствия на Главната прокуратура.</p> <p>Спира изпълнението на съдебни присъди. Проверява цялата документация на възбудили обществено недоволство процеси.</p> <p>Президентът на републиката има право на решение върху присъди, издадени от Върховния съд, прави помилвания и амнистии съгласно установен за случая закон.</p>
Организация на Съда	<p>Разбира се че има Върховен съд, но не е уреден с конституционен текст.</p>
Организация на прокуратурата	<p>Главният прокурор се избира от Народното събрание и се отчита пред него. Няма друга уредба.</p>
Място на следствието	
Адвокатура	<p>При осъществяване на правосъдието гражданите имат право на защита.</p> <p>Адвокатската защита се допуска при всички съдебни производства и особени юрисдикции.</p>
Взаимодействие в органите на СВ	<p>Няма данни</p>
Бележки	<p>Максим Генов е българин с австрийско гражданство. Програмата му „Общество на народа“, написана в Париж, е първообраза на този проект. Не могат да се намерят</p>

Характеристики	Описание
	<p>източници, съдържащи предложената през 1964 програма, и за този извод се позоваваме на Българските конституции и конституционни проекти, София 2003 г., Издателство "Петър Берон", Второ преработено и допълнено издание.</p> <p>В проекта не е заложен принципа за разделение на властите и независимост на съдебната власт.</p>

(а) Модел на съдебната система в проекта на Максим Генов

В проекта на Максим Генов България е Общество на народа със свои представителни държавни органи, свой обществен облик и свои своеобразни форми на управление, при което партиите нямат власт, а депутатите се деполитизират в момента на избирането им.

Моделът на съдебната власт е изграден върху следните конституционни постулати:

1. Конституционни гаранции за независимост на съдиите и прокурорите **няма**.
 - Съдебната власт се упражнява от Министерството на правосъдието;
 - Съдилищата осъществяват правосъдието в Републиката;
 - Създава се висш държавен орган Съвет на ветераните, който може да връща на Върховния съд съдебни решения за преразглеждане;
 - Президентът на републиката има право на вето на решение върху присъди, издадени от Върховния съд.
2. Становища по спазването на Конституцията се взема Палатата на Съвета на ветераните на българската държава ("Дворец на ветерана"), а Конституционен контрол се осъществява от независим Върховен институт за обществен контрол;
3. Структурата на съда-разбира се от текста, че има Върховен съд, но няма друга уредба.
4. Председателят на ВС – избира се от НС.
5. Организацията и дейността на учрежденията, които обслужват правосъдието, са подведомствени на министъра на правосъдието.
6. Организацията на прокуратурата се определя в Закона.
7. Главният прокурор се назначава от НС.
8. Не се предвижда съдебен съвет

(5) проект за КОНСТИТУЦИЯ НА РЕПУБЛИКА БЪЛГАРИЯ

Внесен от н.п. Янаки Стоилов (БСП) с подписите на 110 народни представители, изготвен от Конституционен клуб "311" – к.ю.н. Валентин Георгиев, Георги Денков, Даниел Вълчев, Димитър Радев, к.ю.н. Росен Тошев и к.ю.н. Янаки Стоилов

Характеристики	Описание
Източници:	<p>Библиотека на Народното събрание, вх. № 102-15.149 от 22.12.1990 г.</p> <p>Българските конституции и конституционни проекти, София 2003 г., Издателство "Петър Берон", Второ преработено и допълнено издание, съставители: доц. д-р Веселин Методиев и доц. д-р Лъчезар Стоянов, ISBN 954-402-062-4</p>
Структура на проекта	<p><i>ЧАСТ ПЪРВА ОСНОВНИ ПРИНЦИПИ</i></p> <p><i>ЧАСТ ВТОРА ПРАВА, СВОБОДИ И ЗАДЪЛЖЕНИЯ НА ГРАЖДАНИТЕ</i></p> <p><i>ГЛАВА ПЪРВА ГРАЖДАНСТВО</i></p> <p><i>ГЛАВА ВТОРА ЛИЧНИ И ПОЛИТИЧЕСКИ ПРАВА И СВОБОДИ</i></p> <p><i>ГЛАВА ТРЕТА СОЦИАЛНО-ИКОНОМИЧЕСКИ И КУЛТУРНИ ПРАВА И СВОБОДИ</i></p> <p><i>ГЛАВА ЧЕТВЪРТА ОСНОВНИ ЗАДЪЛЖЕНИЯ</i></p> <p><i>ЧАСТ ТРЕТА ОРГАНИЗАЦИЯ НА ДЪРЖАВНАТА ВЛАСТ</i></p> <p><i>ГЛАВА ПЕТА ЗАКОНОДАТЕЛНА ВЛАСТ</i></p> <p><i>ГЛАВА ШЕСТА ПРЕЗИДЕНТСКА ВЛАСТ</i></p> <p><i>ГЛАВА СЕДМА ИЗПЪЛНИТЕЛНА ВЛАСТ</i></p> <p><i>ГЛАВА ОСМА СЪДЕБНА ВЛАСТ</i></p> <p><i>ГЛАВА ДЕВЕТА МЕСТНА ВЛАСТ</i></p> <p><i>ЧАСТ ЧЕТВЪРТА СИМВОЛИ НА РЕПУБЛИКА БЪЛГАРИЯ: ГЕРБ, ПЕЧАТ, ЗНАМЕ, СТОЛИЦА</i></p> <p><i>ЧАСТ ПЕТА ИЗМЕНЕНИЕ НА КОНСТИТУЦИЯТА</i></p> <p><i>ЧАСТ ШЕСТА ДОПЪЛНИТЕЛНИ, ПРЕХОДНИ И ЗАКЛЮЧИТЕЛНИ РАЗПОРЕДБИ</i></p>
Конституционна уредба на държавата	<p>Проектът прокламира републиканска форма на управление, „като съответстваща в най-голяма степен на превърналата се в общочовешка ценност класическа либерална идея за равенство между хората (стр. 30, мотиви). Чл.4, ал. 2 прокламира принципа на разделяне на властите, формулирано, с оглед избягване на понятието „власти“ (стр. 32) като „Системата от държавни органи се установява и действа в съответствие с принципа за разделение на функциите и взаимния контрол между органите, които ги осъществяват“ .</p> <p>Част трета от проекта на Конституция „Организация на държавната власт“ очертава системата от държавни органи, механизмите за нейното функциониране, компетенциите на</p>

Характеристики	Описание
	<p>основните органи и взаимоотношенията между тях. Народното събрание е еднокамерен орган (чл.53, ал.1), като в мотивите е обоснован този избор, Народното събрание няма възможност да изменя и отменя Конституцията, предвидено е за целта провеждането на Конституционно събрание. Институтът на конституционен надзор се осъществява от предвиденият извънсъдебен орган „Конституционен съвет“, осъществяващ предварителен контрол за конституционност.</p> <p>Правото на законодателна инициатива е предоставено само на народните представители и правителството(чл.79 от проекта). Законите се одобряват на две четения, преминават през одобрението на Конституционния съвет и се промулгират (обнародват) от Президента.</p> <p>Проектът предвижда един относително силен едноличен държавен глава, заемащ особено място сред другите висши държавни органи (чл.91-98 от проекта). Когато президентът прецени, че закон или решение на Народното събрание противоречат на националните интереси, той може да ги подложи на национален референдум. По отношение на законите указът за провеждането на референдума трябва да бъде обявен до тяхното обнародване, а за решенията – в едноседмичен срок от обнародването им. Указът за провеждане на референдум спира изпълнението на акта на Народното събрание. В случай, че актът на Народното събрание бъде потвърден на референдума, президентът подава оставка в едноседмичен срок.</p> <p>Президентът не може да упражнява това си право в последните шест месеца на своя мандат.</p> <p>Проектът предвижда изпълнителната власт да бъде оглавена от отговорен пред НС Министерски съвет (МС). Видът на министерствата и техните функции да се установяват със закон.</p> <p>В проекта съществува изрична забрана за МС да дава първично регулиране на обществените отношения. И в същия дух ведомствените актове не могат да имат извънведомствено значение.</p> <p>Конституционно са регламентирани изборът, мандатите и областта на действие на три съвета с експертни и консултативни функции: Социално-икономически съвет, Сметна палата (Финансов съвет) и Административния съвет.</p> <p>Органи на местната власт са общинските управи, окръжните съвети, кметовете и окръжните управители. Общински местни органи са общинската управа и кметът, избирани пряко от населението за срок съответно от 4 и от 5 години. (2) Никой не може да бъде член на общинска управа или кмет повече от два последователни мандата.</p> <p>Окръжните съвети решават въпроси от регионално значение, както и такива, които са им предоставени от местните управи, те работят като съвети на избрани за 4 години пълномощници на съответните общински управи от тяхната територия.</p>

Характеристики	Описание
<p>Място на съдебната власт в Конституционна уредба на държавата/Общ модел на СС</p>	<p><i>Структурата и организацията на съдебната власт е предмет на уредба в Глава осма от проекта, която се състои от четири раздела за всеки от елементите на СС. Уредена е система от органи, които традиционно съставляват съдебната власт: съдилища, прокуратура, следствието, съдебните служби.</i></p> <p><i>Основните принципи за изграждане и устройство на съдебната власт, които могат да бъдат изведени от уредбата в проекта, са:</i></p> <ul style="list-style-type: none"> - независимост и подчиненост само на Конституцията и законите на съдиите, прокурорите, нотариусите, съдия-изпълнителите, съдия-следователите и съдебните заседатели; - точно и еднакво прилагане на законите от съдилищата спрямо държавните органи, гражданите и организацията. <p><i>Общият модел включва Върховен касационен съд /ВКС/, апелативни съдилища, окръжни съдилища и районни съдилища, като териториалната юрисдикция на апелативните, окръжните и районните съдилища никога не съвпада с административно-териториалното устройство на страната. Прокурори към районните, окръжните и апелативните съдилища и към ВКС. Съдебните служби, включват Съдебна полиция. Наказателно-изпълнителни учреждения под ръководството на министъра на правосъдието, Следствени служби към съответните съдилища (съдии-следователи).</i></p>
<p>Организация на Съда</p>	<p><i>Раздел I – Съдилища</i></p> <p><i>1. Структура на съдебната система, която включва:</i></p> <ul style="list-style-type: none"> - Върховен касационен съд /ВКС/, апелативни съдилища, окръжни съдилища и районни съдилища, като териториалната юрисдикция на апелативните, окръжните и районните съдилища никога не съвпада с административно-териториалното устройство на страната; - забрана за създаване на извънредни съдилища; - възможност за създаване на арбитражни съдилища със закон или международен договор. <p><i>2. Организация и функции на ВКС:</i></p> <ul style="list-style-type: none"> - избор на членовете на ВКС от Съдебния съвет с тайно гласуване от средата на несменяемите съдии по предложение на министъра на правосъдието; - избор на председател на ВКС от членовете на съда за срок 4 години; - статут на ВКС като висш съдебен орган за съдебен надзор върху дейността на апелативните, окръжните и районните съдилища и подпомагане на точното и еднаквото приложение на законите от тях, както и за осигуряване на точно и еднакво прилагане на законите по отношение на всички държавни органи, гражданите и организацията;

Характеристики	Описание
	<p>- структура на ВКС – гражданска, наказателна, стопанска и административна колегия;</p> <p>- функции на ВКС, като: задължително тълкуване на законите и подзаконовите нормативни актове в Република България, официално прогласяване на противоречие на подзаконов административен акт със закон, отмяна на индивидуалните противозаконни актове на централната администрация, отмяна на влезли в сила присъди и съдебни решения по реда на извънредните способи, разглеждане като трета инстанция с оглед само на законосъобразността, присъдите и съдебните решения на районните и окръжните съдилища, други функции, възложени му от Конституцията и законите.</p> <p>3. Организация и функции на апелативните съдилища:</p> <p>- избор на членовете на апелативните съдилища от Съдебния съвет с тайно гласуване от средата на несменяемите съдии по предложение на председателя на ВКС;</p> <p>- избор на председател на апелативния съд от членовете на съда за срок 4 години;</p> <p>- функции на апелативните съдилища – разглеждане като втора инстанция присъдите и решенията на окръжните съдилища, други функции, предвидени в Конституцията и законите.</p> <p>4. Организация на окръжните и районните съдилища:</p> <p>- избиране и освобождаване от длъжност на съдиите в окръжните и районните съдилища от Съдебния съвет по предложение на министъра на правосъдието;</p> <p>- избор на председателите на окръжните и районните съдилища от Съдебния съвет по предложение на председателя на ВКС.</p> <p>5. Организация на съдебното производство, както следва:</p> <p>- триинстанционно съдебно производство, като изключения се допускат само в изрично предвидени в закон случаи;</p> <p>- участие на съдебни заседатели с еднакви права със съдиите при разглеждане на делата, освен ако в закон е предвидено друго. Участие на съдебно жури в състав не по-малко от 6 и не повече от 12 члена по определени в наказателно-процесуалния закон наказателни дела, чието решение по виновността е окончателно. Законова уредба на избора на съдебни заседатели, начина на тяхното участие в предвидените от процесуалните закони граждански и наказателни дела, реда за тяхното отвеждане и отзоваване и техните правомощия.</p> <p>6. Статут на съдиите, прокурорите, нотариусите, съдия-следователите, съдия-изпълнителите и съдебните заседатели, включващ:</p> <p>- изискване за съдиите, прокурорите, нотариусите, съдия-следователите и съдия-изпълнителите да бъдат български граждани с юридическо образование, неосъждани за умишлено престъпление от общ характер, неосвобождавани от длъжност в орган на съдебната власт поради дисциплинарно нарушение,</p>

Характеристики	Описание
	<p><i>служебно несъответствие или груби нарушения на обществения морал;</i></p> <p><i>- независимост и подчиненост единствено на Конституцията и законите при осъществяване на своите функции;</i></p> <p><i>- лична, наказателна и по отношение на жилището им неприкосновеност и снемането ѝ единствено с разрешение на Съдебния съвет;</i></p> <p><i>- забрана за съдиите, прокурорите, нотариусите, съдия-следователите и съдия-изпълнителите да изпълняват други публични функции, да извършват дейност в политическа партия и да упражняват друга платена дейност с изключение на преподавателска, научна, литературна, художествена, артистична или спортна</i></p> <p><i>- полагане на предвидена в закона клетва при встъпване в длъжност;</i></p> <p><i>- несменяемост на съдиите, прокурорите, нотариусите, съдия-следователите и съдия-изпълнителите до навършване на пенсионна възраст от момента на удостояването им със несменяем съдия, което се извършва от Съдебния съвет след 7-годишна работа като съди, прокурор, нотариус, съдия-изпълнител или съдия-следовател. Освобождаване на несменяемите съдии от Съдебния съвет по предвидения в закона ред само при: влязла в сила присъда за умишлено престъпление, сериозно дисциплинарно нарушение или грубо нарушение на обществения морал. Забрана за преместване по служба на несменяемите съдии без тяхно съгласие, дори и при повишение.</i></p>
<p>Организация на прокуратурата</p>	<p><i>Раздел III – Прокуратура</i></p> <p><i>1. Функции на прокуратурата – повдигане и поддържане на обвинението по наказателни дела, участие в граждански и административни дела в предвидените от закона случаи.</i></p> <p><i>2. Структура на прокуратурата – прокурори към районните, окръжните и апелативните съдилища и към ВКС, избирани или назначавани както следва:</i></p> <p><i>- прокурорите към ВКС и към апелативните съдилища – от Съдебния съвет от средата на несменяемите съдии за срок 5 години по предложение на министъра на правосъдието;</i></p> <p><i>- заместник-прокурорите при ВКС и апелативните съдилища – от министъра на правосъдието по предложение на съответния прокурор за срок 5 години;</i></p> <p><i>- окръжните прокурори – от Съдебния съвет по предложение на прокурора към ВКС за срок 5 години;</i></p> <p><i>- заместник-окръжните прокурори – от министъра на правосъдието по предложение на окръжния прокурор за срок 5 години;</i></p> <p><i>- районните прокурори – от Съдебния съвет по предложение на прокурора към ВКС за срок 3 години;</i></p>

Характеристики	Описание
	<p>- заместник-прокурорите в районните съдилища – от министъра на правосъдието по предложение на районния прокурор за срок 3 години.</p>
<p>Място на следствието/съдебни служби</p>	<p>Раздел II – Съдебни служби</p> <p>1. Съдебна полиция, която съдейства за осигуряване на нормалното протичане на съдебния процес и на изпълнението на съдебните решения и присъди и действия под ръководството на министъра на правосъдието.</p> <p>2. Наказателно-изпълнителни учреждения, които осигуряват изпълнението на съдебните присъди и действат под ръководството на министъра на правосъдието.</p> <p>3. Нотариални и съдебно-изпълнителски служби към районните съдилища, подчинени на председателя на районния съд и ръководени от съдии, избирани от Съдебния съвет по предложение на министъра на правосъдието.</p> <p>4. Следствени служби към съответните съдилища, които се състоят от съдии-следователи, избирани от Съдебния съвет по предложение на министъра на правосъдието. за извършване на предварителното разследване по определени от закона наказателни дела.</p>
<p>Съдебни съвети</p>	<p>Раздел IV – Съдебен съвет</p> <p>1. Състав – 18 члена, избирани из средата на несменяемите съдии за срок 6 години, както следва: 6 от Народното събрание, 6 от президента и 6 от ВКС. Съставът на съвета се обновява с 1/3 на всеки 2 години в рамките на съответните квоти. Председател и член по право е министърът на правосъдието.</p> <p>2. Функции – разглежда назначенията, освобождаванията, повишенията, преместванията, удостоверяванията със статуса на несменяем съдия и дисциплинарните мерки, отнасящи се до съдиите, прокурорите, нотариусите, съдии-изпълнителите и съдии-следователите. Изпълнява и други функции, възложени му от Конституцията и законите.</p> <p>3. Решения – приемане с мнозинство повече от половината от всички негови членове. Актовете на Съдебния съвет не подлежат на обжалване.</p>
<p>Бележки/мотиви</p>	<p>Мотиви към проекта, обосноваващи:</p> <p>1. Несменяемостта на съдиите – създаване на условия за сигурност и стабилност на заеманото място след определен стаж, за да не се налагат компромиси във вреда на законността.</p> <p>2. Мястото на прокуратурата и следствието към съдилищата – не е удачно те да бъдат самостоятелни системи или да влизат в рамките на други системи. В проекта те са елементи на съдебната власт, без обаче това да означава</p>

Характеристики	Описание
	<p>административно сливане или пък промяна на мястото им в наказателния, гражданския и административния процес.</p> <p>3. Функциите на ВКС като висш съдебен орган – отпада правомощието му да издава тълкувателни постановления и решения, тъй като те имат административен нюанс и ограничават свободата на съдийската съвест.</p>

(а) Модел на съдебната власт, според проекта на Клуб 311

Проектът прокламира републиканска форма на управление, „като съответстваща в най-голяма степен на превърналата се в общочовешка ценност класическа либерална идея за равенство между хората”.

Принципът за разделение на властите в формулиран в чл. 4 ал.2 по следния начин: „Системата от държавни органи се установява и действа в съответствие с принципа за разделение на функциите и взаимния контрол между органите, които ги осъществяват.“

Моделът на съдебната власт е изграден върху следните конституционни постулати:

1. Органи, принадлежащи към съдебната власт, т.е. *каква е нейната обща структура* - уредена е система от органи, които традиционно съставляват съдебната власт: съдилища, прокуратура, следствието, съдебните служби. Участие на съдебни заседатели с еднакви права със съдиите при разглеждане на делата, освен ако в закон е предвидено друго.
2. Конституционни гаранции за независимост на съдебната система/съдиите и прокурорите – независимост и подчиненост само на Конституцията и законите на съдиите, прокурорите, нотариусите, съдия-изпълнителите, съдия-следователите и съдебните заседатели; Лична, наказателна и по отношение на жилището им неприкосновеност и снемането ѝ единствено с разрешение на Съдебния съвет; несменяемост на съдиите, прокурорите, нотариусите, съдия-следователите и съдия – изпълнителите до навършване на пенсионна възраст от момента на удостояването им със статут несменяем съдия, което се извършва от Съдебния съвет след 7-годишна работа като съди, прокурор, нотариус, съдия-изпълнител или съдия-следовател. Освобождаване на несменяемите съдии от Съдебния съвет по предвидения в закона ред само при: влязла в сила присъда за умишлено престъпление, сериозно дисциплинарно нарушение или грубо нарушение на обществената морал. Забрана за преместване по служба на несменяемите съдии без тяхно съгласие, дори и при повишение.
3. Конституционната юрисдикция не е част от съдебната система (*място на органите за конституционен контрол и на други институции, притежаващи между другото и правораздавателни функции, в системата на разделенията на властите*) – осъществява се от нарочен орган – Конституционен съвет, който решава въпроса за съответствието с Конституцията на общоприетите

- международноправни принципи и норми; на законите и решенията на Народното събрание, както и на правилника за организацията и дейността му;
4. Структурата на съда (*система на съдилищата не само от гледна точка на инстанционност, но по-скоро във връзка със съществуването на специализирани съдилища*):
 - Върховен касационен съд /ВКС/;
 - апелативни съдилища, окръжни съдилища и районни съдилища, като териториалната юрисдикция на апелативните, окръжните и районните съдилища никога не съвпада с административно-териториалното устройство на страната;
 - забрана за създаване на извънредни съдилища;
 - възможност за създаване на арбитражни съдилища със закон или международен договор.
 5. Бюджет на съдебната власт – не се разглежда
 6. *Статут на съдиите, избор, назначаемост, сменяемост* – избиране и освобождаване от длъжност на съдиите в окръжните и районните съдилища от Съдебния съвет по предложение на министъра на правосъдието; избор на председателите на окръжните и районните съдилища от Съдебния съвет по предложение на председателя на ВКС. Съдебният съвет разглежда назначенията, освобождаванията, повишенията, преместванията, удостоверяванията със статуса на несменяем съдия и дисциплинарните мерки, отнасящи се до съдиите, прокурорите, нотариусите, съдия-изпълнителите и съдия-следователите, Удостояване със статуса на несменяем съдия, което се извършва от Съдебния съвет след седемгодишна работа като съдии, прокурори, нотариуси, съдия-изпълнители или съдия-следователи.
 7. Организацията и дейността на учрежденията, които обслужват правосъдието – министърът на правосъдието ръководи съдебната полиция, към районните съдилища се създават нотариална и съдебноизпълнителска служба, подчинени на председателя на районния съд. Те се ръководят от съдии, избирани от Съдебния съвет по предложение на министъра на правосъдието. За извършване на предварителното разследване по определени от закона наказателни дела, към съответните съдилища се създават следствени служби. Те се състоят от съдии-следователи, избирани от Съдебния съвет по предложение на министъра на правосъдието.
 8. Прокуратура, структура и статут – прокуратурата се състои от прокурори към районните, окръжните и апелативните съдилища и към Върховния касационен съд. Прокурорите към Върховния касационен съд и към апелативните съдилища се

избират от Съдебния съвет из средата на несменяемите съдии за срок от пет години по предложение на министъра на правосъдието

9. Главен прокурор- избор, мандатност, отчетност – няма главен прокурор.
10. Организацията на прокуратурата и назначаемост на прокурорите - прокуратурата се състои от прокурори към районните, окръжните и апелативните съдилища и към Върховния касационен съд. Прокурорите към Върховния касационен съд и към апелативните съдилища се избират от Съдебния съвет из средата на несменяемите съдии за срок от пет години по предложение на министъра на правосъдието.
Заместник-прокурорите при Върховния касационен съд и апелативните съдилища се посочват от съответния прокурор в тях и се назначават от министъра на правосъдието за срок от пет години. Окръжните прокурори се избират от Съдебния съвет за срок от пет години по предложение на прокурора към Върховния касационен съд. Заместник-окръжните прокурори се назначават за срок от пет години от министъра на правосъдието по предложение на окръжния прокурор. Районният прокурор се избира от Съдебния съвет за срок от три години по предложение на прокурора към Върховния касационен съд. Заместник-прокурорите в районните съдилища се назначават за срок от три години от министъра на правосъдието по предложение на районния прокурор.
11. Съдебен съвет – специфични функции и роля - система за управление и самоуправление на съдебната власт– Състав – 18 члена, избирани из средата на несменяемите съдии за срок 6 години, както следва: 6 от Народното събрание, 6 от президента и 6 от ВКС. Съставът на съвета се обновява с 1/3 на всеки 2 години в рамките на съответните квоти. Председател и член по право е министърът на правосъдието. Разглежда назначенията, освобождаванията, повишенията, преместванията, удостояванията със статуса на несменяем съдия и дисциплинарните мерки, отнасящи се до съдиите, прокурорите, нотариусите, съдии-изпълнителите и съдии-следователите. Изпълнява и други функции, възложени му от Конституцията и законите. Актовете на Съдебния съвет не подлежат на обжалване.

(6) **проект за КОНСТИТУЦИЯ НА БЪЛГАРИЯ**

Изготвен от **акад. Ярослав Радев**

Характеристики	Описание
Източници:	<p>ЦДА, ф. 117, оп. 46, а.е. 917, л. 2-35.</p> <p><i>Българските конституции и конституционни проекти, София 2003 г., Издателство "Петър Берон", Второ преработено и допълнено издание, съставители: доц. д-р Веселин Методиев и доц. д-р Лъчезар Стоянов, ISBN 954-402-062-4</i></p>
Структура на проекта	<p><i>ГЛАВА ПЪРВА ОСНОВНИ И ПОЛОЖЕНИЯ</i></p> <p><i>ГЛАВА ВТОРА ОСНОВНИ ПРАВА И ЗАДЪЛЖЕНИЯ НА ГРАЖДАНИТЕ</i></p> <p><i>ГЛАВА ТРЕТА ИКОНОМИЧЕСКИ СТРОЙ</i></p> <p><i>ГЛАВА ЧЕТВЪРТА НАРОДНО СЪБРАНИЕ</i></p> <p><i>ГЛАВА ПЕТА СЪВЕТ НА РЕПУБЛИКАТА</i></p> <p><i>ГЛАВА ШЕСТА МИНИСТЕРСКИ СЪВЕТ</i></p> <p><i>ГЛАВА СЕДМА МЕСТНО САМОУПРАВЛЕНИЕ</i></p> <p><i>ГЛАВА ОСМА СЪДЕБНА СИСТЕМА</i></p> <p><i>ГЛАВА ДЕВЕТА ПРАВО НА ЗАЩИТА</i></p> <p><i>ГЛАВА ДЕСЕТА КОНСТИТУЦИОНЕН СЪД</i></p> <p><i>ГЛАВА ЕДИНАДЕСЕТА ПРИЕМАНЕ НА НОВА КОНСТИТУЦИЯ. ИЗМЕНЕНИЕ И ДОПЪЛНЕНИЕ НА КОНСТИТУЦИЯТА</i></p>
Конституционна уредба на държавата	<p>Според проекта България е единна, независима, демократична и парламентарна република на свободни и равноправни граждани. Властта се осъществява от народа непосредствено или чрез представителни органи. България е правова държава, в която се спазва йерархията на нормативните актове и тяхното изпълнение от държавните органи и от гражданите.</p> <p>Държавната власт се разделя на законодателна, изпълнителна и съдебна. Законодателната власт се осъществява пряко от народа и от Народното събрание, изпълнителната – от органите на държавно управление, съдебната – от съдилищата.</p> <p>В проекта е очертана системата от държавни органи, компетенциите на основните органи и взаимоотношенията между тях. Върховен орган на държавната власт, който определя вътрешната и външната политика на държавата, е Народното събрание, на което принадлежи изцяло законодателната власт.</p> <p>Право на законодателна инициатива имат постоянните комисии на Народното събрание, народните представители и Правителството. Народът може да осъществи пряка законодателна инициатива, като внесе законопроект, предложен най-малко от петдесет хиляди избиратели. Законите се приемат с три гласувания.</p>

Характеристики	Описание
	<p>Институтът на конституционен надзор се осъществява от Конституционния съд, който е извънсъдебен орган. Конституционният съд спира изпълнението на закони, които противоречат на Конституцията, и внася предложение за тяхното отменяне в Народното събрание. При отказ на Народното събрание Конституционният съд обявява закона за неприложим. В случаите, когато се предлага законопроект при отсъствие на съответна норма в Конституцията, законопроектът се представя в Конституционния съд, който се произнася относно правното основание за неговото приемане.</p> <p>Според проекта държавен глава е Съветът на Републиката в състав от 5 души, който се избира за срок 5 години от Национален избирателен съвет. Националният избирателен съвет се състои от народните представители и представители, избрани от местните съвети, равни на броя на народните представители. Представителството на местните съвети се определя от избирателния закон.</p> <p>Проектът предвижда изпълнителната власт да бъде оглавена от Министерски съвет, който е висш колективен орган на управление. Той осъществява общото ръководство на държавното управление.</p> <p>Местното самоуправление се осъществява непосредствено от населението и от общински съвети. Общинските съвети са органи на властта, която осъществяват върху съответната територия. Съветниците се избират непосредствено от избирателите на територията на съответното населено място. Със закон се определят нормите на представителство и редът за избиране на съветниците, както и административно-териториалното деление на страната.</p>
<p>Място на съдебната власт в Конституционна уредба на държавата/Общ модел на СС</p>	<p><i>Структурата и организацията на съдилищата и прокуратурата са предмет на уредба в Глава осма от проекта - Съдебна система. Основните принципи за изграждане и устройство на съдебната власт, които могат да бъдат изведени от уредбата в проекта, са:</i></p> <p><i>точно и еднакво прилагане на закона спрямо всички граждани и юридически лица;</i></p> <p><i>независимост и подчиненост на съдиите и съдебните заседатели единствено на закона;</i></p> <p><i>законова уредба на правомощията и организацията на съдилищата, както и на устройството на прокуратурата и организацията на прокуратурата.</i></p> <p><i>В проекта се съдържа уредба в посочения по-долу обем.</i></p>
<p>Организация на Съда</p>	<p><i>Според проекта съдилищата осъществяват правосъдието в Републиката и осъществяват съдебен надзор върху актовете на административните органи и особените юрисдикции в пределите на закона.</i></p> <p><i>1. Структура на съдебната система, включваща:</i></p>

Характеристики	Описание
	<p><i>Касационен съд, апелативни съдилища, окръжни съдилища, районни съдилища и военни съдилища;</i></p> <p><i>забрана за създаване на извънредни съдилища;</i></p> <p><i>възможност за създаване на особени юрисдикции.</i></p> <p>2. Функции на Касационния съд</p> <p><i>Единствената функция на съда, предвидена в проекта, е разглеждане на делата за извършени престъпления от членове на Съвета на републиката, прокурорите, следователите, военнослужещите, които имат висши военни чинове, когато са действали в това си качество. Делата се разглеждат в състав трима съдии и четирима съдебни заседатели. Мотивирано предложение за възбуждане на наказателно преследване на членове на Съвета на републиката се внася в Националния избирателен съвет, а за членовете на Министерския съвет и за другите служители, посочени в предходната алинея – в Народното събрание. Предложението се счита за прието, ако за него са гласували повече от половината от общия брой на членовете на Националния избирателен съвет, съответно – на Народното събрание.</i></p> <p>3. Организация на съдебното производство, както следва:</p> <p><i>участие на съдебни заседатели с еднакви права със съдиите при разглеждане на делата, освен ако в закон е предвидено друго;</i></p> <p><i>осигуряване на разкриването на обективната истина в производството по делата;</i></p> <p><i>осигуряване на право на защита на гражданите при осъществяване на правосъдието, включително адвокатска защита при всички съдебни производства и особени юрисдикции;</i></p> <p><i>публичност на съдебните заседания, освен когато се засягат важни държавни интереси или частният и личният живот на страните.</i></p> <p>4. Статут на съдиите и съдебните заседатели, включващ:</p> <p><i>избор на съдии от Народното събрание за срок пет години. След изтичането на този срок те се избират безсрочно въз основа на преценка на техните професионални и морални качества;</i></p> <p><i>освобождаване на съдиите от длъжност само при извършено престъпление, професионална недоброръководност, неморални деяния, по собствено желание и поради пенсиониране.</i></p> <p><i>независимост и подчиненост на съдиите и съдебните заседатели само на закона;</i></p> <p><i>забрана за съдиите да заемат друга длъжност.</i></p>
<p>Организация на прокуратурата</p>	<p>1. Организация и функции на прокуратурата</p> <p><i>Проектът препраща към закон по отношение уредбата на правомощията и организацията на прокуратурата.</i></p>

Характеристики	Описание
	<p>2. Статут на прокурорите, включващ:</p> <p>избор на главния прокурор от Народното събрание;</p> <p>отчет на главния прокурор пред Народното събрание;</p> <p>назначаване, повишаване, преместване и освобождаване от длъжност на прокурорите от главния прокурор;</p> <p>независимост и действия само въз основа на закона;</p> <p>забрана за заемане на друга длъжност.</p>
Място на следствието/съдебни служби	<p>В проекта липсва уредба относно организацията и структурата на следствието. Предвидена е единствено забрана за следователите да заемат друга длъжност.</p>
Съдебни съвети	<p>В проекта липсва уредба на подобен орган.</p>
Адвокатура	<p>По отношение на организацията и дейността на адвокатурата проектът препраща към закон.</p>

(а) Модел на съдебната власт според проекта на от акад. Ярослав Радев

Съдебната власт е част от демократична парламентарна република на равноправни граждани.

Проектът прокламира принципа на разделение на властите: Държавната власт се разделя на законодателна, изпълнителна и съдебна. Законодателната власт се осъществява пряко от народа и от Народното събрание, изпълнителната – от органите на държавно управление, съдебната – **от съдилищата**.

Моделът на съдебната власт е изграден върху следните конституционни постулати:

1. Органи, принадлежащи към съдебната власт, т.е. *каква е нейната обща структура* – съдилищата осъществяват правосъдието в Републиката. правосъдието, съгласно с предвидените в закона случаи участват съдебни заседатели
2. Конституционни гаранции за независимост на съдебната система/съдиите и прокурорите – съдиите и съдебните заседатели са независими и се подчиняват само на закона. Съдиите могат да бъдат освобождавани от длъжност само при извършено престъпление, професионална недобросъвестност, неморални деяния, по собствено желание и поради пенсиониране.
3. Конституционната юрисдикция се осъществява – Народното събрание, което упражнява върховен контрол за спазване на Конституцията и законите.
4. Структурата на съда - правомощията и организацията на съдилищата се уреждат със закон. Конституцията предвижда:
 - **Касационен съд;**
 - **апелативни съдилища,**

- окръжни съдилища, районни съдилища и военни съдилища.
 - извънредни съдилища не могат да се създават
5. Бюджет на СВ – не се разглежда.
 6. *Статут на съдиите, избор, назначаемост, сменяемост* - Съдиите се избират от Народното събрание за срок от пет години. След изтичането на този срок те се избират безсрочно въз основа на преценка на техните професионални и морални качества. В пределите на закона съдилищата осъществяват съдебен надзор върху актовете на административните органи и особените юрисдикции.
 7. Организацията и дейността на учрежденията, които обслужват правосъдието - не се урежда.
 8. Прокуратура, структура и статут – правомощията и организацията на прокуратурата се уреждат със закон.
 9. Главен прокурор- избор, мандатност, отчетност – Главният прокурор се избира от Народното събрание и се отчита пред него.
 10. Организацията на прокуратурата и назначаемост на прокурорите – Правомощията и организацията на прокуратурата се уреждат със закон. Останалите прокурори се назначават, повишават, преместват и освобождават от длъжност от Главния прокурор;
 11. Съдебен съвет – специфични функции и роля - система за управление и самоуправление на *съдебната власт*

(7) **проект за КОНСТИТУЦИЯ НА РЕПУБЛИКА БЪЛГАРИЯ**

Изготвен от **Владимир Радев**, българин, живеещ в СА Щ. Внесен във ВНС на 8 януари 1991 г.

Характеристики	Описание
Източници:	<i>ЦДА, ф. 117, оп. 46, а. е. 917, л. 37-61</i> <i>Българските конституции и конституционни проекти, София 2003 г., Издателство "Петър Берон", Второ преработено и допълнено издание, съставители: доц. д-р Веселин Методиев и доц. д-р Лъчезар Стоянов, ISBN 954-402-062-4</i>
Структура на проекта	<i>Въведение</i> <i>Част 1. Основни принципи</i> <i>Част 2. Държавно управление. Разделение на властите</i> <i>Глава 1. Законодателна власт</i> <i>Глава 2. Изпълнителна власт</i> <i>Глава 3. Съдебна власт</i> <i>Част 3. Човешки права и свободи. Граждански права и задължения</i> <i>Част 4. Икономически основи. Право и форми на собственост</i> <i>Част 5. Социално и здравно осигуряване. Образование и култура. Опазване на природата и подобряване на околната среда. Пътища и съобщителни средства</i> <i>Част 6. Международни отношения, връзки и задължения</i> <i>Част 7. Защита на Конституцията и законите. Отбрана на страната</i> <i>Част 8. Държавни символи. Парична единица. Столица</i> <i>Част 9. Изменения и допълнения на Конституцията.</i> <i>Част 10. Преходни и заключителни клаузи</i>
Конституционна уредба на държавата	(чл.6) Държавното управление на Република България почива на принципа на разделяне на властите. Законодателната, изпълнителната и съдебната власт действат независимо, но са свързани така чрез тази Конституция, че се допълват и балансират взаимно. България е демократична парламентарна република. Законодателната власт е поверена на Народното събрание, което е събрание на народните представители, които трябва да бъдат избрани директно от българските поданици-избиратели чрез просто болшинство на гласовете, при свободно тайно гласуване, за четиригодишен мандат. Законопроектите могат да бъдат подготвяни и внасяни за разглеждане в Народното събрание от представители на различните власти в зависимост от техния характер. ..Всеки законопроект, който е бил приет от Народното събрание чрез

Характеристики	Описание
	<p>просто болшинство на гласовете на присъствалите народни представители, за да стане закон, трябва да бъде утвърден от Президента на Република България. Ако Президентът е съгласен със закона, той трябва да го подпише.</p> <p>Единствено Народното събрание има власт да съди Президента на Републиката и народните представители за злоупотреба със служебното им положение или за недостойно поведение, несъответстващо на тази Конституция и на закона.</p> <p>Изпълнителната власт в Република България е поверена на Президента на Република България, който трябва да бъде избран директно от българските поданици-избиратели чрез просто болшинство на гласовете, при свободно всеобщо тайно гласуване, за шестгодишен период. Президентът трябва да реализира поверената му изпълнителна власт с помощта на Министерския съвет, съставен от Министър-председателя (Първия Министър) и Министрите и другите ръководители на централните ведомства на изпълнителната власт в страната. Президентът има власт да избира, да назначава и да освобождава от длъжност Министър-председателя (Първия Министър) и другите Министри и Ръководители на централните ведомства на изпълнителната власт. По предложение на Министър-председателя (Първия министър), Президентът назначава или освобождава Посланиците на Република България в другите страни, в Организацията на обединените нации и в други подобни организации, както и всички други отговорни държавни длъжностни лица, чието избиране или назначаване не е определено в тази Конституция.</p> <p>Президентът има власт да делегира част от своите права на Министър-председателя (Първия Министър), който е и първият съветник на Президента. Министър-председателят (Първият Министър) трябва да организира и координира оперативно дейността на Министерския съвет и да е първият помощник на Президента в осъществяването на изпълнителната власт. Когато Президентът е извън страната, или по поръчение на Президента, Министър-председателят трябва да ръководи заседанията на Министерския съвет и да докладва на Президента</p>
<p>Място на съдебната власт в Конституционна уредба на държавата/Общ модел на СС</p>	<p><i>Президентът има власт да предлага и със съгласието на Народното събрание да назначава съдиите на Върховния съд на Република България. Ако Народното събрание изрази несъгласие да приеме някой кандидат за Върховен съдия чрез просто болшинство на гласувалите народни представители, Президентът трябва да предложи нов кандидат за вакантното място. Основанието за отхвърляне на кандидата за Върховен съдия може да бъде само по конституционни съображения, след като на кандидата е дадена възможност да защити своята кандидатура и да отговори на въпросите на народните представители на открити заседания на Народното събрание.</i></p> <p><i>Съдебната власт в Република България е поверена на Върховния съд, както и на Областните, Околийските, Градските и други съдилища, учредени по решение на Народното събрание.</i></p>

Характеристики	Описание
	<p><i>Върховният съд трябва да следи, щото законите, създавани от Народното събрание, да са в съответствие и да не противоречат на тази Конституция. Върховният съд има власт да обяви даден закон или решение на Народното събрание за противоконституционни, с което съответният закон или решение стават невалидни. Върховният съд е най-високият апелационен съд по делата на другите съдилища. Решенията на Върховния съд по криминални и граждански дела са окончателни.</i></p> <p><i>Съдиите в Окръжните, Околийските, Градските и други съдилища трябва да следят, щото решенията и разпоредбите на местните органи на изпълнителната власт да са в съответствие и да не противоречат на тази Конституция и на законите на страната. Съдиите имат право да обявят дадено решение или разпоредба за противоконституционни или противозаконни, с което съответното решение или разпоредба стават невалидни. Решенията на съдиите по законността на разпоредбите и другите актове на изпълнителните власти могат да бъдат обжалвани до по-горна съдебна инстанция.</i></p>
Организация на Съда	<p><i>Съдебната власт в Република България е поверена на Върховния съд, както и на Областните, Околийските, Градските и други съдилища, учредени по решение на Народното събрание.</i></p> <p><i>Президентът има власт да предлага и със съгласието на Народното събрание да назначава съдиите на Върховния съд на Република България. Ако Народното събрание изрази несъгласие да приеме някой кандидат за Върховен съдия чрез просто мнозинство на гласувалите народни представители, Президентът трябва да предложи нов кандидат за вакантното място. Основанието за отхвърляне на кандидата за Върховен съдия може да бъде само по конституционни съображения, след като на кандидата е дадена възможност да защити своята кандидатура и да отговори на въпросите на народните представители на открити заседания на Народното събрание</i></p> <p><i>Кандидатите за съдии трябва да са лица с висше юридическо образование и квалификация, определена със закона. Съдиите в областните съдилища се назначават от Председателя на Върховния съд. Съдиите в другите съдилища се назначават от Председателя на съответния Областен Изпълнителен съвет.. Всеки съдия има право да запази длъжността си до тогава, докато изпълнява своите задължения в съгласие с изискванията на тази Конституция и законите. Местата на съдиите се овакантяват при пенсиониране, подаване на оставка, смърт или неспособност на съдията да изпълнява своята служба. Всички съдии полагат клетва за вярност пред тази Конституция.</i></p> <p><i>Върховният съд трябва да има девет Върховни съдии, които избират помежду си Председателя на Върховния съд. Всеки Върховен съдия има един глас при гласуване във Върховния съд и всички решения се вземат с просто мнозинство на гласовете.</i></p> <p><i>Съдебната власт (юрисдикцията) на всеки съд, в зависимост от разглежданите дела, трябва да бъде определена със закона.</i></p>

Характеристики	Описание
	<p>Върховният съд има юрисдикция над всички случаи, засягащи министрите, посланиците и консулите и тези, в които Република България е страна по делото.</p> <p>Гражданските дела трябва да се решават от съдиите. Виновността или невинността на обвинения при криминалните съдебни процеси трябва да се решават от жури, което трябва да бъде съставено със съгласието на обвинението и защитата.</p>
Организация на прокуратурата	<p>Президентът назначава Главния прокурор на Република България, който е и ръководител на Държавната Прокуратура. Държавната Прокуратура е пряко отговорна за спазването на законите и за подвеждане под съдебна отговорност на заподозрените в престъпление лица.</p>
Място на следствието/съдебни служби	<p>Органите на Държавната полиция са подчинени на Държавната прокуратура. Органите на местната полиция са подчинени на председателите на съответните местни изпълнителни съвети. Местната полиция е длъжна да оказва пълно съдействие на Държавната полиция и Главната прокуратура</p>
Съдебни съвети	<p>Не се предвижда</p>
Адвокатура	<p>Всяко лице, обвинено в извършено престъпление, има право на съдебен процес съгласно закона. Всяко лице има право на легална помощ в негова защита. Никой обвиняем не е длъжен да дава показания против себе</p>
Бележки/мотиви	<p>Парламентарна република с президентска изпълнителна власт.</p>

(а) Модел на съдебната власт според проекта на

Вид управление и организация на държавата: България е свободна, независима и демократична република.

Прокламираме на принципа за разделение на властите : Държавното управление на Република България почива на принципа на разделяне на властите. Законодателната власт е на Народното събрание, изпълнителната власт е поверена на Президента на Република България, съдебната власт в Република България е поверена на Върховния съд, както и на Областните, Околийските, Градските и други съдилища, учредени по решение на Народното събрание.,

Моделът на съдебната власт е изграден върху следните конституционни постулати:

1. Органи, принадлежащи към съдебната власт, т.е. *каква е нейната обща структура:* Съдебната власт в Република България е поверена на Върховния съд, както и на Областните, Околийските, Градските и други съдилища, учредени по решение на Народното събрание.
2. Конституционни гаранции за независимост на съдебната система/съдиите и прокурорите – несменяемост на съдиите;

3. Конституционната юрисдикция се осъществява в рамките на (*част или не от СС*) от (*място на органите за конституционен контрол и на други институции, притежаващи между другото и правораздавателни функции, в системата на разделението на властите*)- Върховният съд има власт да обяви даден закон или решение на Народното събрание за противоконституционни, с което съответният закон или решение стават невалидни.
4. Структурата на съда (*система на съдилищата не само от гледна точка на инстанционност, но по-скоро във връзка със съществуването на специализирани съдилища*):
 - Върховния съд;
 - Областните, Околийските, Градските и
 - други съдилища, учредени по решение на Народното събрание.
5. Бюджет на СВ – не се разглежда отделно/
6. *Статут на съдиите, избор, назначаемост, сменяемост* – Президентът предлага и със съгласието на НС назначава съдиите във ВС, които измежду себе си определят Председател. Съдиите в областните съдилища се назначават от Председателя на Върховния съд. съдиите в другите съдилища се назначават от Председателя на съответния Областен Изпълнителен съвет
7. Организацията и дейността на учрежденията, които обслужват правосъдието - Органите на Държавната полиция са подчинени на Държавната прокуратура. Органите на местната полиция са подчинени на председателите на съответните местни изпълнителни съвети. Местната полиция е длъжна да оказва пълно съдействие на Държавната полиция и Главната прокуратура
8. Прокуратура, структура и статут – Главният прокурор на Република България е ръководител на Държавната Прокуратура. Държавната Прокуратура е пряко отговорна за спазването на законите и за подвеждане под съдебна отговорност на заподозрените в престъпление лица.
9. Главен прокурор- избор, мандатност, отчетност – Президентът назначава Главния прокурор на Република България.
10. Организацията на прокуратурата и назначаемост на прокурорите – не е уредено;
11. Съдебен съвет – специфични функции и роля - система за управление и самоуправление на *съдебната власт* – не се предвижда.

(8) проект за КОНСТИТУЦИЯ НА БЪЛГАРИЯ

Изготвен от **Кръстьо Кръстев**, главен юрисконсулт на текстилен комбинат „Тунджа“ – Ямбол, член на БЗНС „Никола Петков“, представен на Гиньо Ганев на 9 януари 1991 г.

Характеристики	Описание
Източници:	<i>ЦДА, ф. 117, оп. 46, а. е. 917, л. 37-61.</i> <i>Българските конституции и конституционни проекти, София 2003 г., Издателство “Петър Берон”, Второ преработено и допълнено издание, съставители: доц. д-р Веселин Методиев и доц. д-р Лъчезар Стоянов, ISBN 954-402-062-4</i>
Структура на проекта	<i>ПРЕАМБЮЛ</i> <i>Глава I ОБЩЕСТВЕНО-ПОЛИТИЧЕСКО УСТРОЙСТВО</i> <i>Глава II ОБЩЕСТВЕНО-ИКОНОМИЧЕСКО УСТРОЙСТВО</i> <i>Глава III ОСНОВНИ ПРАВА И ЗАДЪЛЖЕНИЯ НА ГРАЖДАНИТЕ</i> <i>Глава IV ВЕЛИКО НАРОДНО СЪБРАНИЕ</i> <i>Глава V НАРОДНО СЪБРАНИЕ</i> <i>Глава VIII СЪДИЛИЩА, ПРОКУРАТУРА, ОРГАНИ НА СЛЕДСТВИЕТО, ПРАВНА ЗАЩИТА И ПОМОЩ</i> <i>Глава IX БЪЛГАРСКА НАРОДНА АРМИЯ</i> <i>Глава X БЪЛГАРСКА ПОЛИЦИЯ</i> <i>Глава XI (незавършени, свързани със столицата, национално знаме, национален герб, химн)</i>
Конституционна уредба на държавата	България е демократична и парламентарна Република, с гарантиран правов ред. Основните принципи, върху които се изгражда и действа политическата система на обществото са: народният суверенитет; единството и неделимостта на нацията и държавата; демократизмът; политическият плурализъм; хуманизмът; законността и разделението на законодателната, изпълнителната и съдебната власт. Един от основните принципи, върху които се основава икономическата система, са ефективна структура на общественото стопанство; участие на държавата в стопанската дейност, преди равнопоставеността на различните видове собственост. За приемане на нова Конституция или за промяна на действаща Конституция се избира Велико народно събрание. Народното събрание е върховен представителен орган, който изразява волята на народа и неговия суверенитет. То е върховен орган на държавната власт и осъществява законодателната власт и върховния контрол.

Характеристики	Описание
	<p>Органи на Народното събрание са:</p> <p>камарата за конституционен надзор и законност, в нея се изграждат постоянни и временни комисии, които са нейни органи. Тя осъществява върховен контрол по спазването на Конституцията и законите в страната. Предлага на обсъждане в пленарно заседание на Народното събрание докладите на Прокуратурата, съдилищата и другите държавни органи по спазването на Конституцията и законите в страната. Внася в законодателната камара предложения за закони и други нормативни актове.</p> <p>законодателната (долна) Камара, в нея се изграждат постоянни и временни комисии, които са нейни органи. Законодателната камара приема предложенията от имащите право на законодателна инициатива и ги поставя на обсъждане. Изготвя и предлага на пленарно заседание на Народното събрание проектозакони в един или няколко варианта по всеки текст, когато има повече от едно предложение по него, за което не е постигнат консенсус. Тя взема решенията си не с гласуване, а по консенсус</p> <p>камарата на общините. Нейни органи са: Върховният съвет на общините; постоянни и временни комисии.</p> <p>постоянни и временни комисии.</p> <p>Право на законодателна инициатива имат: Председателят (Президентът) на Републиката, Министерският съвет; Камарите и Постоянните комисии на Народното събрание; народните представители; Републиканският конституционен съд; Главният Прокурор на Републиката; Централните ръководства на политическите партии и движения. Право на законодателна инициатива имат и другите обществени организации чрез централните си ръководства по въпроси, отнасящи се до тяхната дейност.</p> <p>НС: избира Председателя (Президента) на Републиката и Вицепрезидента на Републиката; избира и освобождава от длъжност Председателя на Министерския съвет; Създава, закрива, слива, преименува министерства и други ведомства с ранг на министерства или държавно-обществени органи с ранг на министерства; Определя задачите на Председателя (Президента) на Републиката и задачите и организацията на Министерския съвет, народните съвети, съдилищата, прокуратурата и приема отчетите им; Упражнява върховен контрол за спазване на Конституцията и на законите.</p> <p><i>Текстът в голяма степен е незавършен. (от чл.102, отива на 137)</i></p>
<p>Място на съдебната власт в Конституционна уредба на държавата/Общ модел на СС</p>	<p><i>Съдът, прокуратурата и следствието са независими и се назначават (за съда?“) и отчитат пред НС. Избират се за срок от 5 години, но могат да се освобождават и по-рано, както и да имат последващи мандати.</i></p>

Характеристики	Описание
Организация на Съда	<p>Съдилищата осъществяват правосъдието в Република България. Те защитават установения от Конституцията обществен и държавен строй, всички видове собственост, живота, свободата, честта, правата и законните интереси на гражданите и на юридическите лица.</p> <p>Съдилищата укрепват законността и съдействат за предотвратяване на престъпленията и другите правонарушения, възпитават гражданите в дух на преданост към Родината и демокрацията, на съзнателното изпълнение на законите и правомерното упражняване на техните права в задължения.</p> <p>В пределите на закона съдилищата осъществяват съдебен надзор върху актовете на държавните и административните органи, като при констатиране противоречия с Конституцията и законите, отменят техните актове.</p> <p>В Република България има: Републикански конституционен съд; Касационен съд; апелативен съд; районен съд; административен съд; военен съд; съд на малките иски.</p> <p>В правосъдието участват съдебни заседатели, с равни права със съдиите, освен когато в закона е предвидено друго.</p>
Организация на прокуратурата	<p>Главният прокурор се избира за срок от 5 години от НС. Той назначава другите прокурори. При изпълнение на длъжността си прокурорите са независими и действат само въз основа на закона. Организацията на прокуратурата и редът за осъществяване на дейността ѝ се уреждат с отделен закон</p>
Място на следствието/съдебни служби	<p>Органи на предварителното производство са: Главно следствено управление; Областни следствени управления; Районни следствени управления.</p> <p>Те са отговорни и отчитат дейността си пред Народното събрание и са независими и упражняват своята дейност само въз основа на закона.</p> <p>3/ Организацията на органите на предварителното производство, както и редът за осъществяване на тяхната дейност се уреждат със закон.</p>
Съдебни съвети	<p>Не се предвиждат.</p>
Адвокатура	<p>Организацията и дейността по осъществяване на правната защита и помощ са независими и са призвани да защитават законните права и интереси на наши и чуждестранни граждани и юридически лица, като се осъществява процесуалното им представяне по пълномощие или по силата на закона пред правораздавателните и други органи и служби в страната и в чужбина, извършва частно разследване по възлагане и дава правни съвети.</p> <p>Тази дейност се организира и осъществява от лица с юридическа квалификация по ред и условия, предвидени с отделен закон.</p>

Характеристики	Описание
Бележки/мотиви	Концентрирана власт в НС, президент, председател на МС и министри, избирани от НС. Структурата на изпълнителната власт се определя и изменя от НС.

(а) Модел на съдебната власт според проекта на Кръстьо Кръстев, член на БЗНС Никола Петков

България е демократична и парламентарна Република, с гарантиран правов ред.

Един от основните принципи, върху които се изгражда и действа политическата система на обществото е и разделението на законодателната, изпълнителната и съдебната власт.

Моделът на съдебната власт е изграден върху следните конституционни постулати:

1. *Органи, принадлежащи към съдебната власт, т.е. каква е нейната обща структура:* Съдът, прокуратурата и следствието са независими и се назначават и отчитат пред НС. Избират се за срок от 5 години, но могат да се освобождават и по-рано, както и да имат последващи мандати. *(моделът на единната магистратура)*
2. Конституционни гаранции за независимост на съдебната система/съдиите и прокурорите - декларативно
3. Конституционната юрисдикция (*част или не от СС*) от (*място на органите за конституционен контрол и на други институции, притежаващи между другото и правораздавателни функции, в системата на разделението на властите*) Народното събрание упражнява върховен контрол за спазване на Конституцията и на законите. Камарата за конституционен надзор и законност осъществява върховен контрол по спазването на Конституцията и законите в страната.
4. Структурата на съда (*система на съдилищата не само от гледна точка на инстанционност, но по-скоро във връзка със съществуването на специализирани съдилища*):
 - Републикански конституционен съд;
 - Касационен съд;
 - апелативен съд; районен съд;
 - административен съд;
 - военен съд;
 - съд на малките искиове.
5. Бюджет на СВ – няма разпоредби.
6. *Статут на съдиите, избор, назначаемост, сменяемост* - Съдиите се избират от НС. Избират се за срок от 5 години, но могат да се освобождават и по-рано, както и да имат последващи мандати.
7. Организацията и дейността на учрежденията, които обслужват правосъдието - Органи на предварителното производство са: Главно следствено управление; Областни следствени управления; Районни следствени управления. Те са отговорни и отчитат дейността си пред Народното събрание и са независими и упражняват своята дейност само въз основата на закона. Организацията на

органите на предварителното производство, както и редът за осъществяване на тяхната дейност се уреждат със закон.

8. Прокуратура, структура и статут – при изпълнение на длъжността си прокурорите са независими и действат само въз основа на закона.
9. Главен прокурор- избор, мандатност, отчетност – главният прокурор се избира за срок от 5 години от НС.
10. Организацията на прокуратурата и назначаемост на прокурорите - организацията на прокуратурата и редът за осъществяване на дейността ѝ се уреждат с отделен закон. Главният прокурор назначава другите прокурори.
11. Съдебен съвет – специфични функции и роля - система за управление и самоуправление на съдебната власт – не се предвижда

(9) проект за КОНСТИТУЦИЯ НА РЕПУБЛИКА БЪЛГАРИЯ

Внесен във ВНС на 14 януари 1991 г. от Петър Дертлиев, председател на парламентарната група на БСДП 14.01.1991 г.

Характеристики	Описание
Източници:	<p><i>Библиотека на Народното събрание, вх. № 102.24-3 от 14.01.1991 г.</i></p> <p><i>ЦДА, ф. 117, оп. 46, а. е. 916, л. 77-96.</i></p> <p><i>Българските конституции и конституционни проекти, София 2003 г., Издателство "Петър Берон", Второ преработено и допълнено издание, съставители: доц. д-р Веселин Методиев и доц. д-р Лъчезар Стоянов, ISBN 954-402-062-4</i></p>
Структура на проекта	<p><i>Глава Първа ОСНОВНИ НАЧАЛА</i></p> <p><i>Глава Втора ПРАВА И ГАРАНЦИИ НА ЛИЧНОСТТА</i></p> <p><i>Глава Трета НАРОДНО ПРЕДСТАВИТЕЛСТВО</i></p> <p><i>I. ОБИКНОВЕНО НАРОДНО СЪБРАНИЕ</i></p> <p><i>II. ВЕЛИКО НАРОДНО СЪБРАНИЕ</i></p> <p><i>Глава Четвърта ПРЕДСЕДАТЕЛ НА РЕПУБЛИКАТА</i></p> <p><i>Глава Пета ПРАВИТЕЛСТВО (МИНИСТЕРСКИ СЪВЕТ)</i></p> <p><i>Глава Шеста СЪДЕБНА ВЛАСТ</i></p> <p><i>Глава Седма ГЕРБ, ПЕЧАТ, ЗНАМЕ, СТОЛИЦА</i></p>
Конституционна уредба на държавата	<p>Според проекта България е демократична и правова държава, чиято политическа форма е република с парламентарно управление. Държавната власт се разделя на законодателна, изпълнителна и съдебна, всяка от които е отделна и самостоятелна.</p> <p>Законодателната власт в Република България се упражнява от Обикновеното и Великото Народно събрание. Обикновеното Народно събрание е постоянно действащ орган. Правото на законодателна инициатива е предоставено на председателя на Републиката, правителството и народните представители, като народните представители могат да внасят законопроекта, ако са подписани от не по-малко от 20 членове на парламента. Законите се одобряват на две четения. Изменения и допълнения на Конституцията се приемат от Великото Народно събрание, което се свиква от председателя на Републиката по предложение на правителството или въз основа на решение на обикновеното Народно събрание.</p> <p>Конституционният контрол за съответствие на законите с Конституцията се упражнява съвместно от Върховния касационен съд и Върховния административен съд, които в общо съвместно заседание на всичките си членове се произнасят кой закон противоречи на Конституцията и постановяват да не се прилага.</p>

Характеристики	Описание
	<p>Държавен глава е председателят на Републиката с правомощия, подробно уредени в проекта на Конституция.</p> <p>Изпълнителната власт в Република България се упражнява от правителството /Министерски съвет/, което се състои от министър-председател, заместник-председатели на Министерския съвет и министри. Министерствата се създават, сливат, закриват и преименуват с решение на Народното събрание.</p> <p>Общината е основната самоуправляваща се административно-териториална единица. Административното деление на територията на България се определя със закон.</p>
<p>Място на съдебната власт в Конституционна уредба на държавата/Общ модел на СС</p>	<p><i>Структурата и организацията на съдебната власт е предмет на уредба в Глава шеста от проекта – Съдебна власт. Основните принципи за изграждане и устройство на съдебната власт, които могат да бъдат изведени от уредбата в проекта, са:</i></p> <ul style="list-style-type: none"> - осъществяване на съдебната власт в целия ѝ обем от съдилищата; - точно и еднакво прилагане на Конституцията и законите спрямо държавните органи, гражданите и организациите; - независимост от законодателната и изпълнителната власт; - законова уредба на устройството на съдилищата, съдопроизводството, реда за назначаване, повишаване и уволняване на съдиите и прокурорите. <p><i>В проекта се съдържа уредба в посочения по-долу обем относно:</i></p>
<p>Организация на Съда</p>	<p><i>1. Структура на съдилищата, която включва:</i></p> <ul style="list-style-type: none"> - Върховен касационен съд (ВКС) и Върховен административен съд (ВАС); - забрана за създаване на извънредни съдилища; - възможност за създаване на военно-полеви съдилища при обявено военно положение по ред, определен със закон,. <p><i>2. Функции на ВКС и ВАС:</i></p> <ul style="list-style-type: none"> - правомощие на ВАС да се произнася по законсъобразността на административните актове; - правомощие на ВКС и ВАС в общо съвместно заседание на всички членове да се произнасят кой закон противоречи на Конституцията и да постановят той да не се прилага, по своя инициатива или когато са сезирани от председателя на Републиката, държавни органи, физически или юридически лица. <p><i>3. Организация на съдебното производство, както следва:</i></p> <ul style="list-style-type: none"> - триинстанционно съдебно производство, състоящо се от две инстанции по същество и една касационна;

Характеристики	Описание
	<ul style="list-style-type: none"> - възможност за предвиждане на съкратен ред за по-маловажни дела; - участие на съдебни заседатели в предвидените в закон случаи. <p>4. Статут на съдиите, включващ:</p> <ul style="list-style-type: none"> - изискване да имат юридическо образование; - назначаване на съдиите от председателя на Републиката по предложение на министъра на правосъдието и главния прокурор; - несменяемост на съдиите до навършване на пенсионна възраст освен в изрично предвидени в закона случаи.
Организация на прокуратурата	<p>Статут на прокурорите, включващ:</p> <ul style="list-style-type: none"> - изискване да имат юридическо образование; - назначаване на прокурорите от председателя на Републиката по предложение на министъра на правосъдието и главния прокурор; - несменяемост на прокурорите до навършване на пенсионна възраст освен в изрично предвидени в закона случаи.
Място на следствието/съдебни служби	Няма уредба по отношение на следствието.
Съдебни съвети	Не е предвиден такъв орган.
Бележки/мотиви	Не са представени мотиви към проекта.

(а) Модел на съдебната власт според проекта на БСДП

Според проекта България е демократична и правова държава, чиято политическа форма е република с парламентарно управление. Държавната власт се разделя на законодателна, изпълнителна и съдебна, всяка от които е отделна и самостоятелна.

Моделът на съдебната власт е изграден върху следните конституционни постулати:

1. Органи, принадлежащи към съдебната власт, т.е. каква е нейната обща структура – съдебната власт в целия си обем принадлежи на съдилищата.
2. Конституционни гаранции за независимост на съдебната система/съдиите и прокурорите - Съдиите и прокурорите са несменяеми до навършване на пенсионна възраст, освен в случаите, изрично посочени в закона.
3. Конституционната юрисдикция се осъществява в рамките на (част или не от СС) от (място на органите за конституционен контрол и на други институции, притежаващи между другото и правораздавателни функции, в системата на разделението на властите) – правомощие на ВКС и ВАС в общо съвместно заседание на всички членове да се произнасят кой закон противоречи на Конституцията и да постановят той да не се прилага, по своя инициатива или когато са сезирани от председателя на Републиката, държавни органи, физически или юридически лица в общо съвместно заседание на всички членове да се произнасят

- кой закон противоречи на Конституцията и да постановят той да не се прилага, по своя инициатива или когато са сезирани от председателя на Републиката, държавни органи, физически или юридически лица
4. Структурата на съда (*система на съдилищата не само от гледна точка на инстанционност, но по-скоро във връзка със съществуването на специализирани съдилища*):
 - a. Върховен касационен съд (ВКС);
 - b. Върховен административен съд (ВАС)
 5. Бюджет на СВ -не се разглежда
 6. Статут на съдиите, избор, назначаемост, сменяемост – съдиите и прокурорите са несменяеми до навършване на пенсионна възраст, освен в случаите, изрично посочени в закона. Устройството на съдилищата, съдопроизводството, редът за назначаване, повишаване и уволняване на съдиите и прокурорите се уреждат със закон.
 7. Организацията и дейността на учрежденията, които обслужват правосъдието – не се разглежда
 8. Прокуратура, структура и статут - назначаване на прокурорите от председателя на Републиката по предложение на министъра на правосъдието и главния прокурор; несменяемост на прокурорите до навършване на пенсионна възраст освен в изрично предвидени в закона случаи.
 9. Главен прокурор- избор, мандатност, отчетност
 10. Организацията на прокуратурата и назначаемост на прокурорите – устройството на съдилищата, съдопроизводството, редът за назначаване, повишаване и уволняване на съдиите и прокурорите се уреждат със закон
 11. Съдебен съвет – специфични функции и роля - система за управление и самоуправление на *съдебната власт* – не се разглежда.

(10) проект за КОНСТИТУЦИЯ НА РЕПУБЛИКА БЪЛГАРИЯ

Внесен във ВНС на 16 януари 1991 г. от народния представител Велко Вълканов с подписите на 102 народни представители

Характеристики	Описание
Източници:	ЦДА, ф. 117, оп. 46, а.е. 916а, л. 5-53. <i>Българските конституции и конституционни проекти, София 2003 г., Издателство "Петър Берон", Второ преработено и допълнено издание, съставители: доц. д-р Веселин Методиев и доц. д-р Лъчезар Стоянов, ISBN 954-402-062-4</i>
Структура на проекта	ГЛАВА I ОБЩИ ПОЛОЖЕНИЯ ГЛАВА II ПОЛИТИЧЕСКА, ИКОНОМИЧЕСКА И ДУХОВНА СИСТЕМА ГЛАВА IV НАРОДНО СЪБРАНИЕ ГЛАВА V ВЕЛИКО НАРОДНО СЪБРАНИЕ ГЛАВА VI ПРЕЗИДЕНТ НА РЕПУБЛИКАТА ГЛАВА IX СЪД, ПРОКУРАТУРА, АДВОКАТУРА ГЛАВА X ОТГОВОРНОСТ НА ДЛЪЖНОСТНИТЕ ЛИЦА НА ДЪРЖАВАТА
Конституционна уредба на държавата	Според проекта България е република, като властта в нея се упражнява от народа – пряко или чрез свободно избрани органи. Република България е демократична, социална, правова, миролюбива и еднонационална държава, която се основава върху разделението на властите. Управлението в нея е организирано по общини, околии и области. Народното събрание е законодателният орган на Република България. То избира висши органи в държавата, определя техните задачи и упражнява върховен контрол. Народното събрание осъществява върховното ръководство на вътрешната и външната политика на държавата, изработва проект за Конституция или за изменение на Конституцията и го внася във Великото народно събрание за обсъждане и приемане, приема, изменя, допълва и отменя законите, тълкува Конституцията и законите. Правото на законодателна инициатива принадлежи на народните представители, на постоянните комисии на Народното събрание, на президента на Републиката, на Министерския съвет, на Върховния съд и на главния прокурор. Законите се приемат на две гласувания. Изменения и допълнения в Конституцията и приемането на нова се приемат на три гласувания.

Характеристики	Описание
	<p>Конституционният контрол е възложен на Върховния съд, който осъществява надзор за конституционността на законите и другите актове на Народното събрание.</p> <p>Президентът е държавен глава на Република България. Той олицетворява единството на народа и суверенитета на Републиката, осъществява върховни правомощия и представлява държавата вътре и извън страната.</p> <p>Министерският съвет е висш изпълнителен орган на държавата. В своята дейност той се ръководи от Конституцията, законите и другите актове на Народното събрание и ежегодно се отчита пред Народното събрание.</p> <p>Органи на държавната власт и народното самоуправление в общините, околиците и областите са народните съвети, които се избират за четири години от населението въз основа на всеобщо, пряко и равно избирателно право при тайно гласуване по ред, определен със закон.</p> <p>Изпълнителни органи на народните съвети са кметовете – за общинските народни съвети, околийските управители – за околийските народни съвети, и областните управители – за областните народни съвети, както и специализираните изпълнителни органи при тях. Кметовете, околийските и областните управители се избират от съответните народни съвети, а се утвърждават: кметовете – от околийския управител, околийските управители – от областния управител, а областните управители – от Министерския съвет.</p> <p>Околийските управители могат да отменят актовете на кметовете и да спират актовете на общинския народен съвет. Областните управители могат да отменят актовете на околийските управители и да спират актовете на околийските народни съвети. Министерският съвет може да отменя актовете на областните управители и да спира актовете на областните народни съвети.</p>
<p>Място на съдебната власт в Конституционна уредба на държавата/Общ модел на СС</p>	<p><i>Структурата и организацията на съдебната власт е предмет на уредба в Глава IX от проект а – Съд, прокуратура, адвокатура. Основните принципи за изграждане и устройство на съдебната власт, които могат да бъдат изведени от уредбата в проекта, са:</i></p> <p><i>точно и еднакво прилагане на закона спрямо всички граждани и юридически лица;</i></p> <p><i>независимост и подчиненост на съдилищата само на закона в правосъдната им дейност;</i></p> <p><i>законова уредба на устройството на съдилищата, подведомствеността и подсъдността, производството за</i></p>

Характеристики	Описание
	<p><i>разглеждане на делата, реда за избиране и освобождаване на съдиите и съдебните заседатели;</i></p> <p><i>законова уредба на организацията на прокуратурата и реда за извършване на нейната дейност ;</i></p> <p><i>законова уредба на организацията на адвокатурата и реда за извършване на нейната дейност .</i></p> <p><i>В проекта се съдържа уредба в посочения по-долу обем</i></p>
<p>Организация на Съда</p>	<p><i>1. Структура на съдебната система, която включва Върховен съд /ВС/, областни, околийски и военни съдилища..</i></p> <p><i>2. Функции на ВС, включващи :</i></p> <ul style="list-style-type: none"> <i>- съдебен надзор върху дейността на всички съдилища;</i> <i>- отмяна по реда на обжалването или по реда на надзора на незаконосъобразните съдебни актове и осигуряване на еднаквото приложение на закона;</i> <i>- надзор за конституционността на законите и другите актове на Народното събрание по предложение на най-малко 1/3 от народните представители, Президента на Републиката и Министерския съвет, направено в срока за обнародване на закона или акта. Предложението спира обнародването на закона или акта.</i> <p><i>3. Функции на съдилищата:</i></p> <ul style="list-style-type: none"> <i>- осъществяват правосъдието, като разглеждат граждански, наказателни и административни дела между граждани, между граждани и юридически лица, между юридически лица;</i> <i>- изпълняват и други задачи, възложени им със закон.</i> <p><i>4. Организация на съдебното производство, както следва:</i></p> <ul style="list-style-type: none"> <i>- дву/три/инстанционност на производството, уредена със закон;</i> <i>- публичност на съдебния процес, освен когато по причини, свързани с националната сигурност , обществения ред или морала се налага те да се състоят при закрити врати. Присъдит е във всички случаи се произнасят публично;</i> <i>- участие на съдебни заседатели, освен когато в закона е предвидено друго. При разглеждането на делата съдебните заседатели имат еднакви права със съдията. Участие на съдебни заседатели в отделните дела се определя по жребий.</i> <p><i>5. Статут на съдиите и съдебните заседатели, включващ:</i></p> <ul style="list-style-type: none"> <i>- избор на всички съдии от Народното събрание - първоначално за четири години, след което се избират безсрочно;</i> <i>- избор на съдебните заседатели във Върховния съд от Народното събрание;</i> <i>- избор на съдебните заседатели в околийските и областните съдилища от съответните околийски и областни народни съвети;</i>

Характеристики	Описание
	<p>- еднакви права на съдиите и съдебните заседатели при разглеждането на делата, освен ако в закон е предвидено друго.</p>
<p>Организация на прокуратурата</p>	<p>1. Структура на прокуратурата – прокуратурата включва главен прокурор и прокурори. Главният прокурор оглавява прокуратурата.</p> <p>2. Функции на прокуратурата, включващи:</p> <ul style="list-style-type: none"> - надзор за точното и еднакво изпълнение на законите от държавните органи, политическите партии и другите обществени организации, гражданите и юридическите лица; - организиране на борбата против престъпленията и другите правонарушения, като взема мерки за тяхното предотвратяване и осъществяването на свързаната с тях отговорност; - полагане на особени грижи за защита на правата и законните интереси на гражданите и юридическите лица; - предявяване на иски, протести и предложения за преглед по реда на надзора, когато материално и социално слаби граждани не могат да защитят или осъществят правата си; - вземане на мерки за отмяна на противозаконните актове и действия и за възстановяване на нарушените права. <p>3. Статут на прокурорите:</p> <ul style="list-style-type: none"> - избор на главния прокурор от Народното събрание за срок 4 години с възможност за отзоваване преди изтичането на срока; - назначаване на останалите прокурори от главния прокурор; - подчиненост само на закона при осъществяването на дейността им; - единоначалие във взаимоотношенията в прокуратурата.
<p>Място на следствието/съдебни служби</p>	<p>Липсва уредба в такъв смисъл.</p>
<p>Съдебни съвети</p>	<p>Проектът не предвижда такъв орган.</p>
<p>Адвокатура</p>	<p>В проекта адвокатурата е определена като обществена организация на юристи за професионална защита на правата и законните интереси на гражданите и юридическите лица, като в своята дейност адвокатите се подчиняват само на закона. Предвидено е право на защита чрез адвокат на всеки гражданин пред всички органи, където се решават негови интереси, и във всички инстанции, както и право на всеки гражданин да се среща насаме със своя адвокат. Тайната на съобщенията с адвоката е неприкосновена.</p>

(а) Модел на съдебната власт според проекта

Република България е демократична, социална, правова, миролюбива и еднонационална държава, която се основава върху разделението на властите.

Моделът на съдебната власт е изграден върху следните конституционни постулати:

1. Органи, принадлежащи към съдебната власт, т.е. *каква е нейната обща структура*:
Съд, прокуратура, адвокатура
2. Конституционни гаранции за независимост на съдебната система/съдиите и прокурорите - Съдилищата са независими. В своята правосъдна дейност те се подчиняват само на закона.
3. Конституционната юрисдикция се осъществява в рамките на *(част или не от СС) от (място на органите за конституционен контрол и на други институции, притежаващи между другото и правораздавателни функции, в системата на разделението на властите)* – Върховният съд осъществява надзор за конституционността на законите и другите актове на Народното събрание.
4. Структурата на съда *(система на съдилищата не само от гледна точка на инстанционност, но по-скоро във връзка със съществуването на специализирани съдилища)*:
 - Върховен съд (ВС);
 - областни;
 - околийски и военни съдилища
5. Бюджет на СВ – не се разглежда;
6. *Статут на съдиите, избор, назначения, сменяемост* – избор на всички съдии от Народното събрание - първоначално за четири години, след което се избират безсрочно.
7. Организацията и дейността на учрежденията, които обслужват правосъдието – не се урежда;
8. Прокуратура, структура и статут - – прокуратурата включва главен прокурор и прокурори. Главният прокурор оглавява прокуратурата.
9. Главен прокурор- избор, мандатност, отчетност - избор на главния прокурор от Народното събрание за срок 4 години с възможност за отзоваване преди изтичането на срока;
10. Организацията на прокуратурата и назначения на прокурорите – единоначалие във взаимоотношенията в прокуратурата, подчиненост само на закона при осъществяването на дейността им, назначаване на останалите прокурори от главния прокурор ;
11. Съдебен съвет – специфични функции и роля - система за управление и самоуправление на *съдебната власт*

(11) проект за КОНСТИТУЦИЯ НА РЕПУБЛИКА БЪЛГАРИЯ

Внесен от **н.п. Виктор Вълков**, председател на парламентарната група на БЗНС, с подписите на 16 народни представители членове на парламентарната група на БЗНС

Характеристики	Описание
Източници:	<p><i>ЦДА, ф. 117, оп. 46, а. е. 916, л. 98-156.</i></p> <p><i>Българските конституции и конституционни проекти, София 2003 г., Издателство "Петър Берон", Второ преработено и допълнено издание, съставители: доц. д-р Веселин Методиев и доц. д-р Лъчезар Стоянов, ISBN 954-402-062-4</i></p>
Структура на проекта	<p>Преамбюл</p> <p>Раздел I ОСНОВНИ ПРИНЦИПИ</p> <p>Раздел II ПРАВА, СВОБОДИ И ЗАДЪЛЖЕНИЯ НА ГРАЖДАНИТЕ</p> <p>Раздел III НАРОДНО СЪБРАНИЕ</p> <p>Раздел IV ПРЕЗИДЕНТ НА РЕПУБЛИКАТА</p> <p>Раздел V МИНИСТЕРСКИ СЪВЕТ (ПРАВИТЕЛСТВО)</p> <p>Раздел VI ОРГАНИ НА МЕСТНА ВЛАСТ И САМОУПРАВЛЕНИЕ</p> <p>Раздел VII КОНСТИТУЦИОНЕН СЪД</p> <p>Раздел VIII СЪД И ПРОКУРАТУРА</p> <p>Раздел IX СМЕТНА ПАЛАТА</p> <p>Раздел X ДЕВИЗ, КЛЕТВА, ГЕРБ, ПЕЧ АТ, ЗНАМЕ, ХИМН И СТОЛИЦА НА РЕПУБЛИКА БЪЛГАРИЯ</p> <p>Раздел XI ИЗМЕНЕНИЯ И ДОПЪЛНЕНИЯ НА КОНСТИТУЦИЯТА 25</p> <p>ЗАКЛЮЧИТЕЛНИ РАЗПОРЕДБИ5</p>
Конституционна уредба на държавата	<p><i>Според проекта България е парламентарна република с демократично управление, основана на свободата, справедливостта, хуманизма, равенството и политическия плурализъм, интегрирана с народите от Европа и света.</i></p> <p><i>Осъществяването на властта в Република България се основава върху разделянето ѝ на законодателна, изпълнителна и съдебна. Законодателната власт се упражнява от Народното събрание. Изпълнителната власт принадлежи на правителството и е под надзора на Народното събрание и Президента на Републиката. Съдебната власт е независима и се осъществява от съдилищата, които постановяват своите решения и присъди в името на Република България.</i></p> <p><i>Народното събрание е върховен, постоянно действащ орган на държавната власт, осъществяващ законодателната дейност в страната. Право на законодателна инициатива имат Президентът на Републиката, Министерският съвет,</i></p>

Характеристики	Описание
	<p><i>парламентарните групи и народните представители. Приетите от Народното събрание закони се изпращат в 7-дневен срок на Конституционния съд, който в 14-дневен срок се произнася по съответствието им с Конституцията.</i></p> <p><i>Президентът на Републиката осъществява надзор върху дейността на правителството; по предложение на председателя на Министерския съвет назначава и освобождава от длъжност ръководителите на ведомствата без ранг на министерства.</i></p> <p><i>Според проекта Министерският съвет осъществява изпълнителната власт в Република България. Издаването, действието и изпълнението на актовете на Министерския съвет и на отделните министри се уреждат със закон.</i></p> <p><i>Министрите отменят противозаконните и неправилните актове и действия на съответните специализирани изпълнително-разпоредителни органи на местните съвети, и могат да спират изпълнението на незаконните и неправилните актове и действия на изпълнителните органи на местните съвети. При спор въпросът решава Министерският съвет.</i></p> <p><i>Контролът за конституционност е на Конституционния съд.</i></p>
<p>Място на съдебната власт в Конституционна уредба на държавата/Общ модел на СС</p>	<p>Структурата и организацията на съдебната власт е предмет на уредба на Раздел VIII Съд и прокуратура.</p> <p>Съдебното производство е двуинстанционно.</p> <p>Съдопроизводството се осъществява от съдии и съдебни заседатели. Съдиите, главния прокурор и съдебните заседатели се избират от Народното събрание за срок от 5 години. Избраните за съдии лица със съдийски стаж повече от 15 години са несменяеми.</p>
<p>Организация на Съда</p>	<p><i>Съдебната власт в Република България се осъществява от Върховен съд, окръжни и околийски съдилища. Съдилищата биват граждански и военни. Арбитражни съдилища и особени юрисдикции се създават в предвидените от закона случаи. При Върховния съд, както и при окръжните и общинските съдилища се създават административни отделения.</i></p> <p><i>Върховният съд осъществява съдебен надзор върху влезлите в сила решения и присъди на окръжните и околийските съдилища и особените юрисдикции. Той осигурява точното и еднакво приложение на законите от тях.)</i></p> <p><i>Председателят на Върховния съд отчита своята дейност пред Народното събрание един път на календарна година.</i></p>
<p>Организация на прокуратурата</p>	<p><i>Прокуратурата съдействува за осъществяването на правораздавателната власт, защитава правата на гражданите и обществения интерес. Организацията и дейността на Прокуратурата се уреждат със закон.</i></p> <p><i>Прокуратурата повдига и поддържа обвинението по наказателни дела, участва в граждански и административни</i></p>

Характеристики	Описание
	дела и осъществява надзор за законност на територията на Република България. Прокуратурата се състои от прокурори при Главната прокуратура, окръжни и околийски прокурори. При изпълнение на дейността си прокурорите са независими и се подчиняват само на закона
Място на следствието/съдебни служби	Няма текстове
Съдебни съвети	Няма текстове.
Адвокатура	Гражданите имат право на защита пред всички правораздавателни органи. Адвокатска защита се допуска от момента на задържането.

(а) Модел на съдебната власт според проекта на БЗНС

България е парламентарна република с демократично управление, основана на свободата, справедливостта, хуманизма, равенството и политическия плюрализъм, интегрирана с народите от Европа и света. Осъществяването на властта в Република България се **основава върху разделянето ѝ на законодателна, изпълнителна и съдебна. Съдебната власт е независима и се осъществява от съдилищата.**

Моделът на съдебната власт е изграден върху следните конституционни постулати:

1. Органи, принадлежащи към съдебната власт, т.е. *каква е нейната обща структура*: - съдии, съдебни заседатели и прокуратура
2. Конституционни гаранции за независимост на съдебната система/съдиите и прокурорите - Съдиите, главния прокурор и съдебните заседатели се избират от Народното събрание за срок от 5 години. Избраните за съдии лица със съдийски стаж **повече от 15 години** са несменяеми.
3. Конституционната юрисдикция се осъществява в рамките на (*част или не от СС*) от (*място на органите за конституционен контрол и на други институции, притежаващи между другото и правораздавателни функции, в системата на разделението на властите*) - Конституционният съд се състои от 9 членове. В състава му може да бъде избран български гражданин, навършил 40 години и неосъждан за умишлени престъпления от общ характер, с юридическо образование и не по-малко от 15 години стаж в юридическата професия. Членовете на Конституционния съд са несменяеми.
4. Структурата на съда (*система на съдилищата не само от гледна точка на инстанционност, но по-скоро във връзка със съществуването на специализирани съдилища*) Съдебното производство е двуинстанционно и се осъществява от:
 - **Върховен съд,**
 - **окръжни и околийски съдилища.**

Съдилищата биват граждански и военни. Арбитражни съдилища и особени юрисдикции се създават в предвидените от закона случаи. При Върховния съд, както и при окръжните и общинските съдилища се създават административни отделения.

5. Бюджет на СВ – не се разглежда
6. *Статут на съдиите, избор, назначения, сменяемост* – несменяеми след 15 години стаж като съдия. Съдиите и съдебните заседатели се избират се от НС с мандат 5 год.
7. Организацията и дейността на учрежденията, които обслужват правосъдието – не е са разглеждани.
8. Прокуратура, структура и статут – Прокуратурата се състои от прокурори при Главната прокуратура, окръжни и околийски прокурори. При изпълнение на дейността си прокурорите са независими и се подчиняват само на закона.
9. Главен прокурор- избор, мандатност, отчетност - организацията и дейността на Прокуратурата се уреждат със закон
10. Организацията на прокуратурата и назначения на прокурорите - организацията и дейността на Прокуратурата се уреждат със закон.
11. Съдебен съвет – специфични функции и роля - система за управление и самоуправление на *съдебната власт*

(12) проект за КОНСТИТУЦИЯ НА РЕПУБЛИКА БЪЛГАРИЯ

Внесен с подписите на 129 народни представители (на Българската социалистическа партия)

Характеристики	Описание
Източници:	<p><i>Библиотека на Народното събрание</i></p> <p><i>ЦДА, ф. 117, оп. 46, а. е. 916а, л. 60-105</i></p> <p><i>Българските конституции и конституционни проекти, София 2003 г., Издателство "Петър Берон", Второ преработено и допълнено издание, съставители: доц. д-р Веселин Методиев и доц. д-р Лъчезар Стоянов, ISBN 954-402-062-4</i></p>
Структура на текста	<p><i>ПРЕАМБЮЛ</i></p> <p><i>Глава първа ОБЩИ ПОЛОЖЕНИЯ</i></p> <p><i>Глава втора ОСНОВНИ ПРАВА И ЗАДЪЛЖЕНИЯ НА ГРАЖДАНИТЕ</i></p> <p><i>Глава трета НАРОДНО СЪБРАНИЕ</i></p> <p><i>Глава четвърта ПРЕЗИДЕНТ НА РЕПУБЛИКАТА</i></p> <p><i>Глава пета МИНИСТЕРСКИ СЪВЕТ И ДЪРЖАВНА АДМИНИСТРАЦИЯ</i></p> <p><i>Глава шеста СЪДЕБНА МАГИСТРАТУРА</i></p> <p><i>Глава седма МЕСТНО САМОУПРАВЛЕНИЕ</i></p> <p><i>Глава осма КОНСТИТУЦИОНЕН СЪД</i></p> <p><i>Глава девета СЪЗДАВАНЕ И ИЗМЕНЕНИЕ НА КОНСТИТУЦИЯТА</i></p> <p><i>(някои от текстовете са дадени във варианти)</i></p>
Конституционна уредба на държавата	<p>Според проекта България е демократична, социална и правова държава с форма на управление парламентарна република. България е единна и неделима република. Разделението на държавната власт на законодателна, изпълнителна и съдебна осигурява свободата на гражданите, политическата демокрация, рационалното и ефективно управление на държавата.</p> <p>Народното събрание е единственият законодателен орган на републиката. То осъществява законодателната власт. Право на законодателна инициатива имат народните представители и Министерският съвет. Народна инициатива се осъществява чрез внасяне на готов законопроект от името на най-малко 30 000 избиратели. Проектът препраща към закон относно редът и условията за осъществяване на народната инициатива.</p> <p>Законите се одобряват на две гласувания и се обнародват от Президента.</p> <p>Конституционният контрол се осъществява от Конституционния съд, който обявява несъответствието с Конституцията на законите и нормативните актове със сила на закон.</p>

Характеристики	Описание
	<p>Президентът олицетворява единството на народа, осигурява нормалната дейност на държавните органи и представлява държавата в международните отношения.</p> <p>Министерският съвет ръководи и провежда вътрешната и външната политика на Република България в съответствие с Конституцията и законите. Той се състои от председател, заместник-председатели и министри, като устройството му се определя със закон.</p> <p>Териториалните общности на републиката са околиците и общините. Те се самоуправляват пряко и чрез местни представителни органи. Органи за местно самоуправление в общините и околиците са общинските и околийските съвети, чийто функции, устройство и правомощия се определят със закон.</p>
<p>Място на съдебната власт в Конституционна уредба на държавата/Общ модел на СС</p>	<p>Структурата и организацията на съдебната власт е предмет на уредба в Глава шеста от проекта - Съдебна магистратура. Основните принципи за изграждане и устройство на съдебната власт, които могат да бъдат изведени от уредбата в проекта, са:</p> <p><i>самостоятелно осъществяване на правосъдието от съдилищата, прокуратурата и органите на следствието в името на народа с цел гаранция и защита на живота, свободата, достойнството на личността, собствеността, правата и законните интереси на гражданите, юридическите лица и държавата;</i></p> <p><i>независимост от законодателната и изпълнителната власт;</i></p> <p><i>състав на съдебната магистратура – включва съдиите, прокурорите и съдия-следователите;</i></p> <p><i>законова уредба на устройството на съдебната магистратура, условията и редът за назначаване на съдиите, прокурорите и съдия-следователите, подведомствеността и поредността на делата, производството за тяхното разглеждане.</i></p>
<p>Организация на Съда</p>	<p><i>1. Структура на съдебната система, включваща:</i></p> <p><i>Върховен касационен съд /ВКС/, апелативни съдилища, окръжни съдилища и районни съдилища;</i></p> <p><i>забрана за създаване на извънредни съдилища;</i></p> <p><i>осъществяване на правосъдие по военни престъпления в мирно и военно време по ред, определен със закон.</i></p> <p><i>2. Организация и функции на ВКС Според проекта ВКС осигурява точното и еднакво прилагане на законите. Уредбата на всички останали въпроси относно структурата, организацията, правомощията и дейността на съда и останалите съдилища следва да бъде предвидена в устройствения закон на съдебната магистратура, към който препраща проектът.</i></p> <p><i>3. Организация на съдебното производство, която осигурява:</i></p> <p><i>точно и еднакво прилагане на Конституцията и законите спрямо всички;</i></p>

Характеристики	Описание
	<p><i>равенство и състезателност във всички фази на съдебния процес;</i></p> <p><i>право на защита на гражданите и юридическите лица при осъществяване на правосъдието. със съдействието на адвокатура, чийто функции и организация, както и правата и задълженията на адвокатите, се уреждат със закон.</i></p> <p><i>участие на съдебни заседатели в правосъдието при условия и по ред, установени със закон.</i></p> <p><i>4. Статут на съдиите, включващ:</i></p> <p><i>независимост и несменяемост;</i></p> <p><i>назначаване от президента на Република България по предложение на ВСС;</i></p> <p><i>забрана за задържане и възбуждане на наказателно преследване срещу тях освен за тежко престъпление и то с разрешение на ВСС. Разрешение не се иска при заварено тежко престъпление, като незабавно се уведомява Висшият съдебен съвет.</i></p>
<p>Организация на прокуратурата</p>	<p><i>1. Структура на прокуратурата – към всички съдилища има прокурори.</i></p> <p><i>2. Функции на прокуратурата – повдигане и поддържане на обвинението по наказателни дела, участие в граждански и административни дела в предвидените от закона случаи.</i></p> <p><i>3. Статут на прокурорите, включващ:</i></p> <p><i>независимост и несменяемост;</i></p> <p><i>назначаване от президента на Република България по предложение на ВСС;</i></p> <p><i>забрана за задържане и възбуждане на наказателно преследване срещу тях освен за тежко престъпление и то с разрешение на ВСС. Разрешение не се иска при заварено тежко престъпление, като незабавно се уведомява Висшият съдебен съвет.</i></p>
<p>Място на следствието/съдебни служби</p>	<p><i>1. Съдия-следователи - към съдилищата, разглеждащи дела като първа инстанция, има съдия-следователи.</i></p> <p><i>2. Статут на съдия-следователите, включващ:- независимост и несменяемост;</i></p> <p><i>назначаване от президента на Република България по предложение на ВСС;</i></p> <p><i>забрана за задържане и възбуждане на наказателно преследване срещу тях освен за тежко престъпление и то с разрешение на ВСС. Разрешение не се иска при заварено тежко престъпление, като незабавно се уведомява Висшият съдебен съвет.</i></p>
<p>Съдебни съвети</p>	<p><i>Висш съдебен съвет /ВСС/</i></p> <p><i>1. Състав – 15 членове, представители на юридическата наука и практика с най-малко 15 години юридически стаж, за срок 3 години, от които 9 са избрани от съдебната магистратура и 3</i></p>

Характеристики	Описание
	<p>от Народното събрание. Те не могат да бъдат преизбрани веднага след изтичане на мандата им.</p> <p>Членове по право са председателят на ВКС, главният прокурор при ВКС и председателят на Висшия адвокатски съвет. Съветът се председателства от президента, а в негово отсъствие – от министъра на правосъдието.</p> <p>2. Функции:</p> <p>предлага назначенията, повишава и премества съдебните магистрати и предприема дисциплинарни мерки срещу тях;</p> <p>определя седалищата и съдебните райони на апелативните, окръжните и районните съдилища;</p> <p>определя броя на съдиите, прокурорите и съдии-следователите.</p>
Адвокатура	<p>Според проекта адвокатурата съдейства при осъществяване на правото на защита на гражданите и юридическите лица при осъществяване на правосъдието. Функциите и организацията на адвокатурата, както и правата и задълженията на адвокатите, се уреждат със закон.</p>
Бележки/мотиви	<p>Модел на СС е единна магистратура.</p>

(а) Модел на съдебната власт според проекта на

България е демократична, социална и правова държава с форма на управление парламентарна република. Разделението на държавната власт на законодателна, изпълнителна и съдебна осигурява свободата на гражданите, политическата демокрация, рационалното и ефективно управление на държавата.

Моделът на съдебната власт е изграден върху следните конституционни постулати:

1. Органи, принадлежащи към съдебната власт, т.е. *каква е нейната обща структура*: съдебна магистратура – самостоятелно осъществяване на правосъдието от съдилищата, прокуратурата и органите на следствието. Съставът на съдебната магистратура включва съдиите, прокурорите и съдия-следователите.
2. Конституционни гаранции за независимост на съдебната система/съдиите и прокурорите - Съдиите, прокурорите и съдия-следователите са независими, несменяеми и се назначават от президента на републиката по предложение на Висшия съдебен съвет.
3. Конституционната юрисдикция се осъществява в рамките на *(част или не от СС) от (място на органите за конституционен контрол и на други институции, притежаващи между другото и правораздавателни функции, в системата на разделението на властите)* – Конституционен съд от 9 съдии с 6 годишен мандат.
4. Структурата на съда *(система на съдилищата не само от гледна точка на инстанционност, но по-скоро във връзка със съществуването на специализирани съдилища)*:
 - **Върховен касационен съд (ВКС);**
 - **апелативни съдилища,**

- окръжни съдилища и
 - районни съдилища.
5. Бюджет на СВ – не се разглежда.
 6. *Статут на съдиите, избор, назначения, сменяемост:* - независими, несменяеми и се назначават от президента на републиката по предложение на Висшия съдебен съвет. Устройството на съдебната магистратура, условията и редът за назначаване на съдиите, прокурорите и съдия-следователите, подведомствеността и поредността на делата, производството на тяхното разглеждане и участието на съдебните заседатели в правосъдието се уреждат със закон.
 7. Организацията и дейността на учрежденията, които обслужват правосъдието
 8. Прокуратура, структура и статут - Устройството на съдебната магистратура, условията и редът за назначаване на съдиите, прокурорите и съдия-следователите, подведомствеността и поредността на делата, производството на тяхното разглеждане и участието на съдебните заседатели в правосъдието се уреждат със закон.
 9. Главен прокурор- избор, мандатност, отчетност – не се предвижда
 10. Организацията на прокуратурата и назначения на прокурорите – урежда се със закона за съдебната магистратура;
 11. Съдебен съвет – специфични функции и роля - система за управление и самоуправление на *съдебната власт Състав* – 15 членове, представители на юридическата наука и практика с най-малко 15 години юридически стаж, за срок 3 години, от които 9 са избрани от съдебната магистратура и 3 от Народното събрание. Те не могат да бъдат преизбирани веднага след изтичане на мандата им. Членове по право са председателят на ВКС, главният прокурор при ВКС и председателят на Висшия адвокатски съвет.

(13) проект за КОНСТИТУЦИЯ НА БЪЛГАРИЯ

Внесен от председателя на парламентарната група на Българския земеделски народен съюз "Никола Петков"

Характеристики	Описание
Източници:	<p>ЦДА, ф. 117, оп. 46, а.е. 916а, л. 136-164.</p> <p>Библиотека на Народното събрание, вх. № 102-15.41 от 21.01.1991. г.</p> <p>Българските конституции и конституционни проекти, София 2003 г., Издателство "Петър Берон", Второ преработено и допълнено издание, съставители: доц. д-р Веселин Методиев и доц. д-р Лъчезар Стоянов, ISBN 954-402-062-4</p>
Структура на проекта	<p>Глава I, ДЪРЖАВНО-ОБЩЕСТВЕНО УСТРОЙСТВО</p> <p>Глава II ИКОНОМИЧЕСКО УСТРОЙСТВО</p> <p>Глава III СОЦИАЛНО УСТРОЙСТВО И ОТНОШЕНИЯ В ДУХОВНАТА ОБЛАСТ</p> <p>Глава IV ОСНОВНИ ПРАВА И ЗАДЪЛЖЕНИЯ НА ГРАЖДАНИТЕ</p> <p>Глава V НАРОДНО СЪБРАНИЕ</p> <p>Глава VI ВЕЛИКО НАРОДНО СЪБРАНИЕ</p> <p>Глава VII ПРЕДСЕДАТЕЛ НА РЕПУБЛИКАТА</p> <p>Глава VIII ПРАВИТЕЛСТВО</p> <p>Глава IX МЕСТНИ ОРГАНИ НА ВЛАСТТА</p> <p>Глава X ПРАВОСЪДИЕ</p> <p>Глава XI КОНСТИТУЦИОННИ ГАРАНЦИИ</p> <p>Глава XII ГЕРБ, ПЕЧАТ, ЗНАМЕ И СТОЛИЦА</p> <p>Глава XIII ИЗМЕНЕНИЕ НА КОНСТИТУЦИЯТА</p>
Конституционна уредба на държавата	<p><i>Според проекта на Конституция България е демократична република с парламентарно управление. Република България е правова държава, независима, единна и неделима общност, която се управлява точно според Конституцията и законите съобразно Конституцията.</i></p> <p><i>Законодателната власт се упражнява от Народното събрание. Правото на законодателна инициатива е предоставено на правителството, всеки член на Народното събрание и председателя на Републиката. Народът упражнява законодателната инициатива чрез предложения от най-малко 50 000 избиратели. Законите се одобряват на три гласувания и се обнародват от председателя на Републиката.</i></p> <p><i>Народното събрание няма правомощия да отменя или изменя Конституцията, това може да направи единствено демократично избрано Велико Народно събрание.</i></p>

Характеристики	Описание
	<p><i>Основният орган, който следи за съобразяване на разпоредбите на Конституцията, е Конституционният съд – той отменя закони или отделни разпоредби, които нарушават Конституцията.</i></p> <p><i>Председателят на Републиката е държавен глава на България и представлява държавата във всички случаи, предвидени в Конституцията и законите.</i></p> <p><i>Изпълнителната власт е поверена на правителството и се упражнява от Министерския съвет и съответния министър под върховния надзор на председателя на Републиката. То се състои от председател, заместник-председател и министри.</i></p> <p><i>Министерствата са посочени в проекта на Конституцията.</i></p> <p><i>Правителството ръководи управлението на държавата.</i></p> <p><i>Министрите отговарят солидарно пред Народното събрание за общата политика на правителството, а всеки министър отговаря за своите лични действия.</i></p> <p><i>Територията на България административно се дели на окръзи, околии и общини, чийто граници се определят от председателя на Републиката. Управлението и самоуправлението на окръзите, околиците и общините, както и техните органи за управление, се определят със закон.</i></p>
<p>Място на съдебната власт в Конституционна уредба на държавата/Общ модел на СС</p>	<p>Структурата и организацията на съдебната власт е предмет на уредба в Глава X от проекта – Съдебна власт. Основните принципи за изграждане и устройство на съдебната власт, които могат да бъдат изведени от уредбата в проекта, са:</p> <p>осъществяване на правосъдието в името на народа и точно според законите;</p> <p>подчиненост на съдиите единствено на закона;</p> <p>независимост от всяка друга власт;</p> <p>независимост от законодателната и изпълнителната власт;</p> <p>законова уредба на устройството и компетентността на общите съдилища, както и на устройството на прокуратурата и взаимната ѝ зависимост със съдилищата.</p>
<p>Организация и функции на Съда</p>	<p><i>Структура на съдилищата, която включва:</i></p> <p><i>Върховен съд /ВС/ и Висш административен съд /ВАС/;</i></p> <p><i>общини /редовни/ съдилища, чието устройство и компетентност се определят със закон. Към тези съдилища могат да се създават специализирани отдели за определени области на законодателството;</i></p> <p><i>военни съдилища, на които в мирно време са подсъдни само военните престъпления, извършени от военнослужещи или в съучастие с военнослужещи, а компетентността им във военно време се определя със закон;</i></p> <p><i>забрана за създаване на извънредни и специални съдилища освен в случай на война.</i></p>

Характеристики	Описание
	<p><i>Организация и функции на ВС - правомощие на общите събрания на колегиите на ВС да дават тълкувания на закон или подзаконов нормативен акт в областта, в която действат, както и правомощието на общото събрание на ВС – по всички въпроси, включени в компетентността на общите съдилища.</i></p> <p><i>Организация и функции на ВАС</i></p> <p><i>Според проекта ВАС осъществява закрила на законните интереси на физическите и юридическите лица по отношение на осъществяването на държавното управление в случаите и по ред, определени със закон.</i></p> <p><i>Общото събрание на ВАС може да дава тълкувания по административно-правни въпроси, спадащи към съдебната компетентност на съдилищата. Тези тълкувания са задължителни за съответните съдилища, ако не противоречат на тълкуване на закон от Народното събрание или на подзаконов нормативен акт от органа, издал акта.</i></p> <p><i>Организация на съдебното производство, която осигурява участие на представители на населението в правораздаването в случаи и във форми, определени със закон.</i></p> <p><i>Статут на съдиите, включващ:</i></p> <p><i>избор на съдиите от Народното събрание по предложение на министъра на правосъдието, след предварително проведен конкурс от Висшия съдебен съвет (ВСС);</i></p> <p><i>изискване за кандидатите да бъдат лица с юридическо образование и да отговарят на другите изисквания, предвидени в закон;</i></p> <p><i>несменяемост на редовно избраните съдии, като те не могат да бъдат отстранявани временно и окончателно от служба, нито да бъдат пренасочвани на друга работа освен по решение на Висшия съдебен съвет;</i></p> <p><i>правомощие на министъра на правосъдието да налага на съдиите само такива дисциплинарни наказания, които не се отразяват на предмета на тяхната дейност или на определеното им трудово възнаграждение;</i></p> <p><i>правомощие на министъра на правосъдието да освобождава от длъжност съдии, пожелали писмено това, ако са спазени необходимите за тази цел законови изисквания;</i></p> <p><i>възможност със закон да бъде предвидено правомощие на министъра на правосъдието да назначава за срок до 2 години съдии, които да заместят болни или отсъстващи съдии или да придобият през това време необходимите практически познания;</i></p> <p><i>право на защита пред ВСС по дисциплинарни дела;</i></p> <p><i>независимост и подчиненост единствено на Конституцията и законите при осъществяване на своите функции;</i></p>

Характеристики	Описание
	<i>несменяемост на редовно избраните съдии. Те не могат да бъдат отстранявани от служба временно или окончателно, нито да бъдат пренасочвани на друга работа освен по решение на ВСС; произнасяне на Народното събрание по търсене на отговорност от председателя на Върховния съд.</i>
Организация на прокуратурата	Устройството на прокуратурата и взаимната ѝ зависимост със съдилищата се определя със закон. Прокуратурата се ръководи от главния прокурор, който се избира от Народното събрание. Народното събрание се произнася по търсене на отговорност от главния прокурор.
Място на следствието/съдебни служби	<i>Според проекта следствените органи са подчинени на прокуратурата по отношение разследването на делата.</i>
Съдебни съвети	Проектът предвижда създаване на Висш съдебен съвет (ВСС) към Министерството на правосъдието със следната уредба: 1. Състав: председател – министърът на правосъдието, заместник-председатели – председателите на Върховния съд и на Висшия административен съд и главният прокурор, секретар и членове – избрани от Народното събрание измежду видни практикуващи юристи и хабилитирани преподаватели от висшите юридически учебни заведения. 2. Функции – провеждане на конкурсите за кандидати за съдии, разглеждане на дисциплинарни дела срещу съдии извън делата от компетентността на министъра на правосъдието, вземане на решения за освобождаване на съдии на безвиновни основания. 3. Ред за работа на ВСС – определен със закон.
Бележки/мотиви	<i>Законодателна инициатива от 50000 души</i> <i>Съдебни служби</i> <i>Министерството на правосъдието има право да организира дейността на службите, свързани с правораздаването, без да се накърнява компетентността на ВСС.</i>

(а) Модел на съдебната власт според проекта на парламентарната група на БЗНС „Никола Петков“

България е демократична република с парламентарно управление

Прокламираме на принципа за разделение на властите: Съдилищата са независими от всяка друга власт.

Моделът на съдебната власт е изграден върху следните конституционни постулати:

1. Органи, принадлежащи към съдебната власт, т.е. *каква е нейната обща структура*: основно съдилищата, като взаимодействието на прокуратурата с тях се определя със закон.

2. Конституционни гаранции за независимост на съдебната система/съдиите и прокурорите – проектът определя, че съдебната власт е независима от всяка, друга власт, независима от законодателната и изпълнителната власт;
3. Конституционната юрисдикция се осъществява в рамките на (*част или не от СС*) от (*място на органите за конституционен контрол и на други институции, притежаващи между другото и правораздавателни функции, в системата на разделението на властите*)
4. Структурата на съда (*система на съдилищата не само от гледна точка на инстанционност, но по-скоро във връзка със съществуването на специализирани съдилища*):
 - Върховен съд /ВС/ и Висш административен съд /ВАС/;
 - общи /редовни/ съдилища, чието устройство и компетентност се определят със закон. Към тези съдилища могат да се създават специализирани отдели за определени области на законодателството;
5. Бюджет на СВ не се разглежда
6. Статут на съдиите, избор, назначения, сменяемост - избор на съдиите от Народното събрание по предложение на министъра на правосъдието, след предварително проведен конкурс от Висшия съдебен съвет (ВСС). Законът може да предвиди правомощие на министъра на правосъдието да освобождава от длъжност съдии, пожелали писмено това, ако са спазени необходимите за тази цел законови изисквания, и да назначава съдии за срок до две години, които да заместят болни или отсъстващи съдии или да придобият през това време необходимите практически познания ;
7. Организацията и дейността на учрежденията, които обслужват правосъдието следствените органи са подчинени на прокуратурата по отношение разследването на делата.
8. Прокуратура, структура и статут Устройството на прокуратурата и взаимната ѝ зависимост със съдилищата се определя със закон.
9. Главен прокурор- избор, мандатност, отчетност - Прокуратурата се ръководи от главния прокурор, който се избира от Народното събрание. Народното събрание се произнася по търсене на отговорност от главния прокурор Устройството на прокуратурата и взаимната ѝ зависимост със съдилищата се определя със закон.
10. Организацията на прокуратурата и назначения на прокурорите; Устройството на прокуратурата и взаимната ѝ зависимост със съдилищата се определя със закон.
11. Съдебен съвет – специфични функции и роля - система за управление и самоуправление на *съдебната власт* - ВСС към Министерството на правосъдието. председател – министърът на правосъдието, заместник-председатели – председателите на Върховния съд и на Висшия административен съд и главният прокурор, секретар и членове – избрани от Народното събрание измежду видни практикуващи юристи и хабилитирани преподаватели от висшите юридически учебни заведения.

(14) проект за КОНСТИТУЦИЯ

Изготвен от Александър Александров и внесен на 22 януари 1991 г.

Характеристики	Описание
Източници:	<p>ЦДА, ф. 117, оп. 46, а.е. 917, л. 107-125</p> <p>Библиотека на Народното събрание</p> <p>Българските конституции и конституционни проекти, София 2003 г., Издателство "Петър Берон", Второ преработено и допълнено издание, съставители: доц. д-р Веселин Методиев и доц. д-р Лъчезар Стоянов, ISBN 954-402-062-4</p>
Структура на проекта	<p>ОБЩИ ПОЛОЖЕНИЯ</p> <p>ОСНОВНИ ПРАВА, СВОБОДИ И ЗАДЪЛЖЕНИЯ В РЕПУБЛИКА БЪЛГАРИЯ</p> <p>ИКОНОМИЧЕСКИ ЖИВОТ</p> <p>НАРОДНИ СЪБРАНИЯ</p> <p>Велико народно събрание</p> <p>Народно събрание</p> <p>ПРАВИТЕЛСТВО</p> <p>Председател на Републиката (президент)</p> <p>Министри</p> <p>МЕСТНИ ОРГАНИ НА ВЛАСТТА</p> <p>Областни управи</p> <p>Областни събрания</p> <p>Изпълнителни директори</p> <p>Общински съвети</p> <p>Кметове</p> <p>СЪД И ПРОКУРАТУРА</p> <p>ДЪРЖАВНИ СИМВОЛИ. ДЪРЖАВЕН ПЕЧАТ. СТОЛИЦА, НАЦИОНАЛНИ И ОФИЦИАЛНИ ПРАЗНИЦИ</p> <p>ДОПЪЛНИТЕЛНИ РАЗПОРЕДБИ</p> <p>ПРЕХОДНИ РАЗПОРЕДБИ</p>
Конституционна уредба на държавата	<p>Според проекта България е свободна, независима и суверенна, парламентарна, демократична държава, с единна и неделима териториална цялост, в която задължителен е българският език. Гарант за неделимост на територията е Българската армия.</p> <p>Чл. 2. В Република България властта се осъществява от свободно избрани представителни органи. Държавните органи са:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Великото народно събрание; 2. Народното събрание;

Характеристики	Описание
	<p>3. Правителството, състоящо се от президент и министри;</p> <p>4. Областните управи;</p> <p>5. Общинските съвети;</p> <p>6. Кметовете;</p> <p>7. Съдът и прокуратурата.</p> <p>Висш орган на законодателната власт в Република България е Великото народно събрание. То единствено притежава учредителна власт. То се свиква по решение на Народното събрание, което се взема с мнозинство поне две трети от присъстващите.</p> <p>Правителството е висш орган на изпълнителната власт в Република България. То се състои от:</p> <p>1. Председател на Републиката (президент);</p> <p>2. Заместник-председател на Републиката (вицепрезидент);</p> <p>3. министри.</p> <p>Народното събрание приема принципна програма на правителството, към която то е длъжно да се придържа.</p> <p>Председателят на Републиката (президентът) е държавен глава. Той символизира единството и целостта на българската държава и българската нация и оглавява изпълнителната власт в Република България. Избира се чрез всеобщо тайно гласуване.</p> <p>Министрите ръководят само по едно министерство. Основните министерства (12) са определени в Конституцията, останалите се определят със закон. Министрите имат законодателна инициатива.</p> <p>Административно-териториалните единици в Република България са областите, общините и кметствата. Техните граници се определят със закон.</p> <p>Данъците се определят със закон и се събират по общини.</p> <p>Надзорът върху спазването на Конституцията се осъществява от Председателя на Републиката и съдилищата</p>
<p>Място на съдебната власт в Конституционна уредба на държавата/Общ модел на СС</p>	<p><i>Конституционният съд, който проектът поставя в съдебната власт, е висш орган на надзорната власт. Той следи за спазването на конституцията от органите на властта.</i></p> <p><i>Прокуратурата организира борбата срещу престъпленията, привличането под съдебна отговорност и изтърпяването на наказанията.</i></p> <p><i>Надзор върху действията на съдилищата осъществява прокуратурата. Всяко съдебно дело се гледа под надзора на прокурор.</i></p>
<p>Организация на Съда</p>	<p>Съдилищата осъществяват правосъдието в Република България.</p>

Характеристики	Описание
	<p>Чл. 107 (1) В Република България има следните съдилища:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Конституционен съд; 2. Върховен съд; 3. областни съдилища; 4. районни съдилища. <p>Делата се разглеждат в различните съдилища, в зависимост от тяхната важност.</p> <p>Съдиите са изборни. Срокът на правомощията им е седем години. Те могат да подават оставка.</p>
Организация на прокуратурата	<p><i>Прокуратурата организира борбата срещу престъпленията, привличането под съдебна отговорност и изтърпяването на наказанията.</i></p> <p><i>Надзор върху действията на съдилищата осъществява прокуратурата. Всяко съдебно дело се гледа под надзора на прокурор.</i></p> <p><i>Главният прокурор се избира от Народното събрание за седем години, отчита се пред него и има следните правомощия:</i></p> <ol style="list-style-type: none"> 1. да назначава и освобождава останалите прокурори; 2. да приема отчетите им; 3. да отменя противозаконни актове на подчинените му прокурори; 4. да изготвя отчети за Народното събрание; 5. да изготвя обвинителни актове; 6. да следи за законността по време на дело; 7. да изисква преразглеждане на дело; 8. да дава разрешения за обиски, следене на кореспонденция и лични съобщения; 9. да поставя под запрещение по време на следствие; 10. да подава оставка.
Място на следствието/съдебни служби	<i>Не е налична разпоредба,</i>
Съдебни съвети	<i>Няма разгледани</i>
Адвокатура	<i>Обвиняемият има право на защита.</i>
Бележки/мотиви	<i>Представеният проект описва президентска република. Няма ясна заявка за разделението на властите. Независимо, че правосъдието се осъществява от съдилищата, прокуратурата осъществява надзор върху действията на съдилищата.</i>

(а) Модел на съдебната власт според проекта на А. Александров

Съдебната власт е част от управлението на България, която е свободна, независима и суверенна, парламентарна, демократична държава, с единна и неделима териториална цялост, в която задължителен е българският език. Съдът и прокуратурата са държавни органи.

Прокламираше на принципа за разделение на властите: не е записано

Моделът на съдебната власт е изграден върху следните конституционни постулати:

1. Органи, принадлежащи към съдебната власт, т.е. *каква е нейната обща структура*: съд и прокуратура.
2. Конституционни гаранции за независимост на съдебната система/съдиите и прокурорите – не са определени.
3. Конституционната юрисдикция се осъществява от Конституционен съд, част от съдебната власт. Конституционният съд е висш орган на надзорната власт. Той следи за спазването на конституцията от органите на властта. Състои се от двадесет и един съдии, които се избират от НС, с подкрепата на всяка парламентарна група.
4. Структурата на съда (*система на съдилищата не само от гледна точка на инстанционност, но по-скоро във връзка със съществуването на специализирани съдилища*):
 - Конституционен съд;
 - Върховен съд;
 - областни съдилища;
 - районни съдилища.
5. Бюджет на СВ – не е определен
6. *Статут на съдиите, избор, назначаемост, сменяемост*, Съдиите са изборни. Срокът на правомощията им е седем години. Те могат да подават оставка.
7. Организацията и дейността на учрежденията, които обслужват правосъдието – не се разглежда.
8. Прокуратура, структура и статут Надзор върху действията на съдилищата осъществява прокуратурата. Всяко съдебно дело се гледа под надзора на прокурор.
9. Главен прокурор- избор, мандатност, отчетност Главният прокурор се избира от Народното събрание за седем години, отчита се пред него и има правомощие да иска преразглеждане на решено от съда дело и да отменя актове на подчинените му прокурори.
10. Организацията на прокуратурата и назначаемост на прокурорите – те са подчинени и се отчитат на главния прокурор.
11. Съдебен съвет – специфични функции и роля - система за управление и самоуправление на *съдебната власт – не е разглеждан*.

(15) проект за КОНСТИТУЦИЯ НА РЕПУБЛИКА БЪЛГАРИЯ

Изготвен от **Цоню Данев**, член на БЗНС "Никола Петков" от 1945 г., представен на Гиньо Ганев на 30 януари 1991 г.

Характеристики	Описание
Източници:	<p>ЦДА, ф. 117, оп. 46, а. е. 917, л. 127-136.</p> <p>Библиотека на Народното събрание</p> <p>Българските конституции и конституционни проекти, София 2003 г., Издателство "Петър Берон", Второ преработено и допълнено издание, съставители: доц. д-р Веселин Методиев и доц. д-р Лъчезар Стоянов, ISBN 954-402-062-4</p>
Структура на проекта	<p>ОСНОВНИ НАЧАЛА</p> <p>ЧАСТ I ПРАВА И ДЛЪЖНОСТИ НА ГРАЖДАНИТЕ</p> <p>Глава I. ГРАЖДАНСКИ ОТНОШЕНИЯ</p> <p>Глава II. ИКОНОМИЧЕСКИ ОТНОШЕНИЯ</p> <p>Глава III. ПОЛИТИЧЕСКИ ОТНОШЕНИЯ</p> <p>ЧАСТ II. ДЪРЖАВНО УСТРОЙСТВО НА РЕПУБЛИКАТА</p> <p>Глава I. ПРЕДСЕДАТЕЛ НА РЕПУБЛИКАТА</p> <p>Глава II. ПРАВИТЕЛСТВО</p> <p>Глава III. НАРОДНО СЪБРАНИЕ</p> <p>Глава IV. ВЕЛИКО НАРОДНО СЪБРАНИЕ</p> <p>Глава V. ВЪРХОВЕН СЪДЕБЕН СЪВЕТ ИЛИ ВЪРХОВЕН СЪВЕТ НА МАГИСТРАТУРАТА</p> <p>Глава VI. КОНСТИТУЦИОНЕН СЪД</p> <p>Глава VII. НАЦИОНАЛЕН СЪВЕТ ПО ИКОНОМИКА, ТРУД, ЗАЩИТА НА ОКОЛНАТА СРЕДА И ОБЩЕСТВЕНО ОСИГУРЯВАНЕ</p> <p>Глава VIII. ИЗМЕНЕНИЕ НА КОНСТИТУЦИЯТА</p>
Конституционна уредба на държавата	<p><i>Председателят на републиката се избира от Народното събрание на обединено заседание с толкова делегати, колкото са неговите членове, избрани за тази цел, с тайно гласоподаване и с мнозинство от две трети от всички участници в заседанието. След третото гласуване е достатъчно и абсолютно мнозинство. Може по предложение на МС да разтури Народното събрание.</i></p> <p><i>Председателят на републиката председателства Върховния съвет на магистратурата.</i></p> <p><i>Правителството на републиката се състои от министър-председател и министри, които заедно образуват Министерски съвет. Председателят на републиката назначава министър-председателя и само по негово предложение назначава и уволнява министрите.</i></p>

Характеристики	Описание
	<p><i>Земята принадлежи на тези, които я обработват. Закон определя случаите, при които неземеделци могат да притежават земи, както и размера им.</i></p> <p><i>Народното събрание упражнява законодателната функция – гласува законите. То не може да я отстъпва на друг орган. Законодателната инициатива принадлежи на правителството, на народните представители и на предвидените от конституцията органи. Законодателна инициатива притежават и най-малко 50 000 избиратели, като внесат в Народното събрание текст, съставен във форма на закон. Петстотин хиляди избиратели имат право да искат пълна или частична отмяна на закон чрез референдум.</i></p> <p><i>Великото народно събрание се свиква от председателя на републиката по решение на Обикновеното народно събрание, за да измени конституцията или територията на републиката, както и да реши сключването на договори за федеративни или конфедеративни отношения с други държави.</i></p> <p><i>Конституционният съд се произнася ПО</i></p> <p><i>съобразността на законите с конституцията;</i></p> <p><i>конфликти за компетентност между върховните конституционни органи;</i></p> <p><i>редовността на изборните операции по рекламации от всеки избирател, от избирателния район или от кандидата за народен представител на същия район. Той е компетентен да анулира избора или да поправи обявения резултат, като определи редовно избрания кандидат;</i></p> <p><i>обвинение срещу председателя на републиката, министър-председателя и министрите за престъпления по нарушаване на конституцията и законите.</i></p> <p><i>Територията на републиката административно се дели на окръзи, околии и общини, учредени със закон върху началата на самоуправлението.</i></p>
<p>Място на съдебната власт в Конституционна уредба на държавата/Общ модел на СС</p>	<p>Съдиите са независими и несменяеми.</p>
<p>Организация на Съда</p>	<p><i>Съдилищата и прокурорите при тях прилагат законите точно и еднакво към всички граждани. Съдиите са подчинени само на закона и произнасят присъдите и решенията си в името на Република България.</i></p> <p><i>Те са несменяеми и независими. Те не могат да бъдат уволнявани или временно отстранявани от служба, нито назначавани на нови съдебни или други длъжности, освен по силата на решение на Върховния съдебен съвет (Върховен съвет на магистратурата), прието в мотивирана форма и с гаранции за</i></p>

Характеристики	Описание
	<p>защита, установени от закона за съдоустройството на съдилищата или със съгласието им.</p> <p>Устройството на съдилищата, условията за реда на назначаването на съдиите и прокурорите, тяхното повишение, преместване и уволнение се уреждат от Закона за устройството на съдилищата.</p> <p>В пратораздаването участват и съдебни заседатели. Случаите и редът на участието им се уреждат със закон.</p> <p>Въвежда се със закон административно правосъдие, за да се осигури защитата на гражданите срещу актове и решения на административните органи.</p>
Организация на прокуратурата	<p>Прокурорите са към съдилищата. Устройството на съдилищата, условията за реда на назначаването на съдиите и прокурорите, тяхното повишение, преместване и уволнение се уреждат от Закона за устройството на съдилищата</p>
Място на следствието/съдебни служби	<p>Учредява се съдебна полиция, която е в пряко подчинение и разпореждане на съдебните органи. Закон урежда функциите ѝ (?). Отсъстват текстове за взаимодействие с органите на изпълнителната власт.</p>
Съдебни съвети	<p>Върховният съдебен съвет (Върховният съвет на магистратурата) представя за назначаване, повишаване и уволняване всички съдии и прокурори съгласно Закона за устройство на съдилищата.</p> <p>Върховният съдебен съвет (Върховният съвет на магистратурата) се състои от 15 членове. Председателят на републиката и първият председател на Върховния съд влизат в него по право. Осем членове се избират от обикновените съдии от техния състав.</p> <p>Пет члена се избират от Народното събрание с тайно гласоподаване, като един от тях е редовен професор от Юридическия факултет и четирима са адвокати с 15-годишна практика.</p> <p>От последните пет членове Върховният съдебен съвет избира заместник-председателя си. Председател на Върховния съдебен съвет е председателят на републиката.</p> <p>Решенията се взимат в присъствие на най-малко десет членове, седем от които са съдии.</p>
Адвокатура	<p>Гражданите имат право на защита пред съдебните и административните органи е единственият текст, регламентиращ защитата в съда.</p>

(а) Модел на съдебната власт според проекта на Ц. Донев

Съдебната власт е част от управлението на България, която е република с демократично парламентарно управление, основано на труда.

Прокламиране на принципа за разделение на властите: не, но урежда независимостта на съда и прокуратурата

Моделът на съдебната власт е изграден върху следните конституционни постулати:

1. Органи, принадлежащи към съдебната власт, т.е. *съдилища и прокуратура към тях*.
2. Конституционни гаранции за независимост на съдебната система/съдиите и прокурорите- Съдиите са независими и несменяеми.
3. Конституционната юрисдикция се осъществява в рамките на (*част или не от СС*) от (*място на органите за конституционен контрол и на други институции, притежаващи между другото и правораздавателни функции, в системата на разделението на властите*)- Конституционен съд от девет членове, назначавани по трима от председателя на републиката и от Народното събрание с тайно гласоподаване и трима – от Върховния съд. Те се избират за девет години и са непреизбираеми. Съставът се подновява на всеки 3 години. -
4. Структурата на съда (*система на съдилищата не само от гледна точка на инстанционност, но по-скоро във връзка със съществуването на специализирани съдилища*): Устройството на съдилищата, условията за реда на назначаването на съдиите и прокурорите, тяхното повишение, преместване и уволнение се уреждат от Закона за устройството на съдилищата
5. Бюджет на СВ не се разглежда
6. *Статут на съдиите, избор, назначаемост, сменяемост*, Устройството на съдилищата, условията за реда на назначаването на съдиите и прокурорите, тяхното повишение, преместване и уволнение се уреждат от Закона за устройството на съдилищата.
7. Организацията и дейността на учрежденията, които обслужват правосъдието - Учредява се съдебна полиция, която е в пряко подчинение и разпореждане на съдебните органи. Закон урежда функциите ѝ.
8. Прокуратура, структура и статут – прокурорите са към съдилищата. Устройството на съдилищата, условията за реда на назначаването на съдиите и прокурорите, тяхното повишение, преместване и уволнение се уреждат от Закона за устройството на съдилищата.
9. Главен прокурор- избор, мандатност, отчетност не се разглежда
10. Организацията на прокуратурата и назначаемост на прокурорите - Върховният съдебен съвет (Върховният съвет на магистратурата) представя за назначаване, повишаване и уволняване всички съдии и прокурори съгласно Закона за устройство на съдилищата.
11. Съдебен съвет – специфични функции и роля - система за управление и самоуправление на *съдебната власт* - Върховният съдебен съвет (Върховният съвет на магистратурата) представя за назначаване, повишаване и уволняване всички съдии и прокурори съгласно Закона за устройство на съдилищата. Върховният съдебен съвет (Върховният съвет на магистратурата) се състои от 15 членове. Председателят на републиката и първият председател на Върховния съд влизат в него по право. Осем членове се избират от обикновените съдии от техния състав.

(16) проект за КОНСТИТУЦИЯ НА БЪЛГАРИЯ

Внесен от Радикалдемократическата партия

Характеристики	Описание
Източници:	<i>ЦДА, ф. 117, оп. 46, а. е. 916а, л. 166-190</i> <i>Библиотека на народното събрание</i> <i>Българските конституции и конституционни проекти, София 2003 г., Издателство "Петър Берон", Второ преработено и допълнено издание, съставители: доц. д-р Веселин Методиев и доц. д-р Лъчезар Стоянов, ISBN 954-402-062-4</i>
Структура на проекта	I. Общи положения II. За държавната територия III. За вярата IV. За законите V. За държавните имоти VI. Гражданство VII. За държавните и обществените служби VIII. За правото на собственост IX. За данъците, бюджета и държавните заеми X. За правото на творчество, предприемчивост и труд XI. За личната неприкосновеност, за неприкосновеността на жилищата, кореспонденцията и съобщенията XII. За народното учение XIII. За свободата на печата и на другите средства за масово осведомяване XIV. За свободата на събранията и сдруженията XV. За народното представителство XVI. За държавния глава XVII. За държавния герб и за народното знаме XVIII. За правителството XIX. Съдебна власт XX. Конституционен съд XXI. Местно самоуправление XXII. Ред за изменение на Конституцията
Конституционна уредба на държавата	<i>Авторите на проекта декларират, че с него възстановяват и надграждат Търновската конституция с наложените от времето изменения. Проектът обявява българската народност като исторически създадена и доброволно приета единна и неделима културна общност на българския народ, независимо от расата, произхода, езика, вероизповеданието, общественото</i>

Характеристики	Описание
	<p><i>положение и убежденията на отделните граждани. Според проекта господстваща религия в България е източното изповедание на православно-християнската вяра и християните от неправославно изповедание, всички другояверци, български поданици, както и чужденците, които живеят временно или постоянно в България, се ползват със свобода на вероизповеданието си, ако изпълнението на техните обреди не нарушава законите и добрите нрави.</i></p> <p><i>Върховен законодателен орган е народното събрание. Законодателната инициатива принадлежи на Държавния глава и на Народното събрание. Народното събрание не може да приема никакъв закон, ако за него не са гласували най-малко половината плюс един от редовно избраните народни представители.</i></p> <p><i>Въпросите за промени в територията, промени в Конституцията и присъединяване към международни организации и общности се решават само от Велико народно събрание.</i></p> <p><i>Държавният глава възлага съставянето на правителство, назначава и освобождава от длъжност председателя на Министерския съвет и министрите съгласно вота на доверие или недоверие на Народното събрание. Държавният глава е главнокомандуващ всички въоръжени сили в страната и председател на Висшия съвет на отбраната.</i></p>
<p>Място на съдебната власт в Конституционна уредба на държавата/Общ модел на СС</p>	<p>Назначаването, преместването, повишаването и освобождаването от длъжност на съдиите и прокурорите става с указ на Държавния глава по предложение на министъра на правосъдието. Всеки съдия и прокурор, прослужил на такава длъжност три години, се атестира от комисия в състав: председателят на по-горе стоящата съдебна инстанция, председателят на съответния адвокатски съвет и представител на Министерство на правосъдието. Получилите положителна атестация съдии и прокурори стават несменяеми и могат да бъдат освободени от длъжност само по тяхно желание или когато тяхната непригодност, корумпираност или престъпност се установят по съдебен ред, предвиден в Закона за устройство на съдилищата.</p>
<p>Организация на Съда</p>	<p><i>Правораздаването в България се осъществява в името на народа само от законоустановени редовни съдилища.</i></p> <p><i>Всички граждански и наказателни дела се разглеждат в две инстанции по същество и една касационна. Преглед на влезли в законна сила решения по реда на надзора не се допуска.</i></p> <p><i>Устройството на съдилищата, тяхната компетентност, съдопроизводството и редът на обжалването, както и редът за назначаване, повишаване, преместване и освобождаване от длъжност на съдиите се уреждат с особен закон.</i></p>
<p>Организация на прокуратурата</p>	<p>Няма специална разпоредба.</p>

Характеристики	Описание
Място на следствието/съдебни служби	Няма разпоредба
Съдебни съвети	Няма специална разпоредба.
Адвокатура	Всеки гражданин има право на свободно избрана адвокатска защита и помощ при всички съдебни и следствени инстанции и действия. Това право не може да се ограничава нито със закон, нито с административни разпореждания, нито по друг начин.
Бележки/мотиви	Президентска парламентарна република

(а) Модел на съдебната власт според проекта на РДП

България е свободна и независими държава. Моделът на държавата е президентска парламентарна република

Прокламиране на принципа за разделение на властите: не

Моделът на съдебната власт е изграден върху следните конституционни постулати:

1. Органи, принадлежащи към съдебната власт, т.е. каква е нейната обща структура: законоустановени съдилища
2. Конституционни гаранции за независимост на съдебната система/съдиите и прокурорите – не са разписани
3. Конституционната юрисдикция се осъществява в рамките на (част или не от СС) от (място на органите за конституционен контрол и на други институции, притежаващи между другото и правораздавателни функции, в системата на разделенията на властите Създава се Върховен съд за конституционни гаранции (ВСКГ) със седалище София и състав: - Председател: председателят на ВКС; Подпредседател: председателят на ВАС; Членове- трима председатели на отделения на ВКС-трима председатели на отделения на ВАС; двама адвокати с практика най-малко 15 години; двама редовни професора по право.
4. Структурата на съда (система на съдилищата не само от гледна точка на инстанционност, но по-скоро във връзка със съществуването на специализирани съдилища)- Устройството на съдилищата, тяхната компетентност, съдопроизводството и редът на обжалването, както и редът за назначаване, повишаване, преместване и освобождаване от длъжност на съдиите се уреждат с особен закон. Всички граждански и наказателни дела се разглеждат в две инстанции по същество и една касационна, ВАС и ВКС.
5. Бюджет на СВ – не се разглежда

6. *Статут на съдиите, избор, назначаемост, сменяемост*, - Устройството на съдилищата, тяхната компетентност, съдопроизводството и редът на обжалването, както и редът за назначаване, повишаване, преместване и освобождаване от длъжност на съдиите се уреждат с особен закон. За съдии и прокурори се назначават лица с юридическа правоспособност след публично обявен и проведен конкурс. Назначаването, преместването, повишаването и освобождаването от длъжност на съдиите и прокурорите става с указ на Държавния глава по предложение на министъра на правосъдието
7. Организацията и дейността на учрежденията, които обслужват правосъдието – не се разглежда
8. Прокуратура, структура и статут – не се разглежда
9. Главен прокурор- избор, мандатност, отчетност – не се разглежда
10. Организацията на прокуратурата и назначаемост на прокурорите – не се разглежда
11. Съдебен съвет – специфични функции и роля - система за управление и самоуправление на *съдебната власт* – не се разглежда

(17) проект за КОНСТИТУЦИЯ НА РЕПУБЛИКА БЪЛГАРИЯ

Изготвен от колектив в състав: **проф. Живко Миланов, проф. Кино Лазаров, проф. Стефан Стойчев, проф. Евгени Танчев, к.ю.н. Любен Кулишев, доц. Снежана Начева, ст.н.с. Емилия Друмева, ст.н.с. Красен Стойчев**, въз основа на Заповед на председателя на ВНС

Характеристики	Описание
Източници:	ЦДА, ф. 117, оп. 46, а. е. 918, л. 2-25. Библиотека на НС <i>Българските конституции и конституционни проекти, София 2003 г., Издателство "Петър Берон", Второ преработено и допълнено издание, съставители: доц. д-р Веселин Методиев и доц. д-р Лъчезар Стоянов, ISBN 954-402-062-4</i>
Структура на проекта	Глава първа ОСНОВНИ ПОЛОЖЕНИЯ Глава втора ОСНОВНИ ПРАВА И ЗАДЪЛЖЕНИЯ НА ГРАЖДАНИТЕ Глава трета НАРОДНО СЪБРАНИЕ Глава четвърта ПРЕЗИДЕНТ НА РЕПУБЛИКАТА Глава пета ПРАВИТЕЛСТВО Глава шеста КОНСТИТУЦИОНЕН СЪД Глава седма МЕСТНО САМОУПРАВЛЕНИЕ И МЕСТНА АДМИНИСТРАЦИЯ Глава осма СЪДЕБНА ВЛАСТ Глава девета ДЪРЖАВНА АДМИНИСТРАЦИЯ Глава десета ИЗМЕНЕНИЕ И ДОПЪЛНЕНИЕ НА КОНСТИТУЦИЯТА. ПРИЕМАНЕ НА НОВА КОНСТИТУЦИЯ Глава единадесета, ПРЕХОДНИ И ЗАКЛЮЧИТЕЛНИ РАЗПОРЕДБИ
Конституционна уредба на държавата	<i>Според проекта Република България е единна, демократична, социална и правова държава с парламентарно управление. Тя се изгражда и функционира като правно-политически съюз на всички граждани в Републиката и осигурява свободното развитие на гражданското общество. Държавата създава законодателните основи на обществения живот, защитава конституционния строй, правата и свободите на гражданите, формира и провежда вътрешната и външната политика на страната.</i> <i>Държавната власт е разделена на законодателна, изпълнителна и съдебна. Народът осъществява държавната власт непосредствено и чрез органи, които са законодателни, изпълнителни и съдебни.</i> <i>В проекта Конституцията е определена като върховен закон, чийто норми се прилагат непосредствено, освен когато тя</i>

Характеристики	Описание
	<p><i>изрично предвиж да да се приеме закон за прилаганет о на определена разпоредба. Очерт ана е сист емат а от държ авни органи, механизмит е за нейнот о функциониране, компет енцииит е на основнит е органи и взаимоотно ношеният а меж ду т ях. В Глава т рет а от проект а е уреден ст ат ут ът на Народнот о събрание кат о пост оянно дейст ващ орган, осъщест яващ законодат елнат а власт .</i></p> <p><i>Инст ит ут ът на конст ит уционен надзор се осъщест ява от Конст ит уционния съд, койт о се произнася по съот вет ст виет о на законит е с Конст ит уцията, дава задълж ит елни т ължувания на Конст ит уцията и от меня прот иворечащит е на Конст ит уцията и законит е нормат ивни акт ове на президент а и на Минист ерския съвет . Правот о на законодат елна инициат ива е предост авено на народнит е предст авит ели и правит елст вот о.</i></p> <p><i>Президент ът олицет ворява единст вот о на народа, гарант ира суверенит ет а и т ерит ориалнат а цялост на ст ранат а, осигурява нормалнат а дейност на държ авнит е органи и предст авлява държ ават а в ст ранат а и в меж дународнит е ѝ от ношения. Той се избира пряко от избират елит е за срок от пет години по ред, определен в закона.</i></p> <p><i>Проект ът предвиж да изпълнит елнат а власт да бъде оглавена от Минист ерски съвет (МС), койт о организира провеж данет о на вът решнат а и външнат а полит ика на държ ават а и ръководи държ авнат а админист рация.</i></p> <p><i>Органи на мест нот о самоуправление в общинат а са общинскит е съвет и, койт о се избират от населениет о на съот вет нат а т ерит ория, а орган на изпълнит елнат а власт е кмет ът , койт о се избира от общинския съвет за срок 4 години.</i></p>
<p>Място на съдебната власт в Конституционна уредба на държавата/Общ модел на СС</p>	<p>Структурата и организацията на съдебната власт е предмет на уредба в Глава осма от проекта - Съдебна власт. Основните принципи за изграждане и устройство на съдебната власт, които могат да бъдат изведени от уредбата в проекта, са:</p> <p>точно и еднакво прилагане на закона спрямо всички граждани и юридически лица;</p> <p>подчиненост на съдиите единствено на закона;</p> <p>независимост на съдебната власт;</p> <p>законова уредба на устройството и компетентността на общите съдилища, както и на устройството на прокуратурата и взаимната ѝ зависимост със съдилищата.</p> <p>Общият модел включва Върховен касационен съд /ВКС/, Върховен административен съд /ВАС/, апелативни съдилища, областни и районни съдилища. Към всички общи съдилища има прокурори, а към съдилищата, които разглеждат наказателни дела като първа инстанция – и съдия-следовател.</p> <p>Проектът предвижда законова уредба на организацията и дейността на Висшия съдебен съвет, на съдилищата, прокурорските и следствените органи, статута на съдиите,</p>

Характеристики	Описание
	<p>прокурорите и съдия-следователите, условията и реда за избиране и освобождаване от длъжност на съдиите, съдебните заседатели, прокурорите и съдия-следователите, както и за осъществяване на тяхната отговорност.</p>
<p>Организация на Съда</p>	<p><i>По отношение на структурата на съдебната система проектът предвижда:</i></p> <p><i>Върховен касационен съд /ВКС/, апелативни, областни и районни съдилища;</i></p> <p><i>забрана за създаване на извънредни съдилища;</i></p> <p><i>възможност за създаване със закон на регионални административни съдилища, а за определени видове дела - и на други специализирани съдилища..</i></p> <p><i>Ръководство и функции на ВКС:</i></p> <p><i>избор на председател на ВКС от членовете на съда за срок 10 години;</i></p> <p><i>функции на ВКС – орган за върховен съдебен надзор върху дейността на всички общи съдилища и на определените в закона специализирани съдилища и за осигуряване точното и еднакво прилагане на законит е от т ях.</i></p> <p><i>Ръководство и функции на ВАС:</i></p> <p><i>избор на председател на ВКС от членовете на съда за срок 10 години;</i></p> <p><i>функции – орган за осъществяване на върховен съдебен надзор върху дейността на по-долустоящите административни съдилища и на определените в закона други съдилища и за осигуряване на точното и еднакво прилагане на законите от тях, както и за разглеждане на жалби срещу указание в закона административни актове.</i></p> <p><i>Организация на съдебното производство:</i></p> <p><i>равенство и състезателност на страните в съдебния процес;</i></p> <p><i>публично разглеждане на делата във всички съдилища, освен когато законът предвижда друго;</i></p> <p><i>-мотиви към всеки акт на правораздаване;</i></p> <p><i>безплатно правораздаване, освен ако със закон предвидено заплащането на такси и разноски по определени видове дела;</i></p> <p><i>право на защита на правата и законните интереси на гражданите във всяко съдебно или друго производство, упражнявано лично или с помощта на адвокат или друг правоспособен юрист. Право на адвокатска защита на обвиняемия от момента на предявяване на обвинението или от момента на задържането. Неприкосновеност на срещите и съобщенията между гражданина и защитника му. Законова уредба на правото на защита;</i></p>

Характеристики	Описание
	<p><i>участие на съдебни заседатели в правораздаването в определени от закона случаи. При осъществяване на функциите си те са независими и подчинени единствено на закона;</i></p> <p><i>имунитет като този на народните представители, докато осъществяват функциите си и пет години след това. В определени от закона случаи решение за снемане имунитета на съдия.</i></p> <p><i>Статут на съдиите, включващ:</i></p> <p><i>избор, повишаване, преместване и освобождаване от длъжност от Висшия съдебен съвет по предложение на министъра на правосъдието. Младшите съдии се избират за определен срок;</i></p> <p><i>избор на председателя на ВКС и на председателя на ВАС от членовете на тези съдилища с тайно гласуване за срок 10 години;</i></p> <p><i>несменяемост на съдиите. Те могат да бъдат освобождавани от длъжност само по собствено желание, при навършване на пенсионна възраст, при извършване на умишлено престъпление от общ характер, както и при трайна фактическа невъзможност да изпълняват задълженията си за повече от шест месеца;</i></p> <p><i>независимост и подчиненост единствено на закона при осъществяване на функциите им;</i></p> <p><i>имунитет като този на народните представители, докато осъществяват функциите си и пет години след това. В определени от закона случаи решение за снемане имунитета на съдия се взема от Висшия съдебен съвет;</i></p> <p><i>дисциплинарна отговорност пред Дисциплинарен съд, излъчен измежду членовете на Висшия съдебен съвет.</i></p> <p><i>изискване да бъдат български граждани с юридическо образование, неосъждани за умишлено престъпление от общ характер, неосвобождавани от длъжност в орган на съдебната власт поради дисциплинарно нарушение, служебно несъответствие или груби нарушения на обществения морал;</i></p> <p><i>независимост и подчиненост единствено на Конституцията и законите при осъществяване на функциите им.</i></p>
<p>Организация на прокуратурата</p>	<p><i>Структура на прокуратурата, включваща:</i></p> <p><i>главен прокурор, който се избира с тайно гласуване за срок 10 години от Висшия съдебен съвет по предложение на министъра на правосъдието;</i></p> <p><i>прокурори - към всички общи съдилища.</i></p> <p><i>Функции на прокуратурата – следи за спазване на законността и, като:</i></p> <p><i>привлича към отговорност лицата, които са извършили престъпления, и поддържа обвинението по наказателни дела от общ характер;</i></p>

Характеристики	Описание
	<p><i>упражнява надзор при изпълнение на наказателните и другите принудителни мерки;</i></p> <p><i>предприема действия за отмяна на незаконосъобразни актове.</i></p> <p><i>Статут на прокурорите, включващ:</i></p> <p><i>избор, повишаване, преместване и освобождаване от длъжност от Висшия съдебен съвет по предложение на министъра на правосъдието. Младшите прокурори се избират за определен срок;</i></p> <p><i>несменяемост на прокурорите. Те могат да бъдат освобождавани от длъжност само по собствено желание, при навършване на пенсионна възраст, при извършване на умишлено престъпление от общ характер, както и при трайна фактическа невъзможност да изпълняват задълженията си за повече от шест месеца;</i></p> <p><i>независимост и подчиненост единствено на закона при осъществяване на функциите им;</i></p> <p><i>имунитет като този на народните представители, докато осъществяват функциите си и пет години след това. В определени от закона случаи решение за снемане имунитета на прокурор се взема от Висшия съдебен съвет;</i></p> <p><i>дисциплинарна отговорност пред Дисциплинарен съд, излъчен измежду членовете на Висшия съдебен съвет.</i></p> <p><i>изискване да бъдат български граждани с юридическо образование, неосъждани за умишлено престъпление от общ характер, неосвобождавани от длъжност в орган на съдебната власт поради дисциплинарно нарушение, служебно несъответствие или груби нарушения на обществен морал;</i></p> <p><i>независимост и подчиненост единствено на Конституцията и законите при осъществяване на функциите им.</i></p>
<p>Място на следствието/съдебни служби</p>	<p><i>Следствие</i></p> <p><i>Структура и функции – според проекта съдебното следствие се осъществява от съдия-следователи към съдилищата, които разглеждат наказателни дела като първа инстанция.</i></p> <p><i>Статут на съдия-следователите, включващ:</i></p> <p><i>избор, повишаване, преместване и освобождаване от длъжност от Висшия съдебен съвет по предложение на министъра на правосъдието. Младшите съдия-следователи се избират за определен срок;</i></p> <p><i>избор на съдиите, прокурорите и съдия-следователите от Висшия съдебен съвет, като младшите съдии, прокурори и съдия-следователи се избират за определен срок.</i></p>

Характеристики	Описание
	<p><i>несменяемост на съдия-следователите. Те могат да бъдат освобождавани от длъжност само по собствено желание, при навършване на пенсионна възраст, при извършване на умишлено престъпление от общ характер, както и при трайна фактическа невъзможност да изпълняват задълженията си за повече от шест месеца;</i></p> <p><i>независимост и подчиненост единствено на закона при осъществяване на функциите им;</i></p> <p><i>имунитет като този на народните представители, докато осъществяват функциите си и пет години след това. В определени от закона случаи решение за снемане имунитета на съдия, прокурор или съдия-следовател се взема от Висшия съдебен съвет;</i></p> <p><i>дисциплинарна отговорност пред Дисциплинарен съд, излъчен измежду членовете на Висшия съдебен съвет;</i></p> <p><i>изискване за съдиите, прокурорите, нотариусите, съдия-следователите и съдия-изпълнителите да бъдат български граждани с юридическо образование, неосъждани за умишлено престъпление от общ характер, неосвобождавани от длъжност в орган на съдебната власт поради дисциплинарно нарушение, служебно несъответствие или груби нарушения на обществения морал;</i></p> <p><i>независимост и подчиненост единствено на Конституцията и законите при осъществяване на своите функции.</i></p>
<p>Съдебни съвети</p>	<p>Проектът предвижда съществуването на Съдебен съвет</p> <p>Състав – 25 члена, избирани за срок 10 години без право на преизбиране, както следва: 11 - от Народното събрание и 11 – от общо събрание на съдиите от ВКС, ВАС, прокурорите при Главната прокуратура и председателите на апелативните и на областните съдилища. Членове по право са председателят на ВКС, председателят на ВАС и главният прокурор.</p> <p>За членове на Висшия съдебен съвет, които не са негови членове по право, се избират лица измежду практикуващи правници с над петнадесетгодишен професионален стаж и хабилитирани учени и преподаватели по право.</p> <p>Решенията за избиране на член на Висшия съдебен съвет се приемат с тайно гласуване.</p> <p>Функции</p> <p>взема решения за избиране, повишаване, преместване или освобождаване от длъжност на съдия, прокурор или съдия-следовател. Решенията се приемат с тайно гласуване;</p> <p>в определени от закона случаи взема решение за снемане на имунитета на съдия, прокурор или съдия-следовател;</p>

Характеристики	Описание
	излъчва измежду членовете си дисциплинарен съд, пред който отговарят дисциплинарно съдиите, прокурорите и съдия-следователите.
Адвокатура	<i>Според проекта адвокатурата е свободна и независима организация, която подпомага гражданите и организациите при защитата на техните права и законни интереси. Организацията на адвокатурата и редът за извършване на нейната дейност се уреждат със закон.</i>
Бележки/мотиви	Съдебни служби В проекта е включено изискване за нотариусите и съдия-изпълнителите да бъдат български граждани с юридическо образование, неосъждани за умишлено престъпление от общ характер, неосвобождавани от длъжност в орган на съдебната власт поради дисциплинарно нарушение, служебно несъответствие или груби нарушения на обществения ред.

(а) Модел на съдебната власт според проекта на експертна група, назначена със заповед на председателя на НС под ръководството на проф. Живко Миланов

Република България е единна, демократична, социална и правова държава с парламентарно управление.

Държавната власт е разделена на законодателна, изпълнителна и съдебна. Народът осъществява държавната власт непосредствено и чрез органите на законодателната, изпълнителната и съдебната власт.

Независимост и подчиненост единствено на закона при осъществяване на функциите на съдиите и прокуратурата.

Моделът на съдебната власт е изграден върху следните конституционни постулати:

1. Органи, принадлежащи към съдебната власт, т.е. *каква е нейната обща структура*: съд, прокуратура, съдия-изпълнители. законова уредба на устройството и компетентността на общите съдилища, както и на устройството на прокуратурата и взаимната ѝ зависимост със съдилищата.
2. Конституционни гаранции за независимост на съдебната система/съдиите и прокурорите: несменяемост на съдиите; независимост и подчиненост единствено на закона при осъществяване на функциите им.
3. Конституционната юрисдикция се осъществява в рамките на *(част или не от СС) от (място на органите за конституционен контрол и на други институции, притежаващи между другото и правораздавателни функции, в системата на разделението на властите)* Институтът на конституционен надзор се осъществява от Конституционния съд, който се произнася по съответствието на законите с Конституцията, дава задължителни тълкувания на Конституцията и отменя

противоречащите на Конституцията и законите нормативни актове на президента и на Министерския съвет.

4. Структурата на съда (*система на съдилищата не само от гледна точка на инстанционност, но по-скоро във връзка със съществуването на специализирани съдилища*) Общият модел включва:
 - Върховен касационен съд /ВКС/,
 - Върховен административен съд /ВАС/,
 - апелативни съдилища, областни и районни съдилища.

Проектът предвижда законова уредба на организацията и дейността на Висшия съдебен съвет, на съдилищата, прокурорските и следствените органи, статута на съдиите, прокурорите и съдия-следователите, условията и реда за избиране и освобождаване от длъжност на съдиите, съдебните заседатели, прокурорите и съдия-следователите, както и за осъществяване на тяхната отговорност.

5. Бюджет на СВ не се разглежда
6. *Статут на съдиите, избор, назначаемост, сменяемост*, избор на председателя на ВКС и на председателя на ВАС от членовете на тези съдилища с тайно гласуване за срок 10 години; законова уредба на устройството и компетентността на общите съдилища, както и на устройството на прокуратурата и взаимната ѝ зависимост със съдилищата.
7. Организацията и дейността на учрежденията, които обслужват правосъдието: според проекта съдебното следствие се осъществява от съдия-следователи към съдилищата, които разглеждат наказателни дела като първа инстанция.
8. Прокуратура, структура и статут - прокурори - към всички общи съдилища. несменяемост на прокурорите. Те могат да бъдат освобождавани от длъжност само по собствено желание, при навършване на пенсионна възраст, при извършване на умишлено престъпление от общ характер, както и при трайна фактическа невъзможност да изпълняват задълженията си за повече от шест месеца;
9. Главен прокурор- избор, мандатност, отчетност *главен прокурор, който се избира с тайно гласуване за срок 10 години от Висшия съдебен съвет по предложение на министъра на правосъдието*;
10. Организацията на прокуратурата и назначаемост на прокурорите - Към всички общи съдилища има прокурори, а към съдилищата, които разглеждат наказателни дела като първа инстанция – и съдия-следовател.
11. Съдебен съвет – специфични функции и роля - система за управление и самоуправление на *съдебната власт* - избор, повишаване, преместване и освобождаване от длъжност от Висшия съдебен съвет по предложение на министъра на правосъдието. Младшите съдии се избират за определен срок; дисциплинарна отговорност пред Дисциплинарен съд, излъчен измежду членовете на Висшия съдебен съвет.

(18) проект за КОНСТИТУЦИЯ НА РЕПУБЛИКА БЪЛГАРИЯ

Изготвен от **Алекси Венцеславов Попов**, българин, живеещ в Казабланка – Мароко, 28 март 1991 г.

Характеристики	Описание
Източници:	<i>ЦДА, ф. 117, оп. 46, а. е. 917, л. 189-195;</i> <i>Българските конституции и конституционни проекти, София 2003 г., Издателство "Петър Берон", Второ преработено и допълнено издание, съставители: доц. д-р Веселин Методиев и доц. д-р Лъчезар Стоянов, ISBN 954-402-062-4</i>
Структура на проекта	ПРЕАМБЮЛ Глава първа: ОСНОВНИ РАЗПОРЕДБИ Глава втора: ОСНОВНИТЕ ПРАВА И ЗАДЪЛЖЕНИЯ Глава трета: НАРОДНОТО СЪБРАНИЕ И ЗАКОНИТЕ Глава четвърта: ПРЕДСЕДАТЕЛЯТ НА РЕПУБЛИКАТА Глава пета: ПРАВИТЕЛСТВОТО И АДМИНИСТРАЦИЯТА Глава шеста: СЪДЕБНАТА ВЛАСТ И НАРОДНИЯТ ЗАЩИТНИК Глава седма: ИКОНОМИКАТА И ФИНАНСИТЕ Глава осма: ТЕРИТОРИАЛНОТО ДЕЛЕНИЕ Глава Девета: КОНСТИТУЦИОННИЯТ СЪД Глава десета: ПРОМЕНИТЕ НА КОНСТИТУЦИЯТА ПРЕХОДНИ И ЗАКЛЮЧИТЕЛНИ РАЗПОРЕДБИ
Конституционна уредба на държавата	<i>Според проекта България е демократична и правова държава, която издига за своя висша ценност Човека с всичко, щото му е присъщо и неразделно. Формата на управление на българската държава е републиканска.</i> <i>Народното събрание упражнява законодателната власт в държавата.) Със закон ще се определят несъвместимостите на длъжността на народен представител, както и причините за неизбираемост. Народното събрание се свиква на редовна сесия два пъти годишно: от януари до май и от юли до ноември. Народното събрание избира комисия, която да представя Камарата в периода между сесиите.</i> <i>Народното събрание приема решения с абсолютно мнозинство, освен в специфичните случаи, предвидени в Конституцията, в законите или в правилника на първото. Законодателната инициатива – включваща правото да се изисква изготвянето, приемането, промяната или отмяната на един закон – принадлежи на: Народните представители; Комисиите на Народното събрание; Председателя на републиката; Правителството; Народния защитник; Областните съвети; 20 000 граждани.</i>

Характеристики	Описание
Място на съдебната власт в Конституционна уредба на държавата/Общ модел на СС	Съдебната власт се упражнява изцяло от своите членове, независими и незаменяеми, отговорни за действията си единствено пред закона и подчинени само на него. Членовете на Съдебната власт са съдиите, прокурорите и останалите, посочени със закон
Организация на Съда	Законът ще определи начина на избиране на членовете на Съдебната власт, както и техния статут. Върховният съд е висшият съдебен орган в държавата с право на глас от последна инстанция по всички съдебни въпроси, освен тези, които са от компетенцията на Конституционния съд.
Организация на прокуратурата	Няма специална уредба за структурата и статута, освен в разпоредбине за независимост и несменяемост заедно със съдиите. Въведен е института на народния защитник. Народният защитник е институция, защитаваща правата на гражданите срещу незачитането или накърняването им от страна на обществената администрация, без вмешателство в работата на съдебните органи и винаги зачитайки разпореденото за върховенство на съда при контрола на обществените органи и произтичащото от него закони.
Място на следствието/съдебни служби	<i>Със закон ще се създаде Съдебна милиция в служба само на съдебната власт и подчинена единствено на нея.</i>
Съдебни съвети	Съветът на Съдебната власт е висшият представителен и организационен орган на същата. Съветът на Съдебната власт се избира, както следва: 1. 2/3 от членовете му – от членовете на Съдебната власт, измежду принадлежащите на различните категории и степени; 2. 1/3 от членовете му – от Народното събрание, с мнозинство от 2/3, измежду юристите, избираеми за съдии и прокурори, поне с ... години юридическа дейност. Статутът, организацията, броят на членовете и компетенциите на Съвета на Съдебната власт ще бъдат определени със закон.
Адвокатура	<i>Всяко лице има право на разглеждане в публичен процес на предявените срещу него обвинения и на установяване на истината от компетентен, упълномощен от закона и безпристрастен съд. Публичността на делото може да бъде нарушена само в случаите, посочени в приет за целта закон.</i> <i>(2) Всяко лице, към което е предявено обвинение, е невинно до доказване на вината му.</i> <i>(3) Всяко лице има право на защитник или адвокат по свой избор. Също така има право да разпитва и да иска да бъдат разпитани свидетелите, както и да участва лично в провеждането на процеса.</i>

Характеристики	Описание
	<p>(4) Неможещите да заплатят имат право да ползват безплатно услугите на защитник или адвокат.</p> <p>(5) Никой не може да бъде принуждаван да свидетелства против себе си или да се признава за виновен.</p> <p>(6) След произнасянето на съда неудовлетворената страна има право на преразглеждане на делото от висшестоящ съд.</p> <p>(7) Лицата, които са жертва на съдебна грешка, имат право на обезщетение.</p>

(а) Модел на съдебната власт според проекта на

България е демократична правова република.

Прокламираме на принципа за разделение на властите: няма изричен текст

Моделът на съдебната власт е изграден върху следните конституционни постулати:

1. Органи, принадлежащи към съдебната власт, т.е. *каква е нейната обща структура: съдилищата*
2. Конституционни гаранции за независимост на съдебната система/съдиите и прокурорите: съдиите и прокурорите са несменяеми.
3. Конституционната юрисдикция се осъществява в рамките на *(част или не от СС) от (място на органите за конституционен контрол и на други институции, притежаващи между другото и правораздавателни функции, в системата на разделенията на властите):* Създава се Върховен съд за конституционни гаранции (ВСКГ) със седалище София и състав: Председател: председателят на ВКС; Подпредседател: председателят на ВАС; Членове: трима председатели на отделения на ВКС; трима председатели на отделения на ВАС; двама адвокати с практика най-малко 15 години; двама редовни професора по право.
4. Структурата на съда *(система на съдилищата не само от гледна точка на инстанционност, но по-скоро във връзка със съществуването на специализирани съдилища):* урежда се със закон
5. Бюджет на СВ не се разглежда
6. *Статут на съдиите, избор, назначаемост, сменяемост,* независими и незаменяеми; Законът ще определи начина на избиране на членовете на Съдебната власт, както и техният статут
7. Организацията и дейността на учрежденията, които обслужват правосъдието не
8. Прокуратура, структура и статут Устройството на съдилищата, тяхната компетентност, съдопроизводството и редът на обжалването, както и редът за назначаване, повишаване, преместване и освобождаване от длъжност на съдиите се уреждат с особен закон

9. Главен прокурор- избор, мандатност, отчетност
10. Организацията на прокуратурата и назначаемост на прокурорите;
11. Съдебен съвет – специфични функции и роля - система за управление и самоуправление на *съдебната власт* - *Съветът на Съдебната власт е висшият представителен и организационен орган на същата.*

(19) проект за КОНСТИТУЦИЯ НА РЕПУБЛИКА БЪЛГАРИЯ

Внесен от н.п. **Димитрина Петрова**, изготвен от група ПРАКТИС – Марио Паскалев, Руслан Стоянов, Валентин Тодоров, Йордан Янков със съдействието на Андриан Первазов и Ася Хаджийска

Характеристики	Описание
Източници:	<i>ЩДА, ф. 117, оп. 46, а.е. 917, л. 197-211.</i> <i>Българските конституции и конституционни проекти, София 2003 г., Издателство “Петър Берон”, Второ преработено и допълнено издание, съставители: доц. д-р Веселин Методиев и доц. д-р Лъчезар Стоянов, ISBN 954-402-062-4</i>
Структура на проекта	<i>Съдържа 104 члена, организирани в девет големи раздела, както следва:</i> НАРОД, ДЪРЖАВА, ЗАКОННОСТ ПРАВА НА ГРАЖДАНИТЕ СОБСТВЕНОСТ НАРОДНО СЪБРАНИЕ ПРАВИТЕЛСТВО ОБЩИНИ И НАРОДНИ СЪВЕТИ ИЗБОРНА СИСТЕМА СЪД И ПРОКУРАТУРА ГЕРБ, ПЕЧАТ, ЗНАМЕ, СТОЛИЦА
Конституционна уредба на държавата	Властта е на народа и се осъществява от изборни мандатни представителни органи – Народно събрание, Президент, Народни съвети и общински пълномощници, от съда и прокуратурата и непосредствено чрез референдуми и други форми на пряка демокрация. Прокламирано е разделението на властите. Държавната власт в Република България се дели на законодателна, изпълнителна и съдебна. Народното събрание е единствен и висш постоянно действащ законодателен орган. Състои се от 400 народни представители с 4 годишен мандат. Правителството е единствен висш изпълнителен орган. То се ръководи от Президент и се състои от министри. Мандатът на Президента е 4 години и не може да бъде избран повече от два пъти. Мандатът се прекратява по решение на НС, прието с 2/3 от гласовете или по решение на ВС. Министрите се избират от НС по предложение на Президента. Върховният съд е най-висш съдебен орган. Между висшите държавни органи се осъществяват координация и взаимен контрол. Президентът предлага и Народното събрание утвърждава всяка една от кандидатурите на членовете на Върховния съд и на

Характеристики	Описание
	<p>Главния прокурор с най-малко 2/3 мнозинство, а на министрите – с обикновено мнозинство. По собствена инициатива или по предложение на Президента Народното събрание може да гласува недоверие на всеки един от министрите.</p> <p>Конституцията може да се изменя, както и приемането на нова стават по предложение на Президента, на най-малко 1/4 от народните представители или на гражданска инициатива, подкрепена чрез най-малко 100 000 подписа (гласа) на пълнолетни граждани. Проектите, получили повече от 1/2 от гласовете в НС (трябва да участват поне 4/5 от депутатите. Един народен представител може да гласува за повече от един проект) се представят на референдум. Влиза в сила проектът, получил повече от 1/2 от гласовете на референдума.</p> <p>Формите на собственост в Република България са държавна, общинска, трудово-акционерна, частна и на обществени организации. Те са равни пред закона.</p> <p>Територията на РБ се дели на общини, чиито граници се определят на референдум. Тя „може да бъде и е управлявана без опосредствани административни звена“. Общинските органи на самоуправление са Народен съвет, общински пълномощник и кметове с мандат от 18 месеца, който не може да бъде осъществяван повече от три пъти.</p>
<p>Място на съдебната власт в Конституционна уредба на държавата/Общ модел на СС</p>	<p><i>Съдилищата осъществяват правосъдието в Република България. Те са Върховен съд, Главен касационен съд, общински и районни съдилища. Други съдилища не се допускат, освен по време на война – с решение на Върховния съд.</i></p> <p><i>В Република България има Съдебна магистратура, която се явява само административен орган.</i></p> <p><i>С имуществото на съдилищата и прокуратурата се разпорежда Министерството на правосъдието по ред, определен със закон.</i></p> <p><i>Размерът и редът на заплащането на съдиите, прокурорите и съдебната администрация се определят със закон и се осъществяват от Министерството на правосъдието.</i></p> <p><i>Президентът предлага и Народното събрание утвърждава всяка една от кандидатурите на членовете на Върховния съд и на Главния прокурор с най-малко 2/3 мнозинство.</i></p>
<p>Организация на Съда</p>	<p>Съдилищата осъществяват правосъдието в Република България. Те са Върховен съд, Главен касационен съд, общински и районни съдилища. Други съдилища не се допускат, освен по време на война – с решение на Върховния съд.</p> <p>В Република България има Съдебна магистратура, която се явява само административен орган.</p> <p>Върховният съд се състои от 9 членове, които притежават деветгодишен мандат. На всеки три години съставът му се обновява с 1/3. Върховният съд осъществява Конституционен надзор, като отменя противоконституционни актове и решения на</p>

Характеристики	Описание
	<p>Правителството, Народното събрание и Главния прокурор. Решението на Върховния съд е окончателно и не може да се преразглежда от следващите му състави.</p> <p>Върховният съд може да прекратява пълномощията на народни представители и на Президента. Това става само при решение на Народното събрание, гласувано с най-малко 2/3 мнозинство, въз основа на което Главният прокурор е възбудил наказателно преследване.</p> <p>Членовете на Върховния съд не могат да бъдат отзовавани.</p> <p>Членовете на Върховния съд избират от средата си Председател на Върховния съд, който се утвърждава от Народното събрание с най-малко 2/3 мнозинство.</p> <p>Върховният съд, Президентът и Народното събрание определят с по равен брой членове състава на Главния касационен съд, който осъществява съдебен надзор върху дейността на всички съдилища и осигурява точното и еднакво приложение на законите от тях. Членовете на Върховния съд не влизат в състава на Главния касационен съд.</p> <p>В правосъдието участват съдебни заседатели. При разглеждане на делата съдебните заседатели имат еднакви права със съдиите. Те са изборни. Техният мандат не може да бъде прекъсван, освен при извършено престъпление от тяхна страна.</p>
<p>Организация на прокуратурата</p>	<p><i>Организацията на Прокуратурата и редът за осъществяване на нейната дейност се предлагат от Главния прокурор и се утвърждават от Народното събрание. Главният прокурор е с мандат от 5 години и той назначава и уволнява останалите прокурори и те са подчинени на него.</i></p> <p><i>Главният прокурор отчита дейността на Прокуратурата непосредствено пред Народното събрание.</i></p> <p><i>Прокуратурата предлага на съда противозаконни актове за отменяне.</i></p>
<p>Място на следствието/съдебни служби</p>	<p><i>Не е разработвано.</i></p>
<p>Съдебни съвети</p>	<p><i>В Република България има Съдебна магистратура, която се явява само административен орган.</i></p> <p><i>Съдебната магистратура се състои от девет членове, всеки трима от които се определят от Народното събрание, Президента и Върховния съд. Общинските и районните съдии се назначават от Съдебната магистратура за срок от десет години, през които те не могат да бъдат административно освобождавани от длъжности, освен по тяхно желание.</i></p>
<p>Адвокатура</p>	<p><i>През всички етапи от задържането до изтърпяването на наложената присъда гражданите имат право на защита.</i></p>

Характеристики	Описание
	Обвиняемият има право на избор на защита. Ако няма кой друг да подсигури тази защита, съдът е длъжен да назначи защитник.

(а) Модел на съдебната власт според проекта на група ПРАКТИС

Държавната власт в Република България се дели на законодателна, изпълнителна и съдебна.

Прокламираме на принципа за разделение на властите:

Моделът на съдебната власт е изграден върху следните конституционни постулати:

- Органи, принадлежащи към съдебната власт, т.е. *каква е нейната обща структура*: Съдилищата осъществяват правосъдието в Република България. Те са Върховен съд, Главен касационен съд, общински и районни съдилища. Други съдилища не се допускат, освен по време на война – с решение на Върховния съд.
- Конституционни гаранции за независимост на съдебната система/съдиите и прокурорите -
- Конституционната юрисдикция се осъществява в рамките на (*част или не от СС*) от (*място на органите за конституционен контрол и на други институции, притежаващи между другото и правораздавателни функции, в системата на разделенията на властите*)- не се разглежда
- Структурата на съда (*система на съдилищата не само от гледна точка на инстанционност, но по-скоро във връзка със съществуването на специализирани съдилища*):
 - Върховен съд
 - Главен касационен съд,
 - общински и районни съдилища
- Бюджет на СВ не се разглежда
- Статут на съдиите, избор, назначаемост, сменяемост*, Общинските и районните съдии се назначават от Съдебната магистратура за срок от десет години, през които те не могат да бъдат административно освобождавани от длъжност, освен по тяхно желание.
- Организацията и дейността на учрежденията, които обслужват правосъдието не се разглежда
- Прокуратура, структура и статут - Организацията на Прокуратурата и редът за осъществяване на нейната дейност се предлагат от Главния прокурор и се утвърждават от Народното събрание

9. Главен прокурор- избор, мандатност, -президентът предлага на НС Главния прокурор с мандат 5 години, той се отчита на НС
10. Организацията на прокуратурата и назначаемост на прокурорите; Организацията на Прокуратурата и редът за осъществяване на нейната дейност се предлагат от Главния прокурор и се утвърждават от Народното събрание. При изпълнение на длъжността си прокурорите са независими и действат само въз основа на закона. президентът предлага на НС Главния прокурор с мандат 5 години, той се отчита на НС
11. Съдебен съвет – специфични функции и роля - система за управление и самоуправление на съдебната власт - *Съдебната магистратура се състои от девет членове, всеки трима от които се определят от Народното събрание, Президента и Върховния съд.*

5. Обобщение

5.1. Принципът за разделение на властта

Формата и характерът на управлението по отношение на разделението на държавната власт на законодателна, изпълнителна и съдебна е тема в дебата по изработването на нова Конституция, една от малкото, по която както депутатите във ВНС, така и вносителите на проекти на основен закон, са почти единодушни. Единствено в проект за Конституция "Общество на народа", изготвен от Максим Генов, внесена в НС през декември 1990 г., този принцип не е застъпен. В останалите само в три проекта принципът не е изрично прокламиран: проект за Конституция на Република България (пК-03-СДС–ОДЦ), внесен от н.п. Николай Павлов;

5.2. Място на съдебната власт в държавната организация

(а) Наличие на разделение на държавната власт

Едва с изменението на чл. 5 през 1990 г. в Конституцията на Република България бе прокламирана самостоятелна съдебна власт. Това дава отражение и в направените предложения. Проектите за конституции терминологично се различават още в названията на главите и разделите, уреждащи тази материя и това е индикация за различните гледни точки на техните автори.

Преобладават вижданията за наименование "съдебна власт" – глава VI от проекта на БСДП, глава XIX на РДП, част II, т. 8 на Клуб "311", също глава VIII на експертите. Този термин е сполучлив не само защото съдебната власт е институционният израз на правовата държава, но и защото в известна степен е традиционен за България – проектите на професор Венелин Ганев и на Демократическата партия от 1946 г. и на професор Баламезов от 1936 г. имат именно глава "Съдебна власт". Впрочем така е прието и в конституциите на Франция от 1958 г., на Гърция от 1975 г., на Испания от 1978 г. В полза на възприетото становище е и фактът, че съдебната власт, респективно съдебната система, в повечето проекти се разглежда като единна.

По статута на съдебната власт като "трета" власт в системата на разделените власти няма никакви колебания. Същото е и относно смисъла и предназначението на правосъдието. Съгласие има и по основополагащите принципи на наказателното правосъдие – право на живот, забрана за жестоко и унижително отношение, право на защита, презумпция за невиновност, недостатъчност на самопризнанието, забрана за задържане без съдебна санкция, законоустановеност на местата за изтърпяване на наказанието "лишаване от свобода", непогасяване на давност само на престъпления срещу мира и човечеството, законоустановеност на престъпленията и наказанията, забраната *Non bis in idem*. Безспорно е създаването на конституционни гаранции за независимостта на съдебната власт. Всички се изказват за самостоятелен бюджет на съдебната власт. Нюансите са относно това как да се приема бюджетът на съдебната власт и от кого да се упражнява. Надделява становището самостоятелният бюджет на съдебната власт да се приема отделно от бюджета, предлаган от министъра на финансите,

а упражняването му да се реши от устройствения съдебен закон. Всеобщо е мнението за забрана на извънредните съдилища, както и за ограничаване до минимум създаването на особени юрисдикции – Върховният държавен арбитраж като една от тях трябва да бъде закрит.

Независимостта на съдебната власт изрично се регламентира в чл. 145, ал. 2 от проекта на експертите, в чл. 154, ал. 1 на В. Вълканов, чл. 96, ал. 1 на БЗНС "Н. Петков" и др. Тази независимост се подчертава в чл. 120, ал. 2 на РДП, според който "подзаконовите актове на изпълнителната власт задължително се прилагат от съда, само ако той сам прецени дали са законосъобразни и дали не допълват закона". В този смисъл гаранции за независимостта съдържат и други проекти – чл. 88 на БСДП, който подчертава, че законосъобразността на административните актове се преценява от Върховния административен съд – и чл. 95, ал. 2 на БЗНС "Н. Петков". В проекта си Н. Павлов – чл. 105, ал. 3, изрично предвижда възможност за съда да обяви за недействителни при съответните условия административните актове, а чл. 147, ал. 1 на експертите дава възможност на съда да осъществи контрол за законосъобразност на актовете и на действията на административните органи.

Още по-радикален е проектът на РДП – чл. 121 сочи, че решенията на съда по законосъобразността при оспорени административни актове са задължителни досежно наказателната, материалната или дисциплинарната отговорност на автора.

5.3. Обхват на съдебната власт

По въпроса за **единната съдебна власт** предложенията в съответните проекти се разделят диаметрално – В. Вълканов, Я. Радев, БЗНС и БЗНС "Н. Петков" приемат разделеност на системата. Тя се изразява в създаването извън съдебната система на самостоятелна прокуратура, изградена на принципа на единоначалието – чл. 164-165 на В. Вълканов, чл. 219-221 на Я. Радев, чл. 127-130 на БЗНС, чл. 110-112 на Н. Павлов, както и допускането на особени юрисдикции – арг. от чл. 193, т. 2 на Я. Радев и чл. 122, ал. 4 на БЗНС. В останалите предложения се поддържа становище за единна съдебна власт и единна магистратура – глава VI, чл. 3 на БСП, чл. 153 от проекта на експертите, чл. 129 и чл. 130, ал. 2 от проекта на клуб "311". Според чл. 119 на РДП, "правосъдието се осъществява само от редовни законоустановени съдилища", а чл. 83 от проекта на БСДП гласи: "съдебната власт в целия си обем принадлежи само на съдилищата". Точно тук – при въпроса за единната структура на съдебната система, най-ясно личи сблъсъкът на съответните подходи и мнения.

Прокуратурата и следствието се разглеждат като елементи от единната съдебна власт, без това да означава административно сливане или промяна на мястото им в наказателния, административния и гражданския процес.

Независимо от различията почти във всички проекти има забрана за създаване на извънредни съдилища – чл. 146, ал. 3 на експертите, чл. 85, ал. 2 на Ц. Данев, чл. 122, ал. 2 на БЗНС, чл. 192 на Я. Радев, а така също и на клуб "311" и БСП.

5.4. Основни принципи за осъществяване на съдебната власт

По въпроса за **основните принципи на правораздаването** вижданията в отделните проекти са твърде близки:

- публично разглеждане на делата – чл. 130, ал. 2 (на БЗНС), чл. 202 (на Я. Радев), глава VI, чл. 10, ал. 5 (на БСП);
- конституционно регламентиране на основни принципи на наказателното право – лична наказателна отговорност – БЗНС – чл. 130, ал. 1, Я. Радев – чл. 206; право на защита – чл. 123, ал. 1 на РДП, чл. 105, ал. 2 на Н. Павлов; наказанията да са само за деяние, което е обявено за престъпление със закон – БЗНС – чл. 130, Я. Радев – чл. 208;
- задължение на съда да търси обективната истина – Н. Павлов (чл. 114, ал. 2), експертите (чл. 148, ал. 2);
- равенство и състезателност на страните – БСП (глава VI, чл. 10, ал. 3), експертите (чл. 148);
- точно и еднакво прилагане на законите – чл. 83 на БСДП, чл. 150, ал. 2 на В. Вълканов, чл. 83, ал. 1 на Ц. Данев.

Особено подробен е проектът на експертите, който предлага безплатно съдопроизводството (чл. 148, ал. 5) и задължителното мотивиране на съдебните актове (чл. 148, ал. 6), като последното предлага и Н. Павлов в чл. 103.

Проектите предвиждат в правораздаването да участват и съдебни заседатели. Предлага се те да имат еднакви права със съдиите – чл. 156 на В. Вълканов, чл. 125, ал. 6 на БЗНС, чл. 198, т. 2 на Я. Радев, освен ако със закон е предвидено друго – проектът на клуб "311" (в чл. 122, ал. 1). В своите предложения почти всички – БСДП, БЗНС, Ц. Данев, експертите, клуб "311" намират, че участието на заседателите следва да е само в определените от закона случаи. В. Вълканов (в чл. 156 и 157) въвежда обратен критерий – че във всички случаи в правосъдието участват съдебни заседатели, освен ако със закон е предвидено друго.

За първи път в нашата правна система се поставя и въпросът за съдебното жури. В чл. 126 на БЗНС се предвиждащ, че по наказателни дела от общ характер, правораздаването (само по отношение на въпроса за вината) може да се осъществи от съдебно жури, като броят му според клуб "311" (чл. 122, чл. 4) е от 6 до 12 заседатели.

5.5. Стаут на Висшия съдебен съвет

(а) Структура

Предложенията в почти половината проекти предвиждат създаване на **Висш съдебен съвет (ВСС)**. По дефиниция ВСС е ръководен орган на съдебната система – глава VI, чл. 7, ал. 1 от проекта на БСП, други пък – БЗНС "Н. Петков" (чл. 96) – намират,

че той следва да е към министерството на правосъдието. Съставът му се предлага да е различно число, от 25 души – чл. 156 на експертите, до 15 души по проекта на Ц. Данев – чл. 87 – дългогодишни юристи и членове по право. Почти всички считат, че в този съдебен състав следва да има три вида членове: а) по право, които се предлагат от държавния глава, министъра на правосъдието, главния прокурор, председателя на Върховния касационен съд, председателя на Висшия адвокатски съвет; б) избрани от Народното събрание и в) избрани от съдебната магистратура. В този смисъл са предложенията на БСП и БЗНС "Н. Петков", както и колективните проекти. Предлаганият в проекта на клуб "311" ротационен партитет на подмяна на членовете на ВСС би осигурил както професионализма, така и приемствеността във ВСС.

Правомощията му се предвиждат в следните насоки – избор, повишаване, преместване, освобождаване и налагане на дисциплинарни наказания на членовете на съдебната магистратура, респективно съдиите – чл. 87 на Ц. Данев, глава VI, чл. 8 на БСП, чл. 132 на клуб "311", чл. 155 на експертите. Предложението на БСП е ВСС да определя и броя на съдебната магистратура, както и седалищата на отделните съдилища. Двата колективни проекта – чл. 132 на клуб "311" и чл. 157 на експертите предлагат и една важна особеност – решенията да се вземат с тайно гласуване с мнозинство половината плюс един от всички членове и да не са обжалваеми.

5.6. Ресурси за осъществяване на съдебната власт

(а) Бюджет

Само в проекта на БСП се говори за бюджета на съдебната система и се предвижда той да е самостоятелен и да се упражнява от министъра на правосъдието.

(б) имущество и др. ресурси

Като правило, доколкото този аспект е застъпен в проектите управлението на имуществото на съдебната власт е възложено на министъра на правосъдието.

5.7. Структура

За устройството на съдебната система съществуват различни подходи, най-вече по отношение на въпроса следва ли да има военни съдилища. В подкрепа на първото становище са проектите на Я. Радев – чл. 131, В. Вълканов – чл. 158, БЗНС – чл. 122, ал. 1, а други проекти – чл. 117, ал. 1 на клуб "311" и чл. 146, ал. 1 на експертите не приемат занапред нуждата от специални военни съдилища.

Единствено Клуб "311" в чл. 117, ал. 2 се занимава с въпроса за териториалната юрисдикция на съдилищата, като с оглед на досегашната практика у нас за последните сто години, прокламира, че тя никога не съвпада с административно-териториалното устройство на страната.

Следва да се спомене и подсъдността на особен род дела, предвидена в проектите на Я. Радев – чл. 132 и чл. 134 и В. Вълканов – чл. 173 и 174, като правомощие на Върховния касационен съд. Така нареченият импийчмънт, който те визират в посочените

текстове, предвижда висшите държавници, включително и съдиите от Върховния касационен съд (ВКС), да, отговарят впоследствие наказателно пред особен състав на ВКС за деяния, извършени по време на службата им.

По отношение на **инстанционността на съдебното производство** болшинството от проектите приемат досегашната двуинстанционна система за отживяла времето си. Тя среща защита единствено в предложенията на В. Вълканов – чл. 158 и на БЗНС – чл. 121, според който съдебната система включва околийски, окръжни (областни) съдилища и Върховен съд със запазване допустимостта на извънредните способности – преглед по реда на надзора и отмяна. Интересно е, че такива способности предвижда и проектът на клуб "311" – чл. 125, т. 4. Част от предложенията – БЗНС "Н. Петков" – чл. 94, ал. 4 и чл. 95, ал. 2; Ц. Данев – чл. 95; Н. Павлов – чл. 106, считат, че въпросът за устройството на съдебната система следва да се реши със специален закон.

Останалите предложения са категорични – системата да е триинстанционна – две инстанции по същество и една касація. В проектите на БСДП – чл. 87, БСП – глава VI, чл. 9, ал. 1 и БЗНС "Н. Петков" – чл. 122 се предвижда и отделен Върховен административен съд.

Известно съчетаване на двете позиции се съдържа в предложенията на клуб "311" (чл. 117, ал. 3) и на БСДП (чл. 88), които допускат за маловажни дела да има изключения от триинстанционността, но те да са изрично посочени в специален закон.

5.8. Статут на съдиите – избор, назначаване, сменяемост

Решенията, свързани със **статута на съдията** в проектоконституциите са с различни нюанси, но във всички тях личи стремеж за постигане устойчивост на съдебната власт.

Като лични качества за назначаване на съдиите се предвиждат: завършено юридическо образование, българско гражданство, липса на осъждане за умишлено престъпление от общ характер, висок граждански и професионален морал – БЗНС (чл. 125, ал. 2), БСДП (чл. 84, ал. 1), РДП(чл. 122, ал. 4), БЗНС "Н. Петков" (чл. 97), а последните два проекта предлагат и конкурсно начало. Тези изисквания се детайлизират в проекта на клуб "311" – чл. 119, който наред с изброеното задължава кандидата да не е освобождаван от системата на съдебната магистратура поради несправяне с работата, дисциплинарно наказание или грубо нарушение на общественния морал.

Предлагат се различни процедури за избор, респективно назначаемост на съдиите.

Една част от проектите изрично предвиждат това да става от Висш съдебен съвет, а други – В. Вълканов и Я. Радев (съответно чл. 157 и 195), предлагат първоначално за определен срок от 4 или 5 години Народното събрание да избере кандидата и ако той покаже качества, след този срок да се извърши нов избор и тогава да получи статут на несменяемост. В този смисъл е и становището на БЗНС – чл. 125, ал. 3. Други партийни

проекти – чл. 84, ал. 2 на БСДП, чл. 122, ал. 4 на РДП приемат, че държавният глава трябва да назначава магистратите по предложение на министъра на правосъдието .

За избрания съдия има забрани да упражнява други длъжности. Я. Радев предлага в чл. 196 забраната за "партийна или друга платена дейност", а чл. 119, ал. 4 на клуб "311" – "да се обвързва с всякакви публични функции".

Проектите предвиждат и съответен имунитет на избраните съдии. Държавата е длъжна да осигури личната неприкосновеност на членовете на съдебната магистратура – предложение на БСП; съдията се ползва с лична, наказателна и на жилището си неприкосновеност – чл. 119 на клуб "311"; съдиите не могат да се отстранят или местят служебно без тяхно съгласие – чл. 98 на БЗНС "Н. Петков" и чл. 121 на клуб "311"; ползват се с имунитета на народни представители, докато осъществяват функциите си, както и пет години след това – чл. 159 на проекта на експертите.

Почти всички проекти прокламират независимостта като гарантирана от закона и подчинението на съдията само на закона – чл. 101 на Н. Павлов, чл. 83, ал. 3 на Ц. Данев, глава VI, чл. 4 от проекта на БСП, чл. 158 на проекта на експертите и др. Приема се и това, че съдиите ще бъдат несменяеми – било след изтичане на определен срок и атестация – чл. 122, ал. 4 на РДП, било само след определен срок – седем години в чл. 121 на клуб "311", 15 години в проекта на БЗНС (чл. 125, ал. 3 и 4), или пък веднага – чл. 4, глава VI от проекта на БСП, чл. 98, ал. 1 на БЗНС "Н. Петков", чл. 155, ал. 4 на експертите и т.н.

Част от проектоконституциите предвиждат и условията за освобождаване на съдиите. Докато БСДП в чл. 84 препраща към специален закон, то РДП (чл. 122, ал. 4), Я. Радев (чл. 197) говорят за непригодност, корумпираност и собствено желание като за условия при освобождаването. Заслужава особено внимание формулировката в чл. 155, ал. 4 на проекта на експертите, според която четири са основанията в тази насока: собствено желание, пенсионна възраст, умишлено престъпление от общ характер със съответно осъждане и трайна фактическа невъзможност за изпълнение на задълженията като съдия за срок повече от шест месеца.

Само в проекта на БСП – глава VI, чл. 13, ал. 3 се говори за бюджета на съдебната система и се предвижда той да е самостоятелен и да се упражнява от министъра на правосъдието. Това е важна гаранция за статута на съдиите, но останалите предложения не се занимават с този въпрос.

5.9. Основни правомощия на органите на съдебната власт – прокуратура

По въпроса за обхвата на съдебната власт предложенията в проектите се разделят диаметрално – В. Вълканов, Я. Радев, Н. Павлов, БЗНС и БЗНС "Н. Петков" приемат разделеност на системата, а именно създаване на самостоятелна прокуратура извън съдебната система, изградена на принципа на единоначалието.

В останалите предложения се поддържа становище за единна съдебна власт и единна магистратура – такива са проектите на БСП, на Клуб 311, проекта на експертите, както и на РДП и БСДП, в които на прокуратурата се отрежда спомагателна функция към съдебната власт.

Част от проектите допускат създаване на особени юрисдикции (проектите на В. Вълканов, Н. Павлов, Я. Радев и БЗНС). Относно статута на съдията почти всички проекти предвиждат института на несменяемост, както и имунитет на избраните съдии. В голяма част от проектите се предвижда възможност за освобождаване от системата на съдебната магистратура поради несправяне с работата, дисциплинарно наказание или грубо нарушение на обществения морал.

5.10. Административна организация на съдебната власт

Ново за досегашното ни конституционно законодателство е това, че в основния закон се предлага да влезе частичното уреждане на различни **помощни съдебни институции – съдебна полиция и съдебни служби**. Проектът на клуб "311" – чл. 128, ал. 2 и 3, говори и за наказателно-изпълнително учреждение, нотариални и съдебно-изпълнителни служби.

Въпросът за съдебната полиция се третира в проектите на БСП, Н. Павлов, Ц. Данев, клуб "311". Общото при тях е, че със съдебната полиция се разпорежда пряко и непосредствено съдебната власт – чл. 86, ал. 1 на Ц. Данев, чл. 101 на Н. Павлов, глава VI, чл. 14 от проекта на БСП.

Функциите ѝ са бегло маркирани: "съдейства за нормалното протичане на съдебния процес и изпълнението на съдебните актове", като се ръководи от министъра на правосъдието – клуб "311", чл. 128, ал. 1.

5.11. Конституционна юрисдикция

Почти всички проекти отчитат нуждата от съдебен надзор за конституционосъобразност – т.е. приемат имплицитно, че не може да се разчита на доброволно спазване на конституционните изисквания от страна на изпълнителната власт. По отношение на името на органа, който би осъществил този контрол, всички предложения приемат името Конституционен съд. Само един проект обаче – този на БЗНС "Н. Петков" се опитва да му даде дефиниция, а именно: "основен орган, който следи за съобразяването с разпоредбите на Конституцията".

5.12. Специфични предложения, свързани с конституционното регламентиране на съдебната власт

(а) адвокатура

Почти половината от проектите не само че прокламират като основен принцип правото на адвокатска защита, но и сами предвиждат уреждане, макар и не подробно, на институцията на **адвокатурата**.

Тя е дадена като свободна и независима организация – чл. 123 на РДП, чл. 162, ал. 1 на експертите, чиято организация се урежда със закон – чл. 171 на В. Вълканов, чл. 228 на Я. Радев. Конституционно се прокламира, че в адвокатурата може да бъде вписан всеки дееспособен български гражданин със съответния образователен ценз и че адвокатите не могат да бъдат задължени да упражняват професията си в колектив или да има други форми на контрол върху дейността им – чл. 123 на РДП. Предлага се и правото на адвокатската защита да се отнася до всички съдебни и извънсъдебни фази и пред всички институции, осъществяващи правораздавателна дейност – чл. 115 на Н. Павлов.

В някои от проектите съществуват предложения за конституционно регулиране на материя, чието място поначало е в отделните закони. Проектът на клуб "311" (от чл. 123 до 127, както и в чл. 130) урежда подробно компетенциите и състава на различните видове съдилища, което поначало е материя, уредена в устройствения закон. Изрични постановки от областта на наказателния и наказателно-процесуалния кодекс се забелязват и в проекта на Я. Радев – за видовете наказания – чл. 211 и за мярката за неотклонение – чл. 214, 215 и 217. Същото би могло да се каже и за чл. 93 от проекта на БЗНС "Н. Петков", който в главата "правосъдие" се спира на начина на създаване на подзаконовни нормативни актове, което се урежда в нарочен Закон за нормативните актове.

**

В проекта "Общество на народа" се забелязва странно смесване на различни институти и власти. Според чл. 9 Министерството на правосъдието упражнява съдебната власт, а според чл. 97 висш правов орган за консултация е така нареченият "Съвет на ветераните", съставен от пенсионери-доброволци и в чийто корпус влизат хора от религиозни водачи (б. "о") до народни артисти (б. "с"), а правомощията му (чл. 102, б. "г") са да връща за преразглеждане решенията на ВС. При това в чл. 162 съдебният контрол (б. "к") е поставен наред с училищния контрол (б. "и"), санитарния контрол (б. "ж") и хуманитарния контрол (б. "о").

V. КОНСТИТУЦИЯТА ОТ 1991 Г.

1. Окончателен текст на Конституцията на Република България

Окончателният текст на Конституцията на Република България е приет от VII^{то} Велико Народно събрание 12 юли 1991 г. чрез подписване на проекта от народните представители. Конституцията е подписана от

На 13 юли 1991 г. **Конституция на Република България** е обнародвана в Държавен вестник бр. 56 и влиза в сила от същата дата.

2. Основни характеристики на приетия модел на съдебната власт

Характеристики	Описание
Източници:	<i>Държавен вестник брой 56 от 13 юли 1991 г.</i>
Структура на документа	<i>Глава първа ОСНОВНИ НАЧАЛА Глава втора ОСНОВНИ ПРАВА И ЗАДЪЛЖЕНИЯ НА ГРАЖДАНИТЕ Глава трета НАРОДНО СЪБРАНИЕ Глава четвърта ПРЕЗИДЕНТ НА РЕПУБЛИКАТА Глава пета МИНИСТЕРСКИ СЪВЕТ Глава шеста СЪДЕБНА ВЛАСТ Глава седма МЕСТНО САМОУПРАВЛЕНИЕ И МЕСТНА АДМИНИСТРАЦИЯ Глава девета ИЗМЕНЕНИЕ И ДОПЪЛНЕНИЕ НА КОНСТИТУЦИЯТА. ПРИЕМАНЕ НА НОВА КОНСТИТУЦИЯ Глава десета ГЕРБ, ПЕЧАТ, ЗНАМЕ, ХИМН, СТОЛИЦА ПРЕХОДНИ И ЗАКЛЮЧИТЕЛНИ РАЗПОРЕДБИ</i>
Конституционна уредба на държавата	<p>България е република с парламентарно управление. Цялата държавна власт се осъществява от народа непосредствено и чрез органите, предвидени в Конституцията.</p> <p>Държавната власт се разделя на законодателна, изпълнителна и съдебна.</p> <p>Народното събрание осъществява законодателната власт и упражнява парламентарен контрол, състои се от 240 народни представители и се избира за срок от четири години. То е постоянно действащ орган и само определя времето, през което не заседава. Право на законодателна инициатива имат всеки народен представител и Министерският съвет.</p> <p>Държавен глава и върховен главнокомандващ е президентът, който се подпомага в своята дейност от вицепрезидент. Двамата се избират пряко от избирателите за срок от пет години по ред. Президентът може мотивирано да върне приет от Народното</p>

Характеристики	Описание
	<p>събрание закон за ново обсъждане, което не може да му бъде отказано.</p> <p>Министерският съвет ръководи и осъществява вътрешната и външната политика на страната в съответствие с Конституцията и законите, осигурява обществения ред и националната сигурност и осъществява общото ръководство на държавната администрация и на въоръжените сили. МС отменя незаконосъобразните или неправилните актове на министрите. (в Конституцията 1971 г. тази функция е на прокуратурата, чл. 133, ал.4 Прокуратурата взема мерки за отменяване на противозаконните актове и за възстановяване на нарушените права.).</p> <p>Икономиката на Република България се основава на свободната стопанска инициатива.</p>
<p>Място на съдебната власт в Конституционна уредба на държавата/Общ модел на СС</p>	<p><i>Съдебната власт е независима. При осъществяване на своите функции съдиите, съдебните заседатели, прокурорите и следователите се подчиняват само на закона. Съдебната власт има самостоятелен бюджет.</i></p> <p><i>Съдилищата осъществяват контрол за законност на актове и действия на административните органи.</i></p> <p><i>Председателят на Върховния касационен съд, председателят на Върховния административен съд и главният прокурор се назначават и освобождават от президента на републиката по предложение на Висшия съдебен съвет за срок от седем години без право на повторно избиране. Президентът не може да откаже назначаването или освобождаването при повторно направено предложение.</i></p> <p><i>Съдиите, прокурорите и следователите стават несменяеми след навършване на тригодишен стаж на длъжността, която заемат. Те се освобождават от длъжност само при пенсиониране, подаване на оставка, при влизане в сила на присъда, с която е наложено наказание лишаване от свобода за умишлено престъпление, както и при трайна фактическа невъзможност да изпълняват задълженията си за повече от една година.</i></p>
<p>Организация на Съда</p>	<p>Правораздаването се осъществява от Върховния касационен съд, Върховния административен съд, апелативни, окръжни, военни и районни съдилища. Със закон могат да се създават и специализирани съдилища.</p> <p>Върховният касационен съд осъществява върховен съдебен надзор за точно и еднакво прилагане на законите от всички съдилища.</p> <p>Върховният административен съд осъществява върховен съдебен надзор за точното и еднакво прилагане на законите в административното правораздаване. Върховният административен съд се произнася по спорове за законността на актовете на Министерския съвет и на министрите, както и на други актове, посочени в закона.</p>

Характеристики	Описание
	Съдилищата осигуряват равенство и условия за състезателност на страните в съдебния процес.
Организация на прокуратурата	<i>Структурата на прокуратурата е в съответствие с тази на съдилищата.</i> <i>Главният прокурор осъществява надзор за законност и методическо ръководство върху дейността на всички прокурори.</i>
Място на следствието/съдебни служби	Следствените органи са в системата на съдебната власт. Те осъществяват предварителното производство по наказателни дела
Съдебни съвети	<i>Съдиите, прокурорите и следователите се назначават, повишават, понижават, преместват и освобождават от длъжност от Висшия съдебен съвет.</i> <i>Висшият съдебен съвет се състои от 25 членове. Председателят на Върховния касационен съд, председателят на Върховния административен съд и главният прокурор са по право негови членове.</i> <i>Единадесет от членовете на Висшия съдебен съвет се избират от Народното събрание и единадесет - от органите на съдебната власт.</i>
Адвокатура	Гражданите и юридическите лица имат право на защита във всички стадии на процеса, редът за упражняване на това право се определя със закон.

ЕВРОПЕЙСКИ СЪЮЗ
ЕВРОПЕЙСКИ
СОЦИАЛЕН ФОНД

ОПЕРАТИВНА ПРОГРАМА
ДОБРО УПРАВЛЕНИЕ

Проект "Развитие на конституционния модел на съдебната система – опит и перспективи", финансиран от
Оперативна програма "Добро управление",
Договор № BG05SFOP001-3.003-0126-C01/03.02.2021 г.

Център за
Модернизирание
на Политики

Този документ е създаден в рамките на проект "Развитие на конституционния модел на съдебната система – опит и перспективи", финансиран от Оперативна програма "Добро управление", Договор № BG05SFOP001-3.003-0126-C01/03.02.2021 г.

ЦЕНТЪР ЗА
ИМИГРАЦИЯ И
ИНТЕГРАЦИЯ